

Voorbeeldig vertellen.

Middel nederlandse exempelen

samenstelling: F.P. van Oostrom

bron

F.P. van Oostrom (ed.), *Voorbeeldig vertellen. Middel nederlandse exempelen*. Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam 1985

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_voo001voor01_01/colofon.htm

© 2004 dbnl / F.P. van Oostrom

Augustinus en het kind

De heilige Augustinus had als gewoonte om na de dagelijkse studie een avondwandeling te maken langs de oever van een meer. Bisschoppen en andere geestelijken, die in zijn omgeving verkeerden om van zijn wijze lessen te profiteren, volgden hem dan op enige afstand. En Augustinus ging in zijn eentje voorop, opdat hun gebabbel hem niet zou hinderen bij zijn overpeinzingen. Toen hij daar eens zo alleen liep, trof hij aan de oever van het meer een zeer mooi kind aan, dat in de grond een kuiltje had gemaakt, zoals knikkerende kinderen op straat plegen te doen. Met een zilveren lepel schepte het kind water uit het meer en goot het in het kuiltje. Toen de heilige Augustinus het jongetje zo volijverig bezig zag, ging hij er naar toe. Hij groette hem en vroeg hem wat hij daar deed. Het kind antwoordde ernstig: 'Ik wil het hele meer leeg scheppen en in het kuiltje gieten, als het kan.'

Door dit kinderlijke antwoord schoot de heilige man in de lach: 'O lieve kind, hoe zou je dat kunnen doen? Het meer is groot, de lepel waar je mee schept is klein, evenals het kuiltje waar je het water in giet.' Maar onmiddellijk repliceerde het kind: 'Mijn mogelijkheden om te doen wat ik voor ogen heb, zijn groter dan jouw mogelijkheden om te doen waar je nu aan denkt.' Door deze woorden raakte Augustinus in verwarring; hij vroeg wat het jongetje bedoelde. Het kind antwoordde: 'Jij denkt diep in je hart dat het mogelijk is te bevatten in een klein boekje, wat het onbegrijpelijke sacrament van de heilige drievuldigheid is. Eerder dan dat jij dát echter zou kunnen volbrengen, kan ik het water uit heel het meer in dit kleine kuiltje gieten.' Toen het kind dit gezegd had, verdween het plotseling. Sint Augustinus beseftte hoe waar de woorden van het kind waren, en hij verheerlijkte Christus in zijn werken.

De bloemenkrans

Een jonge scholier vereerde Maria op vrome en innige wijze. Hij had de gewoonte om elke dag voor het Mariabeeld in de kerk een krans te vlechten van bloemen of van ander kruid, al naar gelang er voorhanden was, en deze krans plaatste hij dan op het hoofd van het beeld. Toen zijn ouders bemerkten dat hun kind zo vroom was, brachten ze het naar een klooster om het monnik te laten worden. Maar eenmaal in het klooster, begon het kind te snikken. De prior vroeg de jongen waarom hij huilde. Vond hij het zo naar om in het klooster te zijn? ‘Vader, ik vlocht elke dag voor Onze Lieve Vrouwe Maria een krans van bloemen of kruiden. En nu bedenk ik dat ik als kloosterling niet zoals altijd in het veld bloemen kan gaan zoeken; daarom ben ik verdrietig.’ De prior antwoordde: ‘Lieve zoon, wees gerust. Om Maria te eren moet je elke dag vijftig Ave Maria's bidden en tussen elke tien één Onze Vader. Dáármee zul je voor haar voortaan een bloemenkrans maken, die haar zeker goed zal bevallen.’

Het kind deed aldus, en leefde deugdzaam verder. Toen hij volwassen was geworden, werd hij omwille van zijn deugdzame leven tot prior gekozen. Op een keer gebeurde het dat hij met een medebroeder vanuit het klooster naar een stad moest reizen, ten einde bepaalde zaken te regelen. Onderweg werden de broeders ontdekt door rovers, die de achtervolging inzetten om hen af te nemen wat ze bezaten. Juist op dat moment bedacht de prior dat hij die dag zijn krans voor Onze Lieve Vrouwe nog niet had gebeden. Hij viel op zijn knieën en begon te bidden; van de rovers had hij nog niets in de gaten. Terwijl de prior bad, zagen de nabijgekomen rovers een mooie vrouw voor hem staan, die uit zijn mond mooie rozen en bloemen plukte en daarvan een fraaie krans vlocht. Toen het gebed beëindigd was, was tevens de krans af. De mooie vrouw zette de krans op haar hoofd; daarna zagen ze haar niet meer.

De rovers liepen naar de monnik, grepen hem vast en zeiden: ‘Als je ons niet zegt wat voor vrouw dat was die daar voor je stond, dan zul je ter plekke sterven!’ ‘Lieve zonen, ik weet niets van een vrouw,’ antwoordde de prior. ‘Toch zullen we het weten, en zeg ons tevens wat je bidt!’ zeiden de rovers. De prior vertelde toen onder dwang, dat hij Onze Lieve Vrouwe Maria dagelijks eerde met een krans van vijftig Ave Maria's en vijf Onze Vaders. De rovers wierpen zich daarop aan zijn voeten en vertelden hem wat ze hadden gezien. En ze smeekten hem dat hij hen de biecht zou afnemen, hetgeen hij deed. De rovers beterden hun leven en stierven als goede mensen. De prior dankte God en Onze Lieve Vrouwe, en diende laatstgenoemde op een nog vromere wijze dan hij voordien had gedaan.

Eeuwig is als ogenblik

In een exemplaar kan men lezen over een kloosterling die was gaan nadenken over het vers ‘want duizend jaren zijn in uw ogen als de dag van gisteren, wanneer hij voorbijgegaan is’. Daarom bad hij tot God of deze hem, al was het maar de geringste vreugde van het eeuwige leven zou willen openbaren.

Weldra begon er in zijn buurt een vogeltje te zingen. De man beleefde zoveel plezier aan dit gezang, dat hij het vogeltje buiten het klooster volgde tot in een bos, alwaar hij - tenminste dat dacht hij - enkele uren naar het vogeltje bleef luisteren. Toen hoorde hij de klokken van zijn klooster luiden en keerde terug. Bij het klooster aangekomen, bemerkte hij dat het veranderd was: terwijl het daarvoor nog van hout was geweest, bestond het nu geheel uit steen en kostbaar metselwerk; en hij ontdekte boom- en wijngaarden die hij nooit eerder had gezien. En toen de portier hem zag, vroeg deze hem wie hij was en waar hij vandaan kwam. Hij antwoordde dat hij enige tijd geleden, om ongeveer één uur, het klooster had verlaten en dat alles intussen

op wonderlijke wijze veranderd was. Daar iedereen zich over zijn woorden verbaasde, vroeg men hem wie er abt was toen hij wegging, waarop hij de namen noemde van degenen die op dat moment abt en de oudsten van het klooster waren. Men heeft toen de kronieken doorzocht, waaruit bleek dat hij wel 375 jaar buiten het klooster was geweest!

Kijk, zoveel jaren hadden hem maar enkele uren geleken; hoe kort zouden ze in het eeuwige leven dan wel niet hebben geduurd?

Verloren onschuld

In Bourgondië leefde eens een kind, dat al vanaf zijn vroegste kinderjaren werd opgevoed in een klooster van de orde van St. Benedictus bij Cluny. Deze jongen werd opgevoed in de grootst mogelijke onschuld en in onwetendheid van wereldse zaken. Toen het kind was opgegroeid tot een jongeman, vroeg de abt van het klooster hem mee op reis te gaan bij wijze van tijdelijke ontspanning. En zo gebeurde het.

Toen de abt onderweg met zijn reisgezelschap voor het huis van een hoefsmid afsteeg (omdat hij de paarden wilde laten beslaan) verbaasde de jonge, onnozele monnik zich over de gloeiende ijzers. Hij had van zijn levensdagen nog nooit zoiets gezien. Hij pakte een gloeiend hoefijzer op met z'n blote handen... en hij betastte het zonder zich te branden of ook maar te bezeren! De abt en allen die daarbij aanwezig waren, verbaasden zich hierover ten zeerste, en ze prezen de kinderlijke onschuld in de jonge monnik. Ze lieten hem dit bijzondere staaltje steeds weer opnieuw vertonen.

Daarna, toen de abt en de zijnen met andere dingen bezig waren, ging de jonge monnik het woonhuis binnen, en vond daar de vrouw van de smid. Zij had een klein kind op haar schoot; de monnik lachte het kindje toe, en verbaasde zich

wederom: hij had nog nooit een baby gezien! De vrouw kreeg dadelijk zin om de jonge monnik te verleiden, omdat hij zo onwetend en onervaren was. Ze vroeg hem of hij ook wel zo'n kindje zou willen hebben. 'Heel erg graag!' zei hij. Terstond leerde zij hem samen met haar de zonde des vlezes te bedrijven, waarmee hij tot dan toe totaal onbekend was. Ze beloofde hem dat hij op deze manier een kind zou krijgen. Toen de monnik na het begaan van de zonde naar buiten kwam, was hij beroofd van zijn onschuld. Hij meende het gloeiende ijzer weer vast te kunnen pakken zoals hij tevoren had gedaan, maar dit maal liep hij ernstige brandwonden op! Hij schreeuwde het uit van de pijn. De abt raakte hierdoor verontrust: het voorval verbaasde hem buitengewoon. Hij begreep dat de jonge monnik ook van binnen gekwetst moest zijn, in die zin dat hij beroofd was van zijn vroegere onschuld, die hem tevoren nog tegen het vuur had beschermd. De abt bracht de jonge monnik terug naar het klooster, en vroeg hem met aandrang naar wat daar was voorgevallen; hij wilde beslist de waarheid weten. De monnik bekende alles eerlijk, en schreide - vol angst voor de straf - bittere tranen over het kwaad dat hem was overkomen.

De edele moordenaar

Er is een exempel dat de lotgevallen vertelt van een edelvrouwe van hoge geboorte, die in Italië woonde. Deze vrouw diende de maagd Maria met heel haar hart; ook leefde ze in goede harmonie met haar man, die eveneens van hoge afkomst was en net als zij godvrezend. Ze kregen echter geen kinderen, hetgeen ze beiden betreunden; ze baden samen met grote volharding tot Maria, of die ervoor wilde zorgen dat de vrouw haar man een kind zou kunnen schenken.

Na zekere tijd raakte de vrouw zwanger en werden ze de zeer gelukkige ouders van een prachtige zoon, die in alle deugd

opgroeide. De vader, die zeer vroom was, hield ontzettend veel van het kind; zo veel, dat de liefde voor zijn kind ten koste ging van zijn liefde voor God. Toen de man zijn afnemende godvruchtigheid bemerkte, rees bij hem het plan om zich af te zonderen in eenzaamheid, zodat hij God ongestoord zou kunnen dienen en boven alles liefhebben. Hij vertelde zijn vrouw wat hij van plan was. De vrouw, die van haar man hield, was hier niet bijzonder mee ingenomen; ze wilde geen afscheid van hem nemen en probeerde hem met al haar overredingskracht nog een poosje bij zich te houden. Ten slotte gaf ze zich, onder zijn voortdurende aandrang, toch gewonnen en stemde er met een bezwaard hart in toe dat hij zou gaan. In overleg met zijn leenmannen regelde de man alle zaken die zijn rijk betroffen en trok naar onbekende streken.

De vrouw bleef aan het hof en diende Maria met niet aflatende trouw. Hun kind groeide voorspoedig op tot een mooie jongeling. De moeder ging steeds meer van haar zoon houden; zoveel, dat ze ten slotte zelfs in een dwaze liefde voor hem ontbrandde! De duivel bracht haar in verzoeking en kreeg haar zover dat ze gemeenschap had met haar eigen zoon en zwanger van hem raakte. Toen dit gebeurd was voelde de vrouw zich wanhopig, bang als ze was voor de schande; treurig wachtte ze op het tijdstip van de bevalling. Nadat ze het kind heimelijk had gebaard bracht ze het - daartoe aangezet door de duivel om het leven. Toen ze na deze daad weer tot zichzelf kwam, was ze diep bedroefd en wendde zich tot de moeder Gods om haar en haar zoon om hulp en troost te vragen. Ze legde zichzelf een zware boete op en gaf royaal aalmoezen om Gods vergeving voor haar zonden te verkrijgen. In haar dagelijkse gebed riep zij Maria, de moeder der barmhartigheid aan, die de troost is van alle zondaren.

De duivel, altijd afgunstig op het hemelse geluk dat de mens ten deel kan vallen, zag met spijt in het hart hoe deze vrome vrouw vol toewijding haar schuld beleed. Hij bond de strijd

met haar aan in een poging haar te schande te maken; hij bedacht een smerig plan, waarvoor hij de gedaante aannam van een wijs en belezen man, die door alle geleerden werd beschouwd als een groot theoloog. Zo mengde hij zich onder studenten en edelen, zodat hij vaak in de gelegenheid was om met hen naar het keizerlijk hof te gaan en als raadsman van de keizer op te treden. Op een van die bijeenkomsten bracht hij het geval ter sprake en zei: ‘O, heer keizer en geachte aanwezigen, luister naar mij! In uw land is een misdaad begaan waarover God zeer verbolgen is; degene die haar begaan heeft zal hiervoor gestraft moeten worden, of anders zal uw gehele land door rampen worden geteisterd.’ Toen de keizer en zijn edelen dit hoorden, vroegen ze de geleerde geschrokken om welke misdaad het ging en wie haar gepleegd had. Hij antwoordde: ‘Heren, ik zal het u vertellen. Het betreft de edele hertogin van Bourbon, die u allen voor een vrome vrouw houdt, hetgeen op zich niet onjuist is. Ze heeft echter een kind gekregen van haar zoon en dit na de geboorte ongedoopt van het leven beroofd.’

Na deze mededeling, die zo volledig in strijd was met de reputatie van de vrouw, zaten de keizer en zijn edelen als aan de grond genageld. Nadat hij enige tijd had gezwegen en had nagedacht over dit ongelofelijke verhaal sprak de keizer ten slotte: ‘Wat u over deze vrouw vertelt kan niet waar zijn, want zij is zo vroom en deugdzaam, hoe zou uitgerekend zij ons in verderf kunnen storten?’ En de duivel (in de gedaante van de geleerde) antwoordde: ‘Heer keizer, houd mij, ten einde dit te kunnen onderzoeken, in verzekerde bewaring totdat u die vrouw hebt ondervraagd en laat in de stad een groot vuur aanleggen. Wanneer zal blijken dat ik u heb belogen, verbrand mij daar dan in, maar indien u de vrouw schuldig mocht bevinden, verbrand háár dan in dat vuur.’

De edelen gingen met dit voorstel akkoord, maar de keizer kreeg het benauwd bij de gedachte dat hij de hertogin omwille van haar misdaad tot de dood zou moeten veroordelen. Hij

zond direct enkele edelen naar haar toe en ontbood haar naar zijn rechtbank. De moeder zank de vrouw in de schoenen; ze vroeg zich af wat haar te wachten stond. Ze antwoordde de boden: 'Ik zal mij gereed maken en met u meegaan.' Ze ging naar haar kamer, knielde in grote benauwdheid neer voor het beeld van Onze Lieve Vrouwe en smeekte haar in tranen om bescherming. Na haar gebed stond ze op, liep naar de boden van de keizer en zei: 'Laten we gaan, in naam van Maria.' Ze werd voor de keizer geleid, die haar, evenals de overige heren, met het grootste respect behandelde. Hij nam haar bij de hand, liet haar naast zich plaatsnemen en vervolgens legde hij haar de zaak voor die hem ter ore was gekomen. Toen de edele vrouw hiervan kennis had genomen, hulde ze zich in een volkomen stilzwijgen. Uiteindelijk vroeg de keizer haar: 'O edele vrouw, wat hebt u hierop te zeggen? U wordt van deze misdaad beschuldigd en indien u ontkent haar te hebben gepleegd, zweer dan in alle vrijheid dat u onschuldig bent; dit zou mij zeer welkom zijn.' De diepbedroefde vrouw antwoordde: 'O heer keizer, u stelt mij vragen over een bijzonder ernstige zaak. Als u het mij toestaat zou ik liever tot morgen willen wachten met het beantwoorden ervan.' De keizer sprak: 'Zoals u wilt; uit achting voor uw reputatie zullen we u graag de nodige tijd geven.'

De vrouw stond op, groette de keizer en zijn edelen en ging met een bedrukt gemoed naar de paus in het nabijgelegen Rome, die haar eervol ontving. Ze knielde vol berouw voor hem neer en deed snikkend haar biecht. De paus was zeer verwonderd over de zware zonde die hij te horen kreeg, maar daar hij zag hoe groot haar berouw was, troostte hij de vrouw en zei: 'Wees niet terneergeslagen, maar gedenk en hoop op Gods barmhartigheid en geef uzelf vol vertrouwen over aan de liefdevolle, genadige maagd Maria, die alle bedroefde harten troost die haar aanroepen, want zij laat niemand aan zijn lot over. Bid tot haar, of ze uw helpster wil zijn bij de keizer en verschijn flink en rustig voor hem op de rechtszitting wanneer u gedag

vaard wordt. Bij deze schenk ik u uit naam van God de absolutie en draag u ter penitentie op een weesgegroetje te bidden voor het beeld van Maria.' Nadat de vrouw van de paus de zegen had ontvangen stond de vrouw op; ze voelde zich gesterkt en getroost en wendde zich tot Maria, de moeder der barmhartigheid, in afwachting van haar genade.

Het ogenblik naderde waarop de edele vrouw door de keizer verhoord zou worden. De boden die haar kwamen halen, troffen haar aan op haar kamer voor het beeld van Maria; het leek alsof ze in gebed verzonken was. Ze durfden haar niet te storen en wachtten een tijdje, maar door het vele huilen en langdurige bidden was ze in slaap gevallen. Hoort nu wat er toen gebeurde! De altijd barmhartige maagd Maria kwam haar te hulp; ze trad in de gedaante van de hertogin uit haar kamer en begaf zich naar het hof, waar de keizer en zijn edelen bijeen waren gekomen. De keizer trad de beklagde eerbiedig tegemoet, nam haar bij de hand en liet haar naast zich plaatsnemen op een verhoging. Alle aanwezigen verbaasden zich over haar schoonheid en eerzaam voorkomen. Toen de vrouw was gezeten, sprak zij met heldere stem: 'Laat degene die mij van deze misdaad heeft beschuldigd naar voren treden; ik wil in het openbaar mijn zaak verdedigen.'

De keizer liet de geleerde halen; deze meester in het kwaad verscheen bevend van angst voor de vrouw. De keizer sprak: 'O meester, hier zit nu de vrouw over wie u ons een aantal feiten heeft medegedeeld waarvoor zij gestraft zou moeten worden; zij wenst haar zaak te verdedigen.' De geleerde sprak echter: 'O heer keizer, dit is niet de vrouw waarover ik u verteld heb.' De keizer antwoordde: 'Dit is wel degelijk de hertogin van Bourbon, de vrouw die door u in staat van beschuldiging is gesteld.' Daarop sprak de duivel, in de gedaante van de geleerde, weer: 'Dit is niet de vrouw die ik beschuldigd heb, want deze vrouw ken ik uitsluitend als deugdzaam en eerbaar.' De keizer repliceerde: 'Dit is zeer beslist de vrouw waarover u gesproken hebt;

al mijn edelen kunnen dit getuigen.’ Maar de duivel bleef volhouden: ‘Dit is zeker niet dezelfde vrouw, aangezien zij in alle opzichten deugdzaam en voortreffelijk is.’ De keizer raakte door deze wonderlijke gang van zaken bijzonder geïrriteerd en sprak: ‘Als ik van de beste in mijn omgeving zulke schanddaden moet vernemen, hoezeer moet ik dan niet het gedrag van de minderen onderzoeken!’ Onmiddellijk daarop maakte hij een kruisteken en zei: ‘Moge Maria mij beschermen tegen de leugens die ik hier te horen krijg!’ Zodra de duivel hem het kruisteken zag maken en hem de naam hoorde noemen van Maria, die daar bovendien ook nog aanwezig was, vluchtte hij krijsend weg, een enorme stank achterlatend.

Toen de keizer en zijn edelen zagen dat degene die deze vrouw had aangeklaagd de duivel was, schaamden ze zich diep. Ze wisten niet op welke wijze ze konden goedmaken wat ze haar ten onrechte hadden aangedaan; gezamenlijk vroegen ze haar om vergeving voor het feit dat ze de duivel ooit hadden geloofd. En Maria, die net deed alsof ze de hertogin was, toonde zich vergevingsgezind jegens iedereen, en keerde vervolgens terug naar de kamer waar de vrouw nog altijd lag te slapen. Ze raakte haar aan en zei: ‘Sta op, mijn geliefde dochter en wees geust, want dank zij mij ben je van alle angst en schande verlost; de duivel, die jou beschuldigd had, is met schande beladen naar de hel gestuurd. Leef verder zoals je tot nu toe steeds hebt gedaan en blijf mij en mijn geliefde Zoon dienen; dan zul je voor eeuwig met ons gelukkig zijn.’ De vrouw stond op en dankte de Moeder Gods met grote vreugde en ze leefde in het vervolg nog godvruchtiger dan tevoren, alvorens ze samen met Maria het eeuwige leven inging.

De vette abt

Lang geleden leefde er een abt, die zo door en door verzadigd was van lekker eten dat hij geen voedsel meer kon verteren en zijn eetlust volkomen was kwijtgeraakt. Daarom consulteerde hij tal van artsen. Uiteindelijk ontmoette hij in Westfalen een ridder, die hem vroeg: 'Heer, wat zoekt u in dit land?' De abt antwoordde: 'Ik zoek een bekwame arts, die me van mijn ziekte kan genezen.' Daarop vroeg de ridder: 'Heer, bent u ziek? U lijkt me toch zeer wel doorvoed te zijn. U bent stevig gebouwd, hebt een mooi vollemaans gezicht en een frisse kleur.' En de abt antwoordde: 'Jawel, maar ik ben mijn eetlust kwijt; ik kan niets meer eten of verteren! Om van die kwaal af te komen heb ik al vele geneeskundige behandelingen ondergaan, hetgeen me al een hoop geld heeft gekost.' De ridder zei: 'Heer, ik hoop dat God u spoedig een goede arts zal bezorgen!'

Zo reden ze samen genoeglijk pratend verder, tot ze bij het kasteel van de ridder kwamen. Toen zei de ridder: 'Heer, rijd met mij mee naar binnen!' Maar de abt antwoordde: 'Dat wil ik niet doen. Ik moet verder rijden om een arts te zoeken. Ik dank u voor uw aangename gezelschap en wens u een goede gezondheid.' Doch de ridder hield aan: 'Heer, u moet met mij mee komen. Ik weet zeker dat ik u kan genezen, en of ik het doktersgeld nu verdien of een ander: aan mij is het even goed besteed.' De ridder leidde de abt spoorlags zijn kasteel binnen; diens gevolg liet hij naar huis terugkeren, met de opdracht het convent namens de abt hartelijk te groeten en mede te delen dat hij een bekwame arts had gevonden. Na een half jaar moesten ze maar eens terugkomen om te zien hoe hun heer het maakte en of hij min of meer genezen zou zijn.

Daarna sloot de ridder de abt op, en gaf hem alleen maar water en roggebrood. Zodoende verteerde de abt, door enorme honger gekweld, al zijn schadelijke lichaamssappen; hij werd slank en lenig en kreeg zo'n geweldige eetlust, dat hij alle soor-

ten voedsel gegeten zou hebben die hij had kunnen bemachtigen. Toen na een half jaar de dienaren van de abt terugkeerden, ging de ridder naar de abt en vroeg: 'Heer, hoe staat het ermee? Bent u genezen? Kunt u al weer iets verteren?' En de abt antwoordde: 'O ja, o ja! Ik heb zo'n ontzettende honger, dat ik alles zou kunnen verteren, wat ik maar zou moeten eten!' Daarop sprak de ridder: 'Zie, heer, hier zijn uw dienaren. Wees zo goed ze naar huis te sturen om uw kostgeld te halen, om daarmee degenen te belonen die u zo goed hebben verzorgd; en laat mij honderd mark brengen, omdat ik u zo uitstekend heb genezen!'

Hieruit leren we dat alleen matigheid het vuil kan verteren dat de overvloedigheid heeft opgehoopt.

Een jurist voor zijn rechter

Er was eens een geleerde jurist die rijk van bezit was maar onrein van leven. Hij zette heel zijn bezit om in zonden, en toen hij niets meer had was hij droevig. Hij ging in zijn eentje wandelen in een stille omgeving, maar slaagde er niet in iets te bedenken om zijn bezit terug te krijgen. Toen kwam de duivel op hem toe en vroeg: 'Waarom ben je zo droevig?' Toen de jurist hem had verteld wat er aan de hand was, sprak de duivel: 'Als je mijn advies volgt, zal ik je bezit in overvloed geven.' De jurist zei dat hij zo'n advies graag zou volgen. Daarop zei de duivel: 'Dan moet je God en zijn moeder Maria verloochenen.' Van toen af verloochende de man zijn God, terwijl hij diens moeder Maria met moeite verloochende, doch hij deed ook dit omwille van zijn bezit. En de duivel gaf hem een groot kapitaal, waarmee hij lange tijd in grote zonde leefde.

Maar uiteindelijk kwam de man toch tot inkeer en zei tot zichzelf: 'Onzalig mens, wat heb je gedaan? Je hebt God verloochend, en ook zijn moeder Maria. Als je in zulke zondigheid sterft, dan ben je voor eeuwig veroemd.' En hij ging een kerk

binnen, viel op zijn knieën voor het beeld van Maria en bad haar zeer intens om mededogen. Hij deed dit met niet aflatend vuur, bad almaar door en toonde groot berouw om zijn zonden. Ten slotte sprak de barmhartige moeder Gods tot de arme zondaar: 'Ik kan je niet helpen, want je hebt God, je Schepper en mij verloochend.' Toen zei de zondaar: 'O, edele moeder Gods, wil mij toch helpen, of ik ben voor eeuwig verdoemd!' Maar Maria sprak: 'Ik kan je niet helpen, en je hebt ook niet verdiend geholpen te worden.' Daarop vroeg de zondaar: 'Maria, hoe is Uw naam, en hoe pleegt men U te noemen?' En Maria antwoordde: 'Sommigen noemen mij de moeder Gods, of vrouwe der engelen, of koningin van hemel en aarde, of sterre der zee, en ook wel Maria, de lieve moeder Gods.' Maar de zondaar zei: 'O edele Maria, moeder Gods, U hebt nog een andere naam volgens het Salve Regina...' En Maria sprak: 'Men noemt mij ook wel de barmhartige moeder Gods.' Toen sprak de zondaar: 'Ja lieve Maria, moeder der barmhartigheid, die naam bedoel ik, en daarvan hoop ik dat U hem niet door mij verliest. Want als U mij niet helpt, verliest U het recht op deze goede naam!'

Toen sprak de moeder Gods tot het lieve kindje Jezus op haar arm: 'Lieve kind, ontferm je over deze zondaar.' Maar Jezus zei: 'Lieve moeder, hij heeft mij verloochend, hij is mijn genade niet waard.' Toen zette het Mariabeeld de lieve kleine Jezus neer op het altaar, en knielde zelf vóór het altaar bij de zondaar neer. En ze sprak: 'Lieve kind, ontferm je over deze zondaar.' Maar Jezus zei: 'Lieve moeder, de deur tot de hemel blijft voor hem gesloten.' En Maria antwoordde: 'Lieve kind, als de deur voor hem gesloten is, laat mij dan het raam zijn, waardoorheen hij kan komen in het eeuwige leven. Ben ik niet het venster tot de hemel?' Daarop sprak Jezus: 'Lieve moeder, ik geef U wat U verlangt.' Toen zei Maria, de barmhartige moeder Gods tot de zondaar: 'Ga, en doe niet langer zonde meer, maar biecht en beteer Uw leven.' De jurist dankte en

loofde de moeder Gods, en ging in vreugde en vertrouwen vandaar. En hij bevrijdde zich van al het bezit dat de duivel hem had gegeven, en trad in een klooster waar hij God en Maria diende, en zijn zondige leven beterde.

Maagd boven vrouw

Er waren eens drie vrome nonnen in een klooster; twee van hen waren maagd gebleven, de derde was een weduwe. Alle drie dienden ze op innige wijze God en Onze Lieve Vrouw Maria. Toen gebeurde het, dat een van de maagden stierf, terwijl ook de weduwe op haar sterfbed lag. De nog levende maagd vroeg toen aan de weduwe, dat zij haar na haar dood zou berichten hoe het haar en hun vriendin in de hemel was vergaan. De weduwe beloofde dit te doen - als God het zou toestaan - en gaf de geest.

Twaalf dagen later, toen de maagd in gebed voor het altaar geknield lag, verscheen haar in een visioen de ziel van de weduwe, badend in stralend licht, en deze sprak: 'Ik ben gekomen, zoals je verlangde. Kijk goed, en zie een deel van mijn vreugde. Ik prijs mij gelukkig, ooit geboren te zijn.' Toen vroeg de nog levende non hoe de maagd het maakte die onlangs was gestorven. Daarop antwoordde de weduwe: 'Als heel de wereld perkament zou zijn en al het zeewater inkt, en alle grassprietjes pennen en alle mensen schrijvers - dan nog zou dit te kort schieten om de onmetelijke hemelse beloningen van onze vriendin ten volle te beschrijven. Ik zal je heel kort iets over haar vertellen. Zij is in de hemel in talloos veel opzichten boven mij gesteld, en dat is zeker terecht. Gisteren nog leidde zij de dans met Jezus, het lam Gods, met een grote schare van stralende hemelse maagden. Ze zong een goddelijke melodie, en droeg op haar hoofd een gouden krans, gevlochten van wondermooie bloemen, die beeldschoon was om te zien. Ik smeekte

haar om de krans toch een uur te mogen lenen, maar ze zei dat dat niet geoorloofd was. Wel gaf zij mij een paar losse bloemen, en die heb ik meegenomen om jou hun levenskracht te laten voelen.’ Daarop ging de weduwe met de bloemen door het schip van de kerk, als in een processie. En ze verspreidden zo'n sterke, zoete geur dat de maagd uit haar visioen tot bewustzijn kwam. De weduwe reisde terug naar de hemel, en alle bewoonsters van het klooster ervoeren nog vele dagen de hemelse geur. Laten wij daarom beseffen hoe grote weelde degenen smaken die, als kruimels, zulke delen daarvan kunnen rondstrooien. Terecht zegt de apostel Paulus: ‘Geen oog heeft ooit gezien, geen oor heeft ooit gehoord, en geen mensenhart heeft ooit omvat wat God hun laat ervaren die Hem minnen.’

Spugen om de waarheid

De duivel kon het eenvoudig niet uitstaan, dat een broeder op zeer vrome wijze Maria, de moeder Gods, diende. Hij vertoonde zich aan hem in de gedaante van Maria en fluisterde hem allerlei dingen in. Maar de broeder had zo zijn twijfels en vertelde het door aan zijn prior. Die gaf als advies: ‘Mijn zoon, als “ze” weer naar je toekomt, moet je haar in haar gezicht spuwen. Want als het de duivel is, dan is die zo hoogmoedig dat hij dat niet zal kunnen verdragen. Maar Maria is zo vriendelijk en verdraagzaam dat zij het je nooit kwalijk zal nemen.’ De broeder beloofde dit te doen en toen de duivel opnieuw als Maria verscheen en tot hem sprak, spuwde de broeder hem in het gezicht. De duivel was daardoor zo beledigd dat hij scheldend wegging, de broeder in stank achterlatend. En de broeder ging trouw door met zijn vrome dienst aan Maria.

Het jongetje bij Jezus

In Spier aan de Rijn staat een prachtig oud beeld, gemaakt naar de beeltenis van Onze Lieve Vrouwe. Op een dag gebeurde het dat een vrouw die een kind bij zich had, voor het beeld knielde en haar gebeden zei, terwijl haar kind stond te eten en aandachtig keek naar het mooie kindje dat de maagd Maria in haar armen droeg. En hoe meer de jongen naar het kindje keek, des te meer plezier hij erin kreeg. En op het laatst brak hij een stuk van zijn brood af en bood het Jezus aan, terwijl hij in zijn eigen taaltje zei: ‘Pap, pap!’

Toen kwam het Jezusbeeldje naar beneden, ging met het kind spelen en zei: ‘Als er drie dagen voorbij zijn, dan zul je met mij pap eten.’ De moeder van het jongetje hoorde deze woorden en werd bang. Ze ging naar een kanunnik in de kerk en vertelde hem wat ze gezien en gehoord had. ‘Goede vrouw, zorg drie dagen voor uw kind; op de derde dag zal het van u scheiden,’ antwoordde de kanunnik haar.

Nog dezelfde dag werd het kind door koorts getroffen. En op de derde dag werd de kleine jongen door Jezus gehaald en meegevoerd naar de hemel, alwaar het jongetje een plaats kreeg te midden van de onschuldige kinderen die eertijds in Bethlehem waren vermoord.

Bisschop naast Satan

Het gebeurde in het jaar 915, ten tijde van de regering van keizer Otto 111, in een stad in Saksen, Marburg geheten. Het was een angstwekkend teken, waaruit men kan leren hoe vreselijk het is als priesters onkuis leven, het bezit van de heilige kerk misbruiken en aan God gewijde nonnen bevleken.

In bovengenoemde stad leefde een student die Udo heette. Udo kon niet leren, want hij was bijzonder dom, zodat hij op

school dikwijls slaag kreeg. En op een keer, toen hij weer eens fors geslagen was, rende hij de school uit en ging naar de grote kerk die in Marburg was gebouwd ter ere van Sint Mauritius. Daar bad hij Onze Lieve Vrouwe Maria en de heilige martelaar Mauritius om intelligentie, opdat hij goed zou kunnen studeren. En in zijn gebed kreeg hij een droom, waarin zich Maria openbaarde die tot hem zei: 'Ik heb je gebed gehoord en je verdriet gezien, en ik geef je aanleg en verstand. Zelfs zul je na de dood van de huidige aartsbisschop in de kerk van Sint Mauritius bisschop worden. Ik vertrouw die kerk aan jou toe; als je haar goed bestuurt, zal ik je belonen, maar als je het slecht doet, zul je sterven naar lichaam en ziel.' Met deze woorden verliet Maria hem.

Toen de jongen uit zijn droom was ontwaakt, ging hij terug naar school, en ging hard aan de studie, en wel zo dat hij al zijn medeleerlingen de baas was in kennis en in discussies. Hij was in alle vakken de beste van de klas, zodat iedereen zich verbaasde en zei: 'Waar heeft hij plotseling al dit talent vandaan? Is het niet dezelfde Udo die men gisteren nog een honds pak slaag gaf? En nu lijkt hij warempel wel een wijsgeer.'

Twee jaar hierna stierf de bisschop van Marburg, en Udo werd zijn opvolger. Een poos leefde hij voorbeeldig, en bestuurde hij zijn bisdom in goede naam en faam. Maar na enige tijd vergat hij het advies van Maria en daarmee zijn eigen zieleheil, en begon hij te leven naar de geneugten des vlezes. Hij verteerde de kerkschat met wereldse vrouwen, en zelfs ook met kloostervrouwen. Hij schrok voor geen enkele zonde terug, zodat vrijwel iedereen hem haatte om de grote zonden die hij beging.

Toen hij op deze wijze al geruime tijd in zonde leefde, geviel het op een nacht dat hij het bed deelde met de abdis van het vrouwenklooster Leliëndal. Terwijl hij bij de non lag, hoorde hij een stem die riep: 'Udo, hou op met deze spelletjes, want je hebt nu genoeg gespeeld!' Maar Udo sloeg geen acht op deze

woorden, ook de volgende ochtend niet; de onkuisheid was inmiddels rotsvast in zijn hart geworteld. De volgende nacht, toen hij weer met de non sliep, hoorde hij dezelfde stem nogmaals zeggen dat hij nu genoeg had gespeeld; maar ook nu negeerde hij deze woorden. En de derde nacht - weer lag hij bij de abdis - sprak de stem op angstwekkende toon nogmaals tot hem: 'Udo, hou op met dit spel, want je hebt genoeg gespeeld!' Daarop slaakte Udo een diepe zucht, en zei: 'Morgen, morgen!' Maar hij hield niet op, integendeel, en deed geen boete.

Drie maanden later bad een Marburgse kanunnik, die Frederik heette, in de kerk van St. Mauritius voor het zieleheil van het volk en vooral ook voor dat van zijn dierbaren. Daarbij bad hij ook voor bisschop Udo, dat God hem zou gunnen zijn leven te beteren, of hem anders zou doen sterven, opdat hij de mensen niet langer zo'n slecht voorbeeld zou geven. De kanunnik werd in zijn gebed verhoord: terwijl hij geknield lag hoorde hij een vervaarlijk geluid, en voelde een wind die alle kaarsen uitblies, zodat hij van angst werd vervuld. Daarop kwamen er twee jongelieden, elk met een kaars in de hand, die zich aan weerszijden van het altaar posteerden. Daarna kwamen er twee andere, die twee gouden zetels brachten. Toen verscheen iemand die leek op een beulsknecht, met getrokken zwaard, en die midden in de kerk uitriep: 'Laten alle heiligen wier gebeente hier begraven ligt, te zamen komen voor het oordeel!' Vervolgens daagde een grote schare op, badend in het licht, mannen en vrouwen, sommigen geestelijke, anderen wereldse mensen. Dezen zetten zich in de koorbanken, elk overeenkomstig zijn rang. Toen kwam er iemand, stralender dan de zon en met een kroon op het hoofd; het was onze Heer Jezus Christus, die plaatsnam in een van de gouden zetels. Twaalf mannen volgden Hem na, evenzo stralend en met ereteken. Het waren de twaalf apostelen; ze betuigden eer aan hun koning en gingen aan zijn voeten zitten. Daarop verscheen Maria, de hemelkoningin, helderder stralend dan de maan, met een groot

gevolg van maagden die straalden als sterren. Alle heiligen knielden eerbiedig voor haar, en Christus stond op, nam haar bij de hand en leidde haar naar de andere gouden zetel. Ten slotte kwam de heilige Mauritius met heel zijn heilig legioen, die allen de Heer eer betuigden.

Sint Mauritius sprak: ‘Rechtvaardige rechter, oordeel nu!’ En rechter Christus sprak: ‘Over wie?’ En Sint Mauritius weer: ‘Over Udo, de bisschop van deze stad.’ Daarop sprak de rechter: ‘Haal Udo hierheen, zoals hij ligt bij de abdis.’ Daarop gingen enkelen Udo halen, en brachten hem in heel zijn jammerlijke staat voor zijn rechter. Toen Sint Mauritius hem zag, sprak hij tot de rechter: ‘Edelachtbare rechter, wil vonnissen over deze man niet als herder, maar als wolf; en niet als bisschop, maar als dief en bevlekker van Uw maagden. De lieve vrouwe Maria, Uw gezegende moeder, schonk hem bijstand en intelligentie, en vertrouwde het goede bestuur over mijn kerk aan hem toe; deed hij dit niet naar behoren, dan zou hij sterven naar lichaam en ziel. Hij heeft deze kerk en zichzelf vernietigd, en Uw reine maagden bevlekt, en daarom, heer rechter, veroordeel hem!’ Toen keek de rechter hen allen aan, en vroeg: ‘Wat dunkt u, hoe moet men hem vonnissen?’ En de beulsknecht riep: ‘Met het zwaard, want hij verdient de doodstraf.’

De rechter en de heiligen beraadslaagden hoe Udo zou moeten sterven, en de rechter zei: ‘Hij moet zijn hoofd verliezen, omdat hij zonder het hoofd van verstand en goede wil in zonde heeft geleefd.’ Daarop gebod de beulsknecht bisschop Udo zijn hals uit te steken, maar juist toen hij op het punt stond toe te slaan, verhief een heilige zijn stem: ‘Houd uw arm tegen, totdat hem alle heiligheid ontnomen is!’ Daarop ging iemand met een kelk voor Udo staan; de beul sloeg met blote hand de veroordeelde drie maal in de nek, en bij elke slag viel er uit diens mond een ontwijde hostie in de kelk. En Onze Lieve Vrouwe Maria nam de kelk met waardigheid in ontvangst, en plaatste hem op het altaar. Door te knielen maakte zij de inhoud

rein, waarna zij weer ging zitten. Daarop sloeg de beul Udo zijn hoofd af. Alle heiligen gingen vandaar, zeggende: ‘Laat iedereen wel doen, zolang als hij leeft.’

De schrik sloeg kanunnik Frederik om het hart toen hij dit allemaal had gezien; hij beefde van angst. Hij vond in het kerkkoor een brandend kaarsje waarmee hij rondging en overal in de kerk kaarsen aanstak. Toch twijfelde hij aan wat hij had gezien, en ging verder de kerk in - tot hij op het altaar de kelk aantrof met de hosties erin, en in de nabijheid het afgeslagen hoofd van de bisschop, op een bebloede vloer. Trillend van emotie riep de kanunnik uit: ‘O wee, wat een groot wonder! Och, hoe gruwelijk is het in handen te vallen van de almachtige rechter, Gods levende zoon; want wie zijn leven niet betert, die vonnist Hij op vreselijke wijze!’ Hij sloot de kerk af, om eerst met alle priesters te kunnen vergaderen. Hij vertelde hun wat hij had gezien en gehoord, en zij gingen kijken en stelden vast dat het werkelijk was gebeurd.

Op dezelfde dag kwam de kapelaan van bisschop Udo, die Bruno heette, terug van een missie waarop Udo hem had uitgezonden. Onderweg raakte hij overmand door de slaap; hij knoopte de paardeteugel vast aan zijn arm en ging in het gras liggen slapen. In zijn slaap kreeg hij een angstaanjagend visioen. Hij zag een grote verzameling duivels, waarvan er een boven alle uittorende in een zetel. Een tweede schare duivels naderde, roepende: ‘Opzij, opzij, onze vriend Udo komt eraan!’ Daarop werd Udo's ziel naar voren geleid, gekneveld in gloeiend hete ijzeren banden. Vanaf zijn zetel groette Satan de nieuwkomer, en zei: ‘Welkom Udo! Help ons rijk te groeien, en mijn vrienden en ik zullen je belonen.’ Maar Udo zweeg in alle toonaarden. Toen sprak de duivel: ‘Onze vriend Udo is moe; beur hem een beetje op, en geef hem te eten en te drinken.’ Maar Udo had geen trek, en hield zijn mond afgewend. Toen duwden ze hem padden en slangen in zijn keel, maar ook daarna sprak Udo geen woord. De duivel beval: ‘Stop onze gast

in bad, en breng hem over een uur weer hier.’ Het bad was een put met een deksel, waaruit vlammen de lucht in sloegen. Daar werd Udo in geworpen en weer uitgetrokken, gloeiend als een ijzer uit het vuur. Ze brachten hem voor de prins der duivelen, die lachte en zei: ‘Zo bisschop, heb je lekker gebed?’

Nu werd het Udo duidelijk dat hij voor eeuwig verdoemd was. Hij begon te spreken: ‘Vervloekt ben jij Satan, al je gevallen engelen en heel je gevolg! Vervloekt is God die mij schiep, vervloekt de vader die mij verwekte en de moeder die me droeg, vervloekt is de aarde waarop ik leefde, vervloekt zijn alle schepsels van hemel en aarde!’ De opperduivel vouwde zijn handen te zamen en zei: ‘Waarlijk, deze is waard bij ons te blijven, want hij verstaat de kunst van ons vak. Laten we hem toelaten tot de hogeschool voor verdoemden, om hem te laten zien, horen, leren en voelen, en laten we zorgen dat hij nooit meer wegkomt.’ Daarop wierpen de duivels Udo's ziel als oud vuil in de hel, met een kabaal of de wereld verging. De kapelaan, die dit alles zag, was in hevige angst; en de duivel wees met de vinger naar hem en zei: ‘Zie, daar is Udo's kapelaan! Laat u die man niet ontgaan, want hij is altijd zijn vriend en raadsman geweest, en daarom moet hij in de straf delen. Gooi hem in de helleput bij zijn heer!’ Duivels maakten aanstalten de kapelaan te grijpen - tot deze van angst wakker schrok, met een hevige gil. Door die gil sloeg het paard op hol, de priester aan zijn arm meesleurend. En toen hij thuis kwam en hoorde dat de bisschop, zijn heer, dood was, toen vertelde hij wat hij had gezien en gehoord, en toonde eenieder de arm waaraan hij door zijn paard was voortgesleept. Zelf zag hij van pure angst nog asgrauw, en zijn gezicht droeg de tekenen van vrees voor de duivel.

Toen de burgers van de stad over dit gruwelijke godsoordeel hadden gehoord en de sporen ervan hadden gezien, droegen ze het lijk van Udo buiten de muren en wierpen het in een smerige poel. Daar kwamen de hellehonden ermee spelen; ze gooiden

het lijk in het rond en trokken het aan stukken, zodat de boeren in de omtrek veel overlast ondervonden van het duivels kabaal. Daarop besloot men het lijk te verbranden, en de as in een snel stromende rivier te verstrooien. Maar toen bleek dat alle vissen uit de rivier wegvluchtten die er tevoren in overvloed waren geweest. Men hield een processie langs de rivier, zong er een litanie, en smeekte alle heiligen om voorspraak; ook deed het gewone volk boete, net zo lang tot de vis was teruggekeerd.

Er is van dit alles nog een getuigenis overgebleven: van het bloed van bisschop Udo zijn sporen nog te zien in het plaveisel in de kerk. Op die plaats houdt men altijd een kleed uitgespreid, en als men het Te Deum zingt, heft men het kleed op, opdat allen die het zien zich voor grote zonden zullen hoeden, ten einde niet met Udo voor eeuwig veroemd te worden.

Dit alles is geschied als exempel, om alle kerkelijke prelaten te waarschuwen - en evenzo alle andere mannen en vrouwen - dat ze de zonde moeten schuwen, en vrees hebben voor het strenge oordeel Gods en de vreselijke hellepijn.

De notulen van de duivel

In Letland leefde eens een diaken die God en Onze Lieve Vrouwe Maria diende. Op een dag zag deze geestelijke tijdens de mis de duivel in een venster van de kerk zitten, met om zijn nek een inkthoorn. De duivel schreef alle ijdele woorden op die er in de kerk werden gesproken. En bovenal schreef hij driftig toen er twee vrouwen samen zaten te kletsen. Toen het perkament waarop de duivel schreef onvoldoende bemeten bleek, probeerde deze het met zijn tanden op te rekken. Het schoot echter tussen zijn tanden uit, zodat de duivel met een harde klap met zijn hoofd tegen de muur sloeg. De diaken zag dit gebeuren en moest zo hard lachen dat het kerkvolk zich ver-

baasd afvroeg wat hem mankeerde. Van alle kanten werd er op zijn gelach gewezen, en hij schaamde zich diep. Na de mis sprak de bisschop hem op strenge wijze toe en in zijn drift ontsloeg hij de diaken uit zijn ambt.

De ontslagen diaken vertrok vol schaamte. Onderweg ging hij een kerk binnen. Hij viel voor het beeld van Onze Vrouw neer en lag daar lange tijd in diep berouw. Hij smeekte de moeder van God hem te helpen, onder meer om zijn ambt weer terug te krijgen. Hij sliep in, en tijdens zijn slaap verscheen hem Onze Lieve Vrouw in volle helderheid. Ze troostte de diaken, en gaf hem het geschrift dat de duivel in het venster van de kerk had opgesteld. Daarna vertrok ze. Op dat moment ontwaakte de diaken en hij dankte Onze Lieve Vrouwe nederig. Hij pakte verheugd het geschrift en ging ermee naar de bisschop. Hij legde hem uitgebreid uit waarom hij destijds had moeten lachen, en toonde de bisschop als bewijsstuk het geschrift. De kletsende vrouwen werden ontboden, en gevraagd naar de woorden die zij in de kerk hadden gesproken. De vrouwen verklaarden dat alles in werkelijkheid precies zo was gebeurd. De bisschop herstelde toen de diaken in zijn ambt, en deze dankte Onze Lieve Vrouwe Maria.

Geen ruzie

Twee oude geestelijken leefden al heel wat jaren te zamen. Nog nooit hadden ze ruzie gehad. Op een keer zei de een tot de ander: ‘Laten we toch eens ruzie maken, zoals gewone mensen doen!’ ‘Ik weet niet hoe je dat zou moeten doen,’ antwoordde zijn vriend. ‘Nou kijk, ik leg een klein steentje neer, tussen ons in, en dan zeg ik: “Dat is van mij!” En dan zeg jij: “Nee, 't is van mij!” En daarover moeten we dan ruzie gaan maken.’

Zo gezegd, zo gedaan. Maar toen de tweede zei, dat het steentje van hem was, antwoordde de monnik die de ‘ruzie’

begonnen was: 't Is waar ook, het is van jou, neem het maar mee.' Zo gingen ze uit elkaar: ze konden geen ruzie maken.

Is Jezus dood?

In Holland woonde een boerenechtpaar, twee zeer eenvoudige mensen. Van Maria en haar zoon Jezus hielden ze erg veel. Ze waren gewoon om dikwijls aan de Heer te denken en veelvuldig in lovende bewoordingen over Hem te spreken. Zo waren ze op een dag bezig met het beploegen van hun akker, en onder het werk liepen ze aan Jezus te denken.

Toen kwam de duivel op hen toe, en vroeg hun waaraan ze dachten. 'Aan Jezus,' antwoordden ze. 'Jezus is dood!' zei de duivel. 'Hoe kan Jezus nu dood zijn?' vroegen de goede mensen. 'Er was oorlog in de hemel tussen de engelen en de heiligen. Jezus wilde tussenbeide komen, maar daarbij kwam Hij om het leven,' legde de duivel uit.

Toen de eenvoudige lieden dit hoorden, waren ze zeer ontdaan, want ze wisten niet beter of het was een betrouwbaar mens, die hun dit had verteld. Ze haalden hun ossen uit de ploeg en gingen huiswaarts, bedroefd om hun beminde Jezus. Thuis beraadden ze zich, en besloten om hun eigendommen te verkopen en de opbrengst te schenken voor Jezus' zieleheil. Maar toen ze heel hun bezit hadden weggeschonken, wisten ze niets meer te doen. Tot uiteindelijk een van beiden zei: 'Ik weet het: we moeten nu met volle overgave gaan bidden voor Jezus' ziel.' Zo gezegd, zo gedaan.

Al een tijd lang waren ze daarmee doende, toen Onze Lieve Heer zelf op hen toekwam, in gezelschap van Sint Petrus en Sint Andries. En Sint Petrus vroeg de man of hij hem wellicht kende. 'Ik denk dat u de heilige Petrus bent,' antwoordde de goede man. 'Waarom dan wel?' vroeg Petrus. 'Omdat u lijkt op het schilderij van Sint Petrus in onze kerk.' Toen was Sint

Andries aan de beurt. En ook hem herkende de man aan zijn beeltenis in de kerk. Daarom vroeg Jezus hem of hij ook wist wie Hij was. ‘Als ik niet wist dat Hij gestorven was, dan zou ik menen dat U Jezus bent,’ zei de man. Toen zei Jezus: ‘Hoe komt u erbij om te denken dat ik Jezus ben?’ ‘Omdat u precies lijkt op de geschilderde Jezus in onze kerk.’

Toen kon Jezus zich niet langer beheersen: Hij moest de mensen vertellen dat Hij het was en zei: ‘Degene die u wijsmaakte dat ik in de hemel gedood was, dat was de helse duivel die maar wat graag een eind had gemaakt aan uw vrome gedachten!’ Voorts zei Jezus dat ze moesten leven als tevoren en zich tevens moesten voorbereiden op de dood: binnen een half jaar zouden ze sterven en bij Hem in de hemel komen. Wat maakte Jezus deze mensen gelukkig! En het gebeurde precies zoals Hij het hun gezegd had. Toen de tijd daar was, stierven zij. En in de hemel ontving Jezus hen met open armen. Moge Gods barmhartigheid doen geschieden, dat ook wij dit zullen meemaken wanneer we eenmaal sterven! Amen.

Getrouwd met Maria

Twee studenten volgden samen onderwijs; een van de twee diende dagelijks Onze Lieve Vrouwe. Toen ze op een keer samen uit de les kwamen, ontmoetten ze een mooi meisje; de student die Maria zo trouw diende, raakte op slag verliefd op dit meisje. Ze hadden samen een lang gesprek, en voordat ze uit elkaar gingen gaf het meisje als teken van liefde een ring aan de student; daarna ging ze weg. Terwijl ze verder liepen overlegden de beide studenten of ze samen zouden gaan kaatsen. Voor de een was daarbij echter het probleem, waar hij in dat geval zolang de ring moest laten; hij wilde hem niet verliezen, maar hij had niets om hem in op te bergen. Omdat hij er zijn metgezel niet in wilde mengen, ging hij een nabijgelegen kerk binnen;

daar wilde hij de ring verstoppen, totdat het kaatsspel was afgelopen.

In de kerk liep de student tot voor het altaar waarop een beeld stond van Onze Lieve Vrouw en hij bekeek dat beeld eens nauwkeurig. Het leek hem buitengewoon mooi; hij ging nog dichterbij het beeld staan en zei: 'O schone Maagd Maria, ik vond het meisje dat mij deze ring gaf al mooi en rein, maar u bent warempel nog veel reiner en mooier! Ik wil u deze ring geven en op die manier met u trouwen. Neem hem alstublieft aan, samen met mijn belofte van trouw!' En onze Vrouwe stak haar hand uit en bood hem haar ringvinger. De jongeman schoof de ring daaraan, en het beeld trok de hand weer terug. En toen de student deze gunst van Maria zag, dankte hij haar oprecht en blij.

Maar niet lang daarna vergat de student zijn trouwbelofte aan Maria, misleid als hij werd door de listen van de duivel, en afgeleid door zijn vele gesprekken met het meisje van de ring. En toen hij met dit meisje in het huwelijk trad, raakte Maria zeer vertoornd. Toen het jonge echtpaar 's avonds naar bed was gegaan, viel de jonge man na een lang gesprek van vermoeidheid in slaap. Daarom kwam de reine maagd Maria, die ook haar dienaar rein wilde houden - van wie ze wist dat hij nu nog kuis was - en ging tussen hem en zijn bruid in liggen... Verontwaardigd zei ze: 'Pak aan, gemene trouweloze dienaar, ellendeling, hier is je ring terug, waarmee je mij je trouwbelofte gaf. Je zei toen dat ik mooier en reiner was dan zij! Maar als dat zo is, waarom kies je dan toch voor haar en waarom laat je mij in de steek?' En meteen gaf ze hem een stoot in zijn zij en stapte uit bed.

De man werd half wakker, tastte naast zich naar de ring en vond hem daar. Maar omdat hij nog slaperig was, liet hij de ring weer vallen; hij dacht dat hij het allemaal gedroomd had en sliep weer verder. Maria kwam echter voor de tweede maal bij hem en maakte hem nu helemaal wakker. Hij keek op en zag

daar de hemelkoningin voor hem staan, die hem zeer verontwaardigd aankeek. Ze pakte de ring en zei: 'Kijk, jij trouweloze dienaar, gemene ellendeling, hier is je ring terug, waarmee je mij je trouwbelofte gaf; maar je staat nu op het punt die te breken. Daarom ontzeg ik je voor eeuwig mijn trouw en mijn genade!' De moeder Gods keerde zich onmiddellijk van hem af en maakte aanstalten om weg te gaan. Hij schrok hevig en stond haastig op van het bed om haar genade te smeken voor zijn grote trouweloosheid. Maar zij wilde niets van hem weten, en keerde zich zeer verontwaardigd van hem af. Hij echter bleef smeken; knielend kroop hij dichterbij, steeds maar om vergiffenis vragend. Ten slotte keerde zij zich om en gaf hem een kaakslag, zeggende: 'Is dit nu je trouw, verachtelijk mens?' En ze liet hem daar liggen en ging weg.

De jonge man was zeer bedroefd en huilde bittere tranen over zijn zonde; doch na een poosje stond hij op, kleepte zich aan en zei: 'O Vrouwe, gezegend boven alle vrouwen, ontferm u nu toch over mij met uw genade.' En hij pakte de ring, liet zijn jonge bruid in bed achter en trok haastig de wildernis in. Daar beleed hij onder veel tranen zijn zonden en de trouweloosheid die hij Maria had aangedaan. Ach, hoe vaak smeekte hij haar in zijn gebeden om weer naar hem toe te komen in die onherbergzame woestijn, en zo vergiffenis van haar te mogen ontvangen! Dag en nacht riep hij Maria aan; nu eens met luide stem, dan weer met innige gebeden; en uiteindelijk kon ook de barmhartige moeder Gods die gebeden niet meer negeren. Zij kwam naar hem toe en verblijdde hem met haar aanwezigheid; ze nam hem weer in genade aan en wekte hem op door boetedoening het eeuwige leven te verwerven. Ze spoorde hem in vriendelijke gesprekken aan tot deugdzaamheid; ze vertoonde zich vaak met grote vreugde aan hem in de woestijn en ze bewees hem veel gunsten. Toen ze daarna haar dienaar wilde belonen voor zijn trouw, kwam deze te sterven - en Maria ontving hem met grote blijdschap in het koninkrijk van haar geliefd Kind, dat gezegend moge zijn tot in eeuwigheid.

Schelden doet pijn

Men vertelt ons over een vrouw die bij een echtelijke ruzie haar man verweet onder de luizen te zitten. De man werd daar zo kwaad over, dat hij haar erg sloeg. En omdat ze ook toen niet wilde zwijgen, kastijdde hij haar voor de ogen van de burens, opdat zij zich zou schamen. Maar nog hield ze niet op! De man gooide haar in het water en trok haar aan haar voeten onder. Onder water kon ze immers niet spreken? Maar de vrouw stak haar handen boven water en knipte met de nagels van haar duimen, alsof ze iemand luisde...

Daarom zegt een wijsgeer: 'Veel mensen zijn met een zwaard verslagen, maar veel meer zijn er door hun eigen tong verloren gegaan.'

De duivel als geldschieter

Er was eens een ridder die zeer rijk en machtig was, maar zijn bezit op onverantwoorde wijze verkwistte. Hij leefde er maar op los, zodat hij uiteindelijk een armoedzaaier werd. Wel had hij een eerbare echtgenote, die God en diens moeder Maria trouw diende. Toen er een tijd van grote feestelijkheden naderde, had de ridder het zeer te kwaad. Hij was immers gewoon op luisterrijke wijze aan het feest deel te nemen en kostbare geschenken uit te delen; nu schaamde hij zich dat hij zich dat niet meer kon veroorloven. Hij besloot voor de duur van het feest te gaan rondzwerven in een afgelegen streek; daar beklagde hij zich over zijn lot.

Toen kwam de duivel (in de gedaante van een man) aangereden, en vroeg hem waarom hij zo treurig was. De ridder vertelde hem zijn verhaal, waarop de duivel sprak: 'Je hoeft maar één ding voor me te doen, en ik zal je geven wat je nodig hebt.' Daarop vroeg de ridder: 'Wat is dat dan?' De duivel zei: 'Geef

me je ziel, en ik zal je zoveel rijkdom en vreugde geven als je nooit eerder hebt gekend.' Maar de ridder antwoordde: 'Dat doe ik liever niet.' Toen zei de duivel: 'Geef me dan de ziel van je vrouw, en dan krijg je daartoe bovendien nog vijftien jaar respijt.' Toen won de hebzucht het bij de ridder; het kwam tot een akkoord tussen hen beiden. Aan het eind van het gesprek zei de duivel: 'Ga nu naar huis; daar zul je, als je op een bepaalde plaats zoekt, een grote schat aantreffen, bestaande uit goud, zilver en edelstenen. Vergeet echter niet mij na het verstrijken der vijftien jaren op deze zelfde plek je vrouw te brengen!' Dit beloofde de ridder; hij keerde terug naar huis, waar hij op de door de duivel genoemde plek inderdaad een schat ontdekte. Met dit kapitaal kon hij zijn land en de door hem verpande bezittingen terugkopen, en weer personeel in dienst nemen.

Doch de tijd verstreek; een paar jaren gaan snel voorbij en de dag naderde, waarop hij zijn vrouw aan de duivel zou moeten overdragen. Hij sprak tot haar: 'Vrouw, maak u gereed; morgen vroeg moeten wij samen ergens heen.' De vrouw werd angstig, aangezien ze niet gewoon was met haar man mee te gaan; ze bad nederig tot Maria, of deze haar zou willen beschermen tegen alles wat haar zou kunnen overkomen. Ze vertrokken te paard en toen ze enige tijd onderweg waren, kwamen ze langs een kapelletje. De vrouw verzocht haar man daar binnen te mogen gaan om te bidden. (Ze was nog altijd niet gerust.) Terwijl de ridder haar paard bij de teugels hield, ging ze de kapel binnen; in haar gebed vroeg ze Maria of deze zich over haar wilde ontfermen. Tijdens het bidden viel ze in slaap, en haar man begon te mopperen dat hij zo lang moest wachten. Op dat moment verscheen de maagd Maria in de gedaante en de kleding van zijn vrouw. Ze besteeg het paard en reed met de ridder weg, die niet beter wist of hij had zijn vrouw bij zich, die echter nog lag te slapen in de kapel...

Toen de ridder op de afgesproken plaats aankwam, begon de

duivel geweldig te razen en te tieren en riep: 'Onbetrouwbaar sujet, wat heb je nu voor streek uitgehaald?' Waarop de ridder antwoordde: 'Ik weet niet waar u het over hebt; ik breng u mijn echtgenote, zoals afgesproken.' Maar de duivel schreeuwde weer: 'Verrader, waarom heb je mij zo bedrogen! Je hebt me beloofd je vrouw te brengen, maar in ruil voor al het goede dat ik voor je heb gedaan, doe je mij veel kwaad! Ik had erop gerekend mij via je vrouw te wreken; in plaats daarvan breng je mij uitgerekend de vrouw die mij zal verdoemen en in de hel werpen!' Toen de ridder dit hoorde viel hij flauw van angst. En Maria sprak tot de duivel: 'Jij onreine, boze geest! Waarom ben je er zo op gebrand mijn dienaressen kwaad te doen? Daar zul je voor boeten: bij deze veroordeel ik je naar de hel terug te keren, zodat je niet langer degenen die mij nederig dienen in het verderf kunt storten!'

Luid schreeuwend maakte de duivel zich uit de voeten. De ridder, weer bijgekomen, knielde neer voor de voeten van Maria en bad om genade. Maria berispte hem om zijn ijdelheid en sprak: 'Vriend, keer terug op het rechte pad: je hebt lang genoeg gedwaald.' Ze droeg hem op zich te ontdoen van het kapitaal van de duivel; onmiddellijk daarop was ze verdwenen. De ridder reed terug naar de kapel en wekte zijn vrouw uit haar slaap. Ze zei: 'Heer ik heb zó mooi gedroomd, ik rijd met u mee waarheen u maar wilt!' Toen vertelde hij haar alles wat hem was overkomen; zij loofden God en Maria, en reden huiswaarts. Eenmaal thuis deden ze (na raadpleging van hun biechtvader) afstand van alle duivelse goederen. Van toen af dienden ze beiden God en Onze Lieve Vrouwe in nederigheid - en die zagen erop toe dat ze genoeg bezaten om van te leven.

De non en het altaardoek

Eens was men in een nonnenklooster de altaardoeken aan het wassen. De doeken werden in een boomgaard uitgespreid om te drogen. Een devote non hield er een oogje op en beschermde ze door middel van stro tegen de zon. In haar hart dacht de non: 'Hier lag ooit het lieve Jezuskindje op.' Deze gedachte vervulde haar met vroomheid.

Dit alles gebeurde in de uren dat men in het klooster verplicht was om te zwijgen, zodat de non niet mocht spreken zonder speciale toestemming. Op het moment dat de non een vrouw met een mooie baby in haar armen zag aankomen, dacht ze dan ook: 'Zou die vrouw mij nu willen spreken?' De vrouw kwam naderbij, maar de non keerde haar de rug toe. Daarop zette de mooie vrouw het kleine kind op het altaardoek. Toen de non dit zag, riep ze luid: 'O, mevrouw, wat doet u nu? Daar mag niemand anders op liggen dan onze heer Jezus Christus!' Maar Onze Lieve Vrouwe Maria - want zij was het - antwoordde: 'Dochter, schrik niet, dit zijn de luiers van mijn lieve kind.'

Op hetzelfde moment zag de non de vrouw niet meer. Ze besepte dat het Onze Lieve Vrouwe was geweest, en ze schreide bittere tranen, bedroefd omdat ze zo tegen de moeder Gods was uitgevaren. Het altaardoek waarop het kind had gelegen, rook wonderlijk zoet. Men gebruikte het alleen nog maar tijdens de missen op hoogtijdagen. En dan hing er zo'n zoete geur in de kerk, dat alle aanwezigen zich erover verbaasden.

De dode en de levende ridder

Er waren eens twee neven, allebei ridders, hoofds, edel en zeer moedig. Op een keer gebeurde het dat deze neven, de kinderen van twee broers, in een bos gingen jagen. De een zei tegen de

ander: 'Lieve neef, ik zou zo graag willen - als het ook de wil van God zou zijn - dat wij allebei een edele, zuivere vrouw hadden, met wie wij overeenkomstig onze stand eervol zouden kunnen leven.' De ander antwoordde: 'Beminde neef, ik beloof u op mijn erewoord: als u eerder een vrouw hebt dan ik, zal ik op uw bruiloft komen.' Toen zei de eerste: 'Datzelfde beloof ik voor u te doen, waar het feest ook zal plaatsvinden.' Ze gaven elkaar een hand om de belofte te bekrachtigen. Daarop namen de twee neven afscheid, en elk vertrok naar huis.

Niet lang daarna gebeurde het, dat de ene ridder stierf, waar de nog levende uiteraard zeer bedroefd om was. Enige tijd daarna stelden diens vrienden hem voor, dat hij een vrouw zou nemen, uiteraard edel en hooggeboren. Hiertoe onder druk gezet, nam de ridder een vrouw die zijn vrienden geschikt achtten. De bruiloft werd gehouden en men hield een groot feest. Toen de edele ridder zijn bruid had getrouwd en het bruiloftsfeest in volle gang was, zag men hoe een ridder kwam aangereden in een sneeuw wit harnas, gezeten op een wit paard, waar een witte windhond naast liep...

Toen de ridder de zaal binnenkwam, steeg hij af. Het paard en de windhond bleven naast elkaar staan en weken niet van hun plaats. De nieuwgekome ging zwijgend naar de tafel waar bruidegom en bruid zaten, en zei: 'Moge God alle aanwezigen zegenen. Moge mijn neef geluk en eer met zijn bruid hebben. Lieve neef, herinnert u zich niet dat ik u indertijd beloofde op uw bruiloft te komen, als u eerder een vrouw zou nemen dan ik? Bij dezelfde gelegenheid beloofde u mij op mijn feest te komen, waar dat ook zou zijn.' Toen bruidegom en bruid en alle aanwezigen dit hoorden, wisten ze niet wat te doen van angst; ze keken elkaar aan en zwegen. De bruidegom dacht aan zijn belofte en zei: 'Lieve neef, ik weet dat wij grote vrienden waren toen u nog leefde. Nu smeed ik u dat u zegt hoe het met u gaat.' De dode zei: 'Mijn schuld heb ik betaald, en God was mij genadig. Daarom ben ik op uw bruiloft gekomen. Nie-

mand hoeft bang te zijn voor mij; ik zal niemand verdriet doen. Maar, lieve neef, wij waren grote vrienden in deze wereld, dat is de reden waarom ik God in de hemel vroeg, of wij hierna in zijn hemel zouden mogen samenkomen.'

Voorts sprak de dode ridder tot de bruidegom: 'O, lieve neef, ik smEEK u op mijn feest te komen en zo uw belofte gestand te doen. U beloofde mij meer dan ik u: u beloofde op mijn feest te komen *waar dat ook zou zijn*. Zoals u ziet, ben ik op uw bruiloft gekomen; ik nodig u nu uit voor mijn feest. Het mooie, sneeuw witte paard dat daar staat en de witte windhond zult u zondag aantreffen op mijn graf, waar u te middernacht naar toe moet gaan. Als u niet komt, zal u onheil geschieden; bedenk dat ik u dit van tevoren heb gezegd en dat ik u vriendelijk heb gewaarschuwd. Beminde neef, nu zou ik u willen vragen een klein tafeltje terzijde te zetten, want ik behoor niet te midden van de levenden te zitten.' Men vervulde onmiddellijk zijn wens. De dode ridder ging alleen aan een tafel zitten; men liet hem delen in alle gerechten en dranken die er waren, en het verdween allemaal alsof de dode het echt tot zich nam. Ten slotte stond hij op, ging naar bruidegom en bruid en zei: 'Denk aan wat ik u gezegd heb en neem het voor waar aan. Als u niet op mijn feest komt, dan zal geen mens ter wereld het ongeluk kunnen overzien dat u dan zal overkomen, zo vertoornd zal God op u zijn!' Toen hij zijn woorden had beëindigd, gaf hij de bruid een gouden drinkbeker, die wel twintig kilo woog en zei: 'Nicht, ik geef u deze beker voor uw geluk. Voor het overige vertrouw ik u allen aan God toe. Vanwege mij bent u nu allen ontsteld; weet echter dat ik u allen bemin. Er zijn hier veel mannen en vrouwen, met wie ik te maken heb gehad toen ik nog leefde.' Deze woorden deden iedereen beven van angst, want nu dachten ze dat ze allemaal door hem waren uitgenodigd! En de dode ridder zei: 'Lieve vrienden, moge God u allen het eeuwige leven schenken. Ik moet nu van u scheiden.' Met deze woorden nam hij afscheid, steeg op zijn paard en reed spoorlags weg.

Dadelijk keek men uit het raam van de feestzaal, maar men zag hem niet meer. Niemand begreep waar hij heen was gegaan. Allen waren ze bang, en van angst bonkte het in hun hoofd. Maar toen ze ontdekten dat de dode ridder echt weg was en niet meer terugkwam, gingen ze weer eten en drinken en vergaten de geleden droefheid. De bruidegom echter wist zich geen raad en vroeg zijn vrienden om raad. Zij antwoordden hem, dat hij zijn belofte moest houden, wilde hem geen kwaad overkomen. Maar de bruid zei daarentegen: 'Als hij mijn advies zou willen opvolgen, zou hij het niet doen.' De bruidegom antwoordde haar: 'Mijn belofte zal ik houden, want belofte maakt schuld, zoals u allen hebt gemerkt. De dode ridder heeft zich van zijn belofte gekweten; zal ik, die nog levend ben, mij dan niet aan mijn belofte houden? Als ik het niet zou doen, zou ik zware kwellingen moeten verduren. Nee, niemand zal mij tot andere gedachten kunnen brengen: ik zal het doen, wat voor mij ook de gevolgen zullen zijn.' Aldus werd het hoffeest ontbonden en ging ieder naar zijn eigen woning terug. De bruidegom bleef bij zijn bruid, die hem bleef aansporen zijn belofte te breken; maar hij wilde er niets van horen.

Toen de heilige zondag daar was, ging de edele ridder naar de kerk en hoorde de mis. Hij bad God vurig dat Hij hem zijn zonden zou vergeven en hem te hulp zou komen, opdat hij zijn belofte gestand zou kunnen doen. Na de mis keerde hij terug naar huis, waar hij at met zijn vrouw. Na het diner zei de ridder: 'Lieve vrouw, nu moet ik van u scheiden, want deze nacht moet ik mij van mijn belofte kwijten. Wacht op mij; ik zal terugkomen zo snel als ik kan.' Met grote droefheid scheidde de ridder van zijn vrouw en kwam op het afgesproken moment in de nacht bij het graf aan, waar hij het paard en de windhond al aantrof, zoals zijn dode neef hem had gezegd. De edele ridder klom op het paard; terstond werd hij weggevoerd. De witte windhond liep snel voor de schimmel uit. Ik geloof niet dat ook

maar iemand zou kunnen zeggen hoeveel mijl de ridder in korte tijd reed. Wel reed de ridder zeer vlug zoals bleek, want de volgende dag rond het middaguur kwam hij aan in het aardse paradijs. Daar trof hij zijn neef, die aan tafel zat.

De levende ridder steeg af, ging op de dode ridder toe en begroette hem: 'Zie, ik ben bij u gekomen, zoals ik beloofd had.' De dode antwoordde: 'Wees welkom in deze zaal. Kom bij mij zitten en eet. Wees niet bang; er zal u niets gebeuren.' De gast ging bij zijn neef zitten; wel was hij er veel liever niet geweest, als hij het voor het kiezen had gehad! De levende gebruikte de maaltijd met de dode, en verwonderde zich over de dingen die hij zag. Na enige tijd kwamen er elegante mannen, gekleed in het wit, die de heerlijkste gerechten brachten en op tafel zetten. De levende ridder zag dit vol verbazing aan. De dode zei hem: 'Eet van deze gerechten. Er is genoeg.' En de ander at van alles, want hij had nog nooit zo heerlijk gegeten of gedronken. Niemand zou alle wonderen kunnen navertellen die hij daar zag. Men bewees de levende ridder veel eer, zodat hij overvloedig at en dronk. De tijd die hij daar doorbracht, leek hem nauwelijks een uur te zijn, en alles was mooi en aangenaam wat hij zag en hoorde. Het gezelschap van zijn dode neef en ook van alle andere aanwezigen beviel hem zeer goed. Nooit was hij ergens geweest waar hij het zo heerlijk vond als daar; zijn hart was zeer blij gestemd.

Na verloop van tijd gaf de dode ridder opdracht de tafel af te ruimen. Terstond traden ettelijke wit geklede mannen toe om dat te doen. Iedereen die daar was, mannen en vrouwen, was in het wit gekleed en aangenaam om te zien, zodat de levende ridder door hun schoonheid zichzelf helemaal vergat. Toen hij ten slotte helemaal tot zichzelf was gekomen, dankte hij zijn neef hartelijk voor het gastvrije onthaal. Hij wilde afscheid nemen en huiswaarts rijden, terug naar zijn vrouw, die stellig naar hem verlangde. Maar zijn dode gastheer zei: 'Moeten wij al zo snel scheiden? Blijf toch nog even bij mij, lieve neef, want

ik moet u nog wat zeggen voor u vertrekt. De deur die u daar ziet, geeft toegang tot het hemelse paradijs. Daar verblijven voornamen en edele lieden, mannen, vrouwen en ook kinderen, kort gezegd: iedereen die goed geleefd heeft. Niemand komt daar binnen, of hij kan er tot de dag van het Laatste Oordeel blijven. Terwijl u hier was, is er bij voorbeeld een edele vrouw gearriveerd, die God verkozen had te sterven; zij zal daar net zo lang blijven als ik. Als u haar zou zien, zou u haar goed blijken te kennen; maar dat mag u nog niet. Ik zou het op prijs stellen als u hier nog bij mij zou blijven, op voorwaarde dat u het ook wilt.' De levende antwoordde: 'Het is heel aangenaam hier te zijn, maar toen ik mijn vrouw achterliet, beloofde ik haar spoedig weer terug te komen. Ik denk dat zij hevig naar mij verlangt. Daarom wil ik nu snel naar huis rijden.' De dode antwoordde: 'Blijf tot morgenvroeg en ga dan weg, want onze Heer wil het zo.' 'Als het dan Gods wil is, zal ik hier nog wat blijven en pas morgenvroeg afreizen.'

Wat men toen allemaal voor de ridder organiseerde, is met het menselijk verstand niet te bevatten. Toen de ridder meende een dag of drie te zijn weggeweest, zei hij tegen de dode: 'Ik zou hier altijd wel willen blijven, mits ik mijn vrouw niet anders had beloofd, toen ik haar achterliet. Die belofte wil ik niet breken. Daarom vertrouw ik u aan God toe en vertrek.' En de ander zei: 'Als u hier zou willen blijven, dan zou u zich altijd in dezelfde gelukzalige toestand bevinden tot aan de dag van het Laatste Oordeel... Maar, lieve neef, als dat niet kan, keer dan in de naam van God naar uw woonstede terug; u bent langer weggeweest dan u denkt. Gebruik wederom het witte paard: het loopt sneller dan een vogel kan vliegen. De witte windhond zal meelopen, want die kent alle wegen, zowel te water als op het land. Het paard volgt hem altijd snel, al was het de hele wereld rond. Waarheen u maar wilt, u zult er snel komen. Wel verzoek ik u, lieve neef, dat u spoedig terug zult komen, mocht het er bij u geheel anders voorstaan dan toen u wegging. Haast

u en rijd snel naar mijn graf. Als u daar bent, stijg dan af en laat paard en windhond staan; ze zullen blijven wachten om u desgewenst weer hier te brengen. Ga nu heen; en moge God u geluk verlenen, want Hij heeft u al uitverkoren voor u geboren was. Rijd weg, edele ridder, en kom snel terug.' De levende antwoordde: 'Als ik de schuld van de dood heb ingelost, zal ik hier hopelijk terugkomen, indien het Gods wil is.' Hij nam plaats op het witte paard. De twee namen afscheid en gingen uiteen. De dode zei: 'Rijd in Gods hoede: ik vertrouw u aan Hem toe.'

De levende ridder vertrok en volgde de witte windhond door berg en dal, over water en heide. De ridder was op dat moment meer dan 5000 mijl van huis, maar het paard had die afstand snel overbrugd, zonder last te hebben van de ridder op zijn rug. Nu moet ik u echter iets vertellen over de vrouw van deze ridder, die in grote spanning leefde, toen ze maar steeds niets vernam van haar man. Onder de mensen ging al het gerucht, dat haar man nooit meer terug zou keren; en toen de vrouw dat hoorde, was ze zo hevig bedroefd dat ze God bad zich in Zijn grote barmhartigheid over haar te ontfermen en haar tot zich te nemen; ze hoopte namelijk dat haar man ook bij Hem verbleef. God haalde haar uit haar ongelukkige toestand, en liet haar ziel door de engel Michaël naar het aardse paradijs voeren. En zij was de vrouw van wie even tevoren werd gezegd, dat ze in het paradijs was aangekomen, toen de ridder daar nog was!

Maar nu wil ik verder vertellen over het wedervaren van de ridder. Toen hij 's morgens vroeg aankwam bij het graf van zijn neef, steeg hij af. Hij keek aandachtig naar de nabijgelegen kerk, omdat deze er anders uit leek te zien dan toen hij vertrok. Hij keek om zich heen, maar alle mensen en dingen waren hem onbekend. Ten slotte zei hij in zichzelf: 'Lieve God, wat is me nu overkomen! Wat moet ik beginnen? Ik weet niet waar ik ben.' Van zulke gedachten vervuld, ging hij naar de plaats waar hij eertijds woonde. Toen hij daar aankwam, trof hij echter zijn

kasteel niet aan, maar alleen een klein huisje, waar een arm oud vrouwtje in woonde, dat al vroeg op was. De ridder was zeer ontsteld en vroeg: 'Here God, waar ben ik terechtgekomen? Alles is mij hier onbekend.' Hij keek om zich heen, maar kon het niet bevatten. Het arme vrouwtje merkte dit, en zei tegen de ridder: 'Lang geleden stond hier een andere woning, maar de huidige staat er zeker al meer dan honderd jaar. En dáárvoor stond hier een mooie burcht, stevig ommuurd, de beste van heel het land. In die burcht woonde een hooggeboren, machtige, edele ridder; maar dat is al meer dan vierhonderd jaar her, zoals de pastoor ons jaarlijks vertelt, als hij de sterfdag van de ridder herdenkt, en ook die van diens vrouw, van wie de ridder met veel verdriet scheidde. De ridder is namelijk ooit weggereden op een wit paard, voorafgegaan door een windhond, en nooit heeft men nog iets van hem vernomen. Zijn vrouw stierf kort daarna van verdriet, omdat haar man niet terugkeerde. Toen de vrouw was gestorven, betrokken hun vrienden het landgoed; zij kregen echter onenigheid, en de burcht ging met alle bezittingen teloor.'

Toen de ridder dit alles hoorde, verbaasde hij zich ten zeerste. Hij vroeg de vrouw: 'De kerkklok wordt geluid, begint er een mis?' De vrouw antwoordde bevestigend, en vroeg: 'Zal ik met u meegaan?' 'Graag, want ik zou met de pastoor willen spreken.' 'Ik zal u aan hem voorstellen, als u dat wenst.' Ze gingen samen naar de kerk, waar de vrouw de ridder aan de pastoor voorstelde. Hij vroeg de pastoor na afloop van de mis hem de biecht af te nemen; de pastoor was daartoe gaarne bereid. Onmiddellijk daarop liet hij de klokken luiden voor het begin van de mis, en het volk ging ter kerke. Toen ze langs het kerkhof kwamen, zagen ze daar het mooie witte paard en de witte windhond staan. Ze verwonderden zich zeer en durfden er niet goed voorbij te gaan, hoewel de dieren daar rustig stonden. Toen de mensen in de kerk kwamen, vertelden ze het de pastoor. Onmiddellijk ging deze er met de ridder heen. Toen

de pastoor het paard en de windhond zag, zei hij: 'Moge God ons helpen! Wat kan dit wonder betekenen? Dit moet een teken van God zijn. Dit paard en deze windhond stonden eeuwen geleden op ditzelfde graf. Een ridder vertrok ermee uit dit land en nooit is men te weten gekomen waar hij heen ging. Zijn vrouw stierf van verdriet, omdat ze nooit meer iets van hem vernam. Dat alles heeft zich meer dan vierhonderd jaar geleden afgespeeld.'

Toen de ridder dit hoorde zei hij: 'Ik weet niet hoe lang het geleden is, maar ooit was ik degene die op dit paard van deze plaats vertrok, daarbij voorafgegaan door de windhond. Ik was toen de heer van dit dorp; alles behoorde mij toe, ook alle bezittingen die in de omgeving lagen. Maar nu ben ik hier geheel onbekend. Ik verwachtte mijn vrienden en mijn vrouw hier te zullen vinden, en ook de hoge burcht met het haar omringende versterkte terrein, maar dat alles is er niet meer. Het verwondert mij hoe dit kan, want ik weet niet beter of ik ben maar drie dagen van huis geweest!' En in zijn opperste verwarring riep de ridder de Heer aan: 'O beminde Vader, schepper van alle schepsels, ik verzoek U nederig, help mij in mijn nood, want U weet dat ik hevig gekweld word. Wend U niet van mij af, want ik wil niet anders dan U. Ik leg mijn wil in Uw handen.'

Toen de pastoor deze woorden hoorde, nam hij de ridder met zich mee en sprak hem vriendelijk troostend toe: 'Edele heer, ik verzoek u geduldig te zijn, want de Heer laat niets gebeuren zonder reden. Hij heeft alles in Zijn macht. Heb vertrouwen in Hem; Hij zal u snel helpen.' Vervolgens droeg de pastoor de mis op, die de ridder nederig aanhoorde. Na de mis biechtte hij alles op wat hij kon bedenken ooit in zijn leven te hebben misdaan, zonder iets te verzwijgen. De priester gaf hem absolutie voor al zijn zonden en legde hem een gewijde boetedoening op, die hij nederig ontving. Toen de ridder had gebiecht en boete gedaan, zei hij dat hij wilde terugkeren naar

vanwaar hij gekomen was, naar zijn neef die woonde in het aardse paradijs en bij wie hij zoveel jaar had vertoefd. Daar wilde hij heengaan op het witte paard, dat daar nog steeds stond met de windhond, wachtend om hem weer terug te brengen. Toen de pastoor dit hoorde, maakte hij alles aan zijn parochie bekend. De mensen verwonderden zich er hevig over, omdat ze zoiets nog nooit hadden gezien of gehoord. Ook rilden en huilden ze van angst.

Hierna verzocht de ridder de pastoor hem de hostie toe te dienen, en deze stemde daar gaarne in toe. De ridder ontving de hostie, terwijl hij nederig neergeknield zat; daarna ging hij in de houding van het kruis op de grond liggen, en bad tot God om hem Zijn hoogste zaligheid te willen verlenen. Gelegen met het gezicht naar de grond, gaf hij vervolgens de geest. De pastoor en het volk dachten dat hij lag te bidden. Toen het vier uur in de namiddag was, ging de pastoor naar hem toe om hem te laten opstaan: 'Heer, wilt u nu opstaan? Het is zeer laat geworden.' Maar de ridder antwoordde niet, wat de priester en het volk hevig verbaasde. De priester raakte hem aan met zijn hand, opdat hij zou opstaan; toen bemerkte hij, dat de ridder dood was. Op hetzelfde moment hoorden de aanwezigen een door God gezonden stem: 'Mijnheer pastoor, God beveelt u deze ridder te begraven, want hij is door Hem uitverkoren. Alles wat hij u gezegd heeft is waar, en wordt door geen leugen ontwijfd.' Na deze woorden verdween de engel weer naar de hemel. Iedereen viel op de knieën en loofde God vanwege dit mooie wonder.

De pastoor en het volk hieven het lichaam van de ridder op, en begroeven het eervol in het graf van de andere ridder. Toen men het lichaam naar het graf droeg, gingen het witte paard en de windhond ernaast staan, mak als lammetjes. Niemand was nog bang. De ridder werd met groot eerbetoon begraven; dadelijk na de teraardebestelling posteerden paard en windhond

zich op het graf, met een houding alsof ze veel verdriet ondervonden. In aanwezigheid van het volk heeft men toen alles opgeschreven; en wie in die kerk komt en er iets over wil weten, zal men het voorlezen, want het is in werkelijkheid zo gebeurd als u nu gehoord heeft. Het paard en de windhond bleven op hun post zonder zich ook maar te verroeren, wat het volk verbaasde. Maar de pastoor zei: 'Dit zijn allemaal wonderen Gods die u hier ziet. De ridder vertelde mij dat hij weer naar het paradijs wilde rijden. Om die reden houden paard en windhond op het graf de wacht, zodat ze hem weer naar het aardse paradijs terug kunnen brengen, waarvandaan ze hem eerder hierheen hebben gebracht.' Toen pastoor en volk zagen dat paard en windhond gezamenlijk op het graf bleven staan, bleven ze daar drie dagen om te zien wat er zou gebeuren. Het volk gaf de dieren te eten, maar waar het bleef was niet duidelijk.

Laat op de vierde dag herrees de dode ridder door Gods wil uit het graf. Hij was geheel in het wit gekleed, net als zijn neef van wie u al eerder hoorde. Toen de ridder opstond, ging het paard snel van het graf af; het graf ging wijd open, en de dode ridder kwam eruit, terwijl al het wachtende volk, jong en oud, toekeek. Daarop reed de ridder onmiddellijk weg, zijn hoofd gebogen over het paard, en voorafgegaan door de windhond, op weg naar het paradijs. Toen hij daar arriveerde, kwamen zijn neef en vrouw hem tegemoet, en hij herkende hen direct. Hij werd hartelijk ontvangen en ze namen elkaar bij de hand. De nieuwgekome was aldaar nog niet bekend, want hij was nog niet in het hemelse paradijs geweest. Het was er nog duizend keer mooier dan waar hij eerst was geweest. Ik zou u niet kunnen vertellen hoe groot hun vreugde en blijdschap was; en deze zal duren tot de laatste dag!

Dit mooie wonder maakt men het volk van jaar tot jaar bekend op de dag dat men de sterfdag van de ridder herdenkt; men geeft de gelovigen dan een mooie preek en vertelt wat u zojuist hebt vernomen. Laten wij thans bidden tot God, dat

iedereen die dit heeft gehoord niets ergs zal overkomen. Mogen de Vader, de Zoon en de Heilige Geest ons dit gunnen!

Twee kleine monnikjes

In een klooster leefden eens twee jonge monnikjes, die bij de schriftlezing hoorden dat Jezus ooit zei: ‘Waar er twee of drie vergaderd zijn in mijn naam, daar ben Ik in hun midden.’ Uit deze woorden begrepen de twee kleine broeders, dat ze zalig zouden worden, indien ze dikwijls onder hun tweeën vertrouwelijk over Onze-Lieve-Heer zouden spreken. Ze gingen daarom vaak naar een geheime plek toe, waar ze rustig over Hem konden praten. Ze namen altijd een kussentje mee, dat ze tussen zich in legden. Dan vertelden ze elkaar over Jezus, en hoopten dat hij bij hen op het kussentje zou komen zitten. Heel eerbiedig vertelden ze elkaar devote verhaaltjes, op hun eigen kinderlijke manier; ze hadden er absoluut geen kwade bedoelingen mee.

Toen de monnikjes dit al een poos gewoon waren te doen wilde hun abt wel eens weten waar ze zo vaak naar toe gingen. Op een keer ging hij stiekem achter hen aan, om te weten te komen waar ze uithingen en wat ze daar deden. Hij bespiedde hen zoals ze daar devoot bij elkaar zaten, pratend over Jezus, met het kussentje tussen hen in. Op dat moment opende Jezus de ogen van de abt. Deze zag hoe een klein kind tussen de monnikjes op het kussentje zat, terwijl ze met innigheid over Jezus spraken. (Het was uiteraard Jezus zelf, in de gedaante van een klein kind, maar dat begreep de abt toen nog niet.)

De abt vroeg zich af hoe het kind daar gekomen was. Nauwlettend sloeg hij het gade. Hij werd er zo door in beslag genomen, dat hij zichzelf verried, en dientengevolge bemerkten de kleine broeders zijn aanwezigheid. O, wat schaamden ze zich, dat ze daar zo samen zaten! Haastig trokken ze het kussentje

weg - waardoor het kindje ervan afgleed, en in het gras belandde. Dadelijk daarna steeg het op naar de hemel. Van het voorval met het kind wisten de monnikjes niets af, want voor hen bleef dit alles verborgen. Voor de abt echter niet; hij liep haastig op de monnikjes toe en zei: 'Zeg me toch, lieve kinderen, hoe denken jullie de Heer te dienen? Hoort dat er soms bij, dat jullie hier zo afgezonderd zitten, buiten mijn medeweten?'

De monnikjes deden er liever het zwijgen toe, want ze wilden het graag voor de abt verborgen houden. Maar deze liet het er niet bij zitten: hij wilde de waarheid weten. Ten slotte vertelden zij hem beschaamd dat ze dit alles deden omdat Jezus eens had gezegd: 'Waar twee vergaderd zijn in mijn naam, daar ben Ik zelf de derde.' Een van de monnikjes zei: 'Daarom namen we ook het kussentje mee. We dachten dat het kind Jezus te klein zou zijn om op de grond te zitten.' Toen de abt dit hoorde, loofde en dankte hij God, dat Hij het geloof van de kinderen niet had beschaamd. En hij gaf de monnikjes zijn volledige toestemming om samen in afzondering te praten over God; ze mochten dat doen, zo vaak ze maar wilden. Amen.

De paus die zichzelf strafte

Een onbeduidende student in de theologie verlangde hevig een ambt met een hoog aanzien te bemachtigen. En het gebeurde dat hij priester werd. Toen hij een tijd lang priester geweest was, wilde hij graag bisschop worden. Dit gelukte hem echter niet. Daarom ging hij bij de duivel te rade, en vroeg of deze hem wilde helpen om aartsbisschop te worden. De duivel antwoordde daartoe bereid te zijn, mits de ander zich aan hem zou overgeven. Dat beloofde de priester. Na korte tijd werd de zittende bisschop ziek en stierf. Toen kwam de duivel in actie en blies heel de bevolking in, dat ze 'zijn' priester tot bisschop moesten kiezen. En zo gebeurde het.

Toen de priester eenmaal bisschop was geworden, nam hij zichzelf voor een nog hogere post te bemachtigen. Hij had zijn zinnen gezet op het kardinaalschap, liet zich wederom met de duivel in en vroeg om hulp voor het verkrijgen van die positie. De duivel wilde hem wel helpen - op voorwaarde dat de bisschop hem altijd trouw zou blijven, en lichaam en ziel aan hem zou schenken. De bisschop stemde hiermee in. Daarop werd er een kardinaal ziek, die vervolgens aan zijn ziekte stierf. En toen men een kardinaal moest kiezen, zorgde de duivel ervoor dat 'zijn' bisschop kardinaal werd.

Nadat de ambitieuze man een tijd lang kardinaal was geweest, beijverde hij zich om paus te worden. Hij wendde zich opnieuw tot de duivel en vroeg hem dringend om steun. De duivel antwoordde: 'Dat is haast te veel gevraagd. Als ik u daarbij zou helpen, dan zou u heel wat anders moeten doen dan u tot nog toe gedaan hebt.' Daarop vroeg de kardinaal wat de duivel in dit geval van hem wilde; wat het ook mocht zijn, hij zou het doen. De duivel zei, dat hij dan een brief moest hebben, die door zijn beschermeling geschreven en ondertekend moest zijn met diens eigen bloed. In die brief zou moeten staan, dat hij de duivel nooit meer zou verlaten en deze met zijn gehele wezen zou toebehoren. De kardinaal beloofde het en gaf hem de gevraagde brief, die hij met zijn eigen bloed had geschreven. Toen vroeg de duivel hoe lang hij paus wilde zijn, als er eenmaal niets hogers te bereiken viel. 'Twintig jaar,' antwoordde de ander, 'tot op de dag dat ik in Jeruzalem de mis opdraag, daarna zal ik met lichaam en ziel de uwe zijn.' De duivel was over dit alles heel tevreden, en interpreteerde deze woorden op zijn eigen manier. Want de kardinaal bedoelde uiteraard de stad Jeruzalem, maar de duivel dacht aan het altaar dat te Rome in de St. Janskerk van Lateranen staat, en wel in een koor dat 'Jeruzalem' heet. De duivel ging weg, en was erg in zijn schik met de belofte van de kardinaal. Kort daarna werd de zittende paus zo ernstig ziek, dat de dood hem kwam halen. De duivel

vergat de belofte aan zijn dienaar niet, en bewerkstelligde op slinkse wijze dat ‘zijn’ kardinaal tot het pausschap werd gekozen. En de nieuwe paus zetelde, zoals gewoonlijk, te Rome...

Korte tijd nadat hij paus was geworden, gebeurde het, dat hij de mis moest leiden in de St. Jan van Lateranen. Hij begaf zich er naar toe. Toen hij in de kerk was gekomen, en met het Confiteor was begonnen, begon het buiten zeer donker te worden. En tegen de tijd dat men bij het Epistel was, werd het zó donker dat het volk de kerk uit wilde lopen. Men dacht dat de wereld zou vergaan, en wilde dat de paus de dienst zou bekorten. De dienaar van de paus ging uiteindelijk naar hem toe en zei: ‘Heilige Vader, het volk wenst dat ge haast maakt met de dienst, want het wordt noodweer: het lijkt wel of de wereld op het punt staat te vergaan.’ De paus ging echter onverstoort verder, zonder ook maar een moment te denken aan wat hij de duivel had beloofd. (Bovendien wist hij niet hoe de ruimte waarin hij zich bevond, eigenlijk heette.) Terwijl hij op deze wijze voorging in de mis en aan het Evangelie was toegekomen, daalde op het kerkhof na bij de St. Jan een zwerm zwarte vogels neer, die angstaanjagend krijsten. Het werd zó donker, dat men nauwelijks meer iets kon zien! De mensen werden nu erg boos op de paus. Ze wilden dat hij de dienst zou afbreken, want ze waren ontzettend bang: ze gilden het uit. Ze huilden van angst, want ze wisten niet beter of ze zouden allemaal ter plaatse sterven.

Nadat het Evangelie was gezongen, wenkte de paus zijn dienaar en vroeg hoe de ruimte heette waarin hij deze mis opdroeg. De dienaar zei: ‘Jeruzalem.’ Toen de paus dát hoorde, zei hij: ‘Als dat zo is, dan weet ik wel wat er aan de hand is. Laat mijn biechtvader komen, opdat ik kan biechten.’ Toen deze was gekomen, beleed de paus zeer berouwvol en ootmoedig al zijn zonden. Hij vroeg of de biechtvader hem penitentie wilde opleggen. Maar de biechtvader zei dat hij niet bij machte was om hem vergiffenis te schenken of boetedoening op te leggen,

omdat hij, als paus, boven hem stond. Toen de paus dat hoorde, zei hij: 'Laat dan de kardinalen komen.' Maar nadat de kardinalen de zaak hadden gehoord, zeiden ook zij dat ze niet het gezag hadden om de paus te absolveren.

Toen de paus dit vernam, zei hij: 'Ben ik dan niet de aardse God die de macht heeft om boetstraf op te leggen en om zonden kwijt te schelden? Daarom wil ik penitentie opleggen, opdat God zich mijn lot moge aantrekken en mij vergeving wil schenken. Ik gelast u al hetgene te doen wat ik u zal opdragen, ten einde mijn zonden uit te wissen. Om te beginnen moet u mij al de nagels van mijn voeten uittrekken. Als dat gebeurd is, moet u al mijn leden afhakken, te beginnen bij mijn tenen en zo naar boven tot aan mijn buik. En hoe ik ook schreeuw of kerm, u moet ermee doorgaan ter wille van het behoud van mijn ziel. Wanneer u dat hebt gedaan, moet u beginnen aan mijn handen: alle nagels van mijn vingers moeten er worden uitgetrokken. Wanneer dat is gebeurd, moet u wederom alle ledematen afhakken, net zo lang totdat u bij mijn schouders bent. Wanneer u dat hebt gedaan, moet u mijn hele lichaam in mootjes hakken. Maar mijn hart moet u heel laten, en voorzichtig uit mijn lichaam halen. Wanneer u het er hebt uitgehaald, moet u het mét de stukken van mijn lichaam voor de vogels gooien. Zij zijn op het kerkhof om mijn ziel te halen. En als de vogels zijn weggevlogen, moet u gaan kijken of mijn hart wellicht heel en ongeschonden is achtergebleven. Als dat het geval is, dan is dat een duidelijk teken voor u dat God zich over mij heeft ontfermd en mijn zonden heeft vergeven. Maar wanneer het hart gehavend en verscheurd is, dan is dat een stellig teken dat ik tot de eeuwige verdoemenis ben veroordeeld. Wanneer het daarentegen is blijven liggen en is aangepikt door de vogels zonder dat er al te grote verwondingen zijn, dan moet u daar maar niet te zwaar aan tillen. Ook dat zal een teken zijn dat de duivels mijn ziel niet bezitten.'

Toen de paus dit had bevolen, konden zijn dienaren er maar

moeilijk toe overgaan. Maar omdat ze wilden gehoorzamen en omdat het voor de zaligheid van zijn ziel was, deden ze niettemin wat de paus hen had opgedragen. Ze begonnen eerst aan de nagels van zijn voeten, en zo verder, zoals hij het hun had bevolen. Hij had opgedragen om hem op een stoel vast te binden terwijl ze hem martelden. Zijn hart moesten ze - zo het ongeschonden zou blijven - op een paard leggen, en het paard moesten ze dan zelf de weg laten kiezen; op de plaats waar het halt zou houden, moest zijn hart worden begraven. Toen ze de paus ten slotte in stukken hadden gehakt, raaptten ze de overblijfselen bijeen en gooiden ze, samen met het hart, voor de vogels.

In een oogwenk verslonden de vraatzuchtige vogels de stukken. Alles verdween, maar alleen het hart bleef ongeschonden liggen! En toen de vogels hun prooi hadden meegenomen, klaarde de duisternis op en werd het opnieuw mooi weer. De kardinalen en misdienaren gingen op het kerkhof kijken naar het hart, en ze troffen het ongeschonden aan: er was alleen een klein beetje aan gepikt, maar dat hinderde niet. Men nam het hart op en legde het op een paard, juist zoals de paus het had opgedragen. Ze lieten het gaan, zonder het te leiden; het paard ging onmiddellijk de kerk in naar het koor toe, tot voor het altaar naar de plek waar de paus de mis was begonnen. Daar bleef het staan. De aanwezigen namen het hart heel eerbiedig op en begroeven het voor het altaar. Ze loofden en dankten God voor het grote wonder dat Hij in zijn schepsel had verricht. Amen.

De zwangere abdis

Er was eens een zeer vrome abdis, die Onze Lieve Vrouwe Maria devoot diende. Zij was zeer streng voor zichzelf en deed wat in haar macht lag om de strenge regels van de orde in het

klooster te handhaven. En de regels die zij stelde, leefde ze zelf na. De gewone nonnen vonden dat ze eigenlijk slecht af waren met een abdis die zulke strenge eisen stelde.

Toen brak het moment aan waarop de duivel belangstelling kreeg voor deze vrome vrouw. Hij spande zijn valstrikken en verleidde haar. Het resultaat was, dat ze een kind moest krijgen van de rentmeester van het klooster. Maar zelfs toen de abdis deze zware zonde had begaan, hield ze zich nauwgezet aan de strenge regels van de orde. Zij dwong zichzelf zwaar te boeten voor haar misstap; en zolang ze kon, verborg ze haar zwangerschap.

Toen de abdis echter op alledag liep, bemerkten de nonnen natuurlijk dat ze in verwachting was. En ze verkneukelden zich, dat ze van hun moederoverste iets wisten, waarvoor deze uit haar functie zou kunnen worden ontzet. Want ze waren er allemaal tegen gekant dat de regels van het klooster zo streng nageleefd moesten worden. De nonnen schreven daarom snel een brief aan de bisschop, waarin ze hem vroegen of hij wilde komen om de abdis af te zetten, want volgens hen was ze haar ambt in het klooster niet langer waardig.

Toen de abdis te weten kwam, dat de bisschop op verzoek van de nonnen naar het klooster zou komen, was ze erg verdrietig. Stilletjes ging ze naar de kapel waar ze dagelijks tot Onze Lieve Vrouwe placht te bidden. Vroom sprak ze de overbekende woorden uit, die ze gewend was daar te bidden. Toen ze haar gebed had voltooid, wierp ze zich ter aarde. Met tranen in de ogen smeekte ze de heilige maagd om haar te verlossen van de schande die haar te wachten stond - de schande die de nonnen haar wilden aandoen. Ze zei: 'Onze Lieve Vrouwe Maria, bid voor mij. Vraag alstublieft aan uw heilige zoon of Hij mij mijn zonden wil vergeven en me uit deze schande wil verlossen.'

Tijdens dit gebed viel de abdis in slaap. En Maria, de moeder Gods kwam tot haar; ze had twee engelen bij zich. Zij sprak tot de abdis: 'Ik heb uw gebed verhoord. Ik heb van mijn zoon

gedaan gekregen dat Hij u uw zonden vergeeft en u uit deze toestand van schande zal bevrijden.' Daarop gaf Maria de twee engelen opdracht om de slapende abdis van haar kind te verlossen. En toen het kind ter wereld was gebracht, beval Maria haar engelen om de baby naar een kluizenaar te brengen die daar in de buurt woonde. En ze zei: 'Zeg hem maar dat diegene, die hij dagelijks vereert, van hem verlangt dat hij zeven jaar lang de zorg voor dit kind op zich neemt.' De engelen deden wat van hen werd gevraagd. Kort daarop ontwaakte de abdis uit haar slaap, en voelde dat ze het kind niet meer bij zich droeg. Vol overgave bad ze tot Jezus en zijn moeder Maria, om hen te danken voor dat wat ze voor haar hadden gedaan.

De dag brak aan waarop de bisschop komen zou. Eenmaal aangekomen ging hij naar het kapittelhuis om de abdis van haar functie te ontheffen en penitentie op te leggen. De abdis begaf zich ook naar het kapittelhuis, waar ze op haar officiële plaats bij de bisschop wilde gaan zitten. De bisschop beval echter haar uit het kapittelhuis te verwijderen. Zijn bevel werd uitgevoerd; als een stuk vuil werd ze weggeleid. Daarop zond de bisschop twee priesters naar de abdis, die moesten beoordelen of het waar was, wat er over haar werd verteld. En zo gebeurde het. De priesters kwamen bij de bisschop terug met de boodschap dat het verhaal van de nonnen onjuist was: de abdis was niet zwanger. De bisschop hoorde het aan; hij vermoedde dat zijn priesters logen, en dat ze omgekocht waren. Hij zou zelf maar eens op onderzoek uitgaan. Hij ging naar de abdis toe, maar zover zijn kennis van zaken strekte, kon hij geen spoor van zwangerschap bij haar ontdekken.

Ten langen leste viel de bisschop voor de abdis op de knieën, en vroeg haar om vergeving voor de schande die hij haar had berokkend. Voorts gebod de bisschop, de nonnen die de praatjes over de abdis hadden rondgestrooid, uit het klooster te verwijderen. Maar daar was de abdis op tegen. Ze wilde graag

dat hij haar de biecht afnam. ‘De nonnen zochten een gelegenheid om me te treffen,’ begon ze. ‘Zeker, er was sprake van kwade opzet. Maar niettemin was wat ze over me zeiden, de waarheid.’ Daarop vertelde ze de bisschop over Maria: hoe de moeder Gods haar had verlost en hoe ze daarna het kind had helpen onderbrengen bij de kluizenaar. Over dat alles verbaasde de bisschop zich zeer. Hij zond de twee priesters naar de kluizenaar om de zaak te verifiëren. Daar aangekomen vonden zij het kind, zoals de abdis het hun had gezegd. Toen het zoontje van de abdis zeven jaar oud geworden was, ontfermde de bisschop zich over de jongen en deed hem op school. Hij kon goed leren en hij groeide in deugdzaamheid op. En nadat de bisschop was gestorven, werd deze bastaard nota bene bisschop in zijn plaats!

Het meisje met de Jezuspop

Er was eens een echtpaar dat een mooie dochter had, die in alle onschuld opgroeide. Deze maagd had een houten pop die Jezus voorstelde, en waar ze altijd mee speelde. Ze nam hem ook altijd met zich mee als ze ging slapen; ze legde hem in haar bed alsof hij haar geliefde was, en ze was zeer gelukkig met hem. Ze placht hem ook haar nood te klagen, als haar iets dwarszat.

Toen dit meisje de huwbare leeftijd had bereikt, stelden haar ouders haar een huwelijk voor. Zij echter voelde daar niet veel voor; ze verkoos haar Jezus en beklagde zich tegenover hem. Enige tijd later verlangden haar ouders weer van haar, dat ze een man zou nemen die door hen was uitgekozen. Toen de maagd inzag, dat ze onherroepelijk zou moeten trouwen, wendde ze zich tot haar Jezus en zei: ‘Mijn vader en moeder willen mij uithuwelijken. Wat raadt u mij aan te doen? Zal ik hen gehoorzamen of zal ik met u weggaan? Als u het mij niet afraadt, zou ik liever met u uit dit land vertrekken dan een man

nemen!' Maar wat ze ook tegen hem zei, de pop antwoordde niet. Ten slotte zei ze: 'Ik ben ervan overtuigd, dat het uw wens is dat ik met u wegga, want ik meen aan uw mond te zien dat u instemmend lacht.'

En zo nam het meisje haar Jezus in haar armen en trok met hem weg, zonder iets mee te nemen. Zeven jaar lang zwierf ze rond. Toen kwam ze - omdat God het wilde - in een herberg. Daar smeekte ze dat men haar in godsnaam die nacht ergens zou laten rusten. De mensen deden het niet graag, maar omdat ze zo hevig aandrong, gaven ze haar een onderkomen. Ze nam met het eenvoudigste genoegen, en ging met haar Jezus te bed. Kort daarop kwamen daar vele lichte vrouwen, wier herberg het was. Ze vertelden elkaar welke geschenken ze die dag van hun minnaars hadden mogen ontvangen. Toen de maagd dat hoorde, zei ze tot haar Jezus: 'Zeven jaar heb ik met u gezworven; ik heb vader en moeder, al mijn vrienden, mijn bezittingen en aanzien omwille van u in de steek gelaten, maar gij hebt mij nooit gekleed, noch gaf u mij ooit een sieraad, zoals ik hoor dat deze dames van hun minnaars gekregen hebben. Ik zou nu ook wel eens een sieraad willen krijgen voor al mijn moeite, en als dank dat ik u zolang heb rondgedragen.' Met deze en soortgelijke woorden sliep ze ten slotte in.

Toen het dag was en ze op zou staan, had haar geliefde haar van top tot teen gekleed met melaatsheid. Toen het meisje dat zag, wist ze niet waar ze het moest zoeken, gezien haar rampzalige toestand. Ten slotte nam ze een besluit: ze pakte haar Jezus en vertrok uit de herberg en kwam, na enige omzwervingen, weer thuis. Ze smeekte haar moeder haar onderdak te verlenen, 'omwille van degene die ze ooit verloren had'. Aldus verschafte de moeder de dochter onderdak zonder te weten wie het was. Ze bracht haar in een kamer en verzorgde haar goed. Ten slotte, toen de maagd haar dood zag naderen, vroeg ze om een priester. Toen deze er was, biechtte ze hem heel haar geschiedenis op, en ook dat ze de dochter des huizes was. Ze verzocht

hem echter vriendelijk het niemand te zeggen voor ze dood zou zijn, wat hij haar beloofde en gestand deed. Toen het meisje eenmaal was begraven, vroeg de priester aan de vrouw of ze niet wist wie ze zo lang onderdak had gegeven en zo genadig had laten begraven. Zij antwoordde: 'Het was een goed, ziek, arm meisje, maar wie ze was weet ik niet.' Toen vertelde de priester: 'Het was uw dochter. Zij had mij verboden het u te zeggen, zolang ze nog leefde.' Toen de vrouw dat hoorde, was ze bedroefd dat ze het niet geweten had. Maar ze was er blij om, dat haar dochter zalig gestorven was. Moge God ons allen schenken Hem zo te kunnen volgen, opdat wij met Hem mogen leven in de hemel. Amen.

Hoe erg is de hel?

In de Rijnstreek woonden eens drie vraatzuchtige monniken die altijd afzonderlijk van het convent aten, omdat ze de meest verfijnde gerechten verlangden. Geheel onverwacht overleden er twee van hen; de ene doordat hij stikte, en de ander doordat hij verdronk toen hij een bad wilde nemen. Na verloop van tijd keerde een van de doden op aarde terug en vertoonde zich aan de derde nog levende vriend. Hij vertelde hem dat hij bij het oordeel veroordeeld was. De levende monnik vroeg daarop aan de dode of zijn lijden erg groot was. Als antwoord liet deze een druppel zweet van zijn hand vallen op een metalen kandelaar die daar stond; en deze kandelaar smolt ogenblikkelijk weg, zoals kaarsvet of was zou smelten in een gloeiendhete oven. En het ging gepaard met een zo gruwelijke stank, dat de monniken het klooster voor wel drie dagen moesten ontruimen. De monnik die dit was overkomen vertelde zijn relaas aan zijn medebroeders, verliet het klooster en werd een eenvoudige minderbroeder. Degene die dit aan mij vertelde, was daar zelf monnik geweest en is later volksprediker geworden.

De koning en zijn pleegkind

In Egypte leefde eens een koning die een hofmaarschalk had die hem menige trouwe dienst had verleend. Deze dienaar had een welopgevoed en verstandig kind; het diende God en de hemelse koningin Maria. Het gebeurde dat de hofmaarschalk ziek werd. De koning ging naar hem toe om hem te bemoedigen en vroeg of zijn dienaar iets van hem verlangde. De hofmaarschalk antwoordde: 'Ja, heer koning, ik zou u iets willen verzoeken. U weet dat ik u lang heb gediend, waarvoor u mij nooit hebt beloond. Nu vraag ik u of u voortaan mijn zoon wilt verzorgen.' De koning antwoordde dat hij dat graag wilde doen. Hij zou hem zo verzorgen dat hij een eerzaam leven zou kunnen leiden.

De hofmaarschalk stierf en ging tot God. De koning nam het kind onder zijn hoede. Samen met zijn enige zoon, die ook nog een kind was, stuurde hij het jongetje naar school. De kinderen groeiden samen op. De koning ging dikwijls naar de kinderen toe om hen van zijn genegenheid te doen blijken. Als hij van hen scheidde, kuste hij ze vriendelijk. Dit laatste kon de leraar van de kinderen niet goed zetten. Hij vond het ongepast dat de koning de zoon van de hofdienaar gelijk behandelde als zijn eigen kind. Bovendien was het de leraar onaangenaam dat hij niet zoveel genegenheid van de koning ontving als hij wel wenste. Hij wilde een einde maken aan de vriendschap van koning en pleegkind. Hij gebod het kind daarom zijn hoofd af te keren als de koning hem wilde kussen: de slechte adem van de jongen zou de koning een gruwel zijn. Toen de koning weer eens op bezoek kwam, zoals hij gewoon was, en het kind wilde kussen, draaide de jongen zijn hoofd van hem af. Daar was de koning uitermate boos over; hij vroeg de leraar waarom het kind hem niet meer wilde kussen, zoals het gewoon was te doen. De leraar antwoordde dat volgens het kind de adem van de koning te zeer stonk...

De koning werd zeer boos op het kind en liet uit zijn gehele land de mooiste en edelste vrouwen komen, omdat hij erachter wilde komen of hij echt een slechte adem had. Ze kwamen; en hun bevindingen waren, dat hij een frisse adem had. Toen werd de koning nog bozer op het kind, en wilde hij zich op de jongen wreken. Hij vergat in zijn woede de belofte aan de vader van het kind. Hij deed zijn boswachter in een brief mee dat hij de volgende dag vroeg een groot vuur moest maken, en de eerste mens die de koning daar heen zond, moest verbranden. De koning gelastte de zoon van de hofdienaar de volgende morgen vroeg op te staan en naar de boswachter te gaan. Hij moest hem vragen of hij had gedaan, wat de koning hem had opgedragen.

De jongeman deed wat de koning hem vroeg. Hij stond 's morgens vroeg op en reed naar het bos. Onderweg las hij de gebeden van Onze Lieve Vrouwe, zoals hij elke dag placht te doen. Ook hoorde hij graag elke dag de mis; en toen hij zo voortreed, hoorde hij het luiden van de klokken van een kluizenaarshut. Hij reed er naar toe en vroeg zich af of hij daar misschien de mis zou kunnen bijwonen. Toen hij daar aankwam, vond hij de kluizenaar juist gereed om de mis op te dragen. Hij steeg af en ging de kapel in, waar hij aandachtig naar de mis luisterde.

Toen de kluizenaar het heilige sacrament zou ontvangen, vloog er een witte duif boven het altaar met een brief in de mond die zij op het altaar liet vallen. Toen de kluizenaar dat zag, was hij zeer verheugd: een boodschap van de Heilige Geest! Na beëindiging van de mis nam hij de brief op en kuste hem driemaal met grote innigheid voor hij hem las. Er stond in geschreven dat Maria, de godin van het hemelrijk, hem gebood de jongeman die zijn mis had bijgewoond, niet te laten vertrekken voor het middaguur voorbij was. De kluizenaar dankte God en Maria, zijn zalige moeder. De jongeman wilde verder gaan toen hij de mis had gehoord, maar de kluizenaar zei hem:

‘De beminde koningin Maria heeft u via de brief geboden niet te vertrekken voor de noen voorbij is.’ De jongeman wilde zich niet verzetten tegen het gebod van Onze Lieve Vrouwe en bleef bij de kluizenaar. Deze was goed voor hem en vertelde hem over God.

De leraar van de jongeman wilde zo langzamerhand wel eens weten hoe het de jongen was vergaan. Hij ging naar de koning en vroeg: ‘Heer koning, als het uw wens is, rijd ik naar de boswachter om te zien hoe het gaat.’ Dat leek de koning een goed idee. Toen de leraar bij de boswachter kwam, vroeg hij: ‘Hebt u gedaan wat de koning u gelast heeft?’ ‘Nee, maar ik zal het nu onmiddellijk doen.’ Op hetzelfde moment greep hij de leraar en gooide hem in het vuur. Toen het twaalf uur was geweest, liet de kluizenaar de jongeman vertrekken. Hij kwam bij de boswachter en zag al van verre zijn leraar in het vuur liggen. Hij reed snel door en riep hard om zijn leraar te helpen. De boswachter zei echter: ‘U rijdt voor niets zo hard, want hij is al dood.’

De jongeman keerde terug naar de koning en vertelde hem dat zijn leraar in het vuur was verbrand. Dit verwonderde de koning zeer; hij vroeg de jongen waar hij zo lang was gebleven. De jongeman vertelde hem toen alles, ook hoe hij bij de kluizenaar was gebleven op bevel van Onze Lieve Vrouwe. De volgende dag reed de koning naar de kluizenaar en hoorde hem uit over de dingen die de jongeman had verteld. De kluizenaar bevestigde het verhaal. Koning en kluizenaar dankten daarop God en Onze Lieve Vrouwe. Daarna ontbood de koning de jongeman en vroeg hem in vertrouwen: ‘Mijn lieve zoon, zeg mij toch waarom u mij niet wilde kussen.’ ‘O lieve heer, maakt u zich daarover geen zorgen, want ik kan u zeggen, dat mijn leraar het mij verbood. Hij had mij namelijk gezegd, dat ik een slechte adem had.’ Toen was de koning blij dat de leraar, en niet de jongen, was verbrand. Voortaan hield hij nog meer van de zoon van de hofmaarschalk en bewees hem meer eer dan hij ooit tevoren had gedaan.

Een Maria-koekje

Er bestaat een verhaal over een vrome kartuizer, die zo ontzettend graag van Onze Lieve Heer wilde vernemen wat Maria en haar dierbare kind zoal deden tijdens hun verblijf in Egypte. Toen gebeurde het op een keer dat hij in een visioen te zien kreeg hoe Maria een vrouwenhemd zat te naaien, terwijl de Here Jezus, haar zoon, daar eerbiedig naar stond te kijken. Nadat het hemd was genaaid nam Onze Lieve Vrouw een schaar, waarmee ze heel handig en netjes alle draadjes afknipte; vervolgens legde zij het hemd op haar schoot; streek met de schaar de naden plat en vouwde het op. Zij deed dit alles zo keurig dat de kartuizer er met veel genoegen naar keek.

Toen het hemd helemaal gereed was, gaf Maria het aan haar lieve zoon Jezus, die het naar de vrouw bracht voor wie het bestemd was. Toen hij daar aankwam stond deze op het punt te gaan bakken. Ze nam haar hemd in ontvangst en gaf Jezus het door zijn moeder verdiende geld en bovendien een flink stuk deeg. Jezus was blij met het deeg en bracht het bij zijn moeder thuis. En Maria maakte er een mooie platte koek van, waarna ze, al even vaardig, een klein vuurtje stookte, waarop ze de koek bakte. Toen de koek klaar was, deelde Maria hem in drieën: één deel gaf ze aan haar lieve zoon, een ander deel aan Jozef en het derde - het kleinste - hield ze voor zichzelf. Maar toen de koek verdeeld was vroeg Jezus: 'Moeder, wat krijgt de kartuizer, die dit allemaal gadeslaat?' Daarop brak Maria haar deel weer in tweeën, en gaf haar zoon een helft om die aan de kartuizer te geven. Jezus pakte het stuk koek, ging ermee naar de kartuizer en duwde het zo ferm in diens mond, dat deze uit zijn trance geraakte en Jezus probeerde te grijpen, die echter voor zijn ogen verdween. Maar de broeder behield het stuk koek, en men zegt dat het nog altijd in het klooster ligt waar deze goede monnik ooit leefde.

Het joodse jongetje

Meester Albertus vertelt ons in een exempel, dat eens in een barre winter in een stad een aantal christenkinderen te zamen waren, die om zich te vermaken aan de zeekust gingen spelen en in een schip klommen. Onder die kinderen was ook een kind van joodsen bloede, dat mee wilde in het schip. De christenkinderen wilden dat liever niet, maar het joodse kind hield vol en klom ook aan boord. De kinderen gingen spelevaren tot ze het koud kregen en aan land wilden gaan. Ze beraamden toen een plan om het joodse kind niet aan land te brengen, maar achter te laten in het schip. Ze klommen in een ander schip en voeren aan wal, het jochie alleen latend.

Toen het joodse jongetje zag dat de anderen hem in de steek hadden gelaten, was hij zeer verdrietig, en wist hij niet wat te doen. Hij kreeg het ontzettend koud, en werd bijzonder bang, want het werd donker en zou weldra nacht zijn. Het kind begon te huilen, te jammeren, en om hulp te roepen; maar niemand hoorde hem. Maar na een poos zag hij hoe vanaf de ene kant van het schip een beeldschone vrouw op hem toekwam, zeer kostbaar gekleed in een wondermooie mantel van blauwe kleur... De vrouw kwam naar de jongen toe en vroeg: 'Mijn lieve zoon, waarom ben je zo verdrietig en ontroostbaar?' Hij antwoordde: 'Omdat ik hier alleen ben achtergelaten, en bang ben van kou en ontbering te sterven.' De zachte moeder der barmhartigheid - want zij was het - werd geroerd tot medelijden, deed haar mooie mantel af, sloeg die het kind om en wikkelde het daarin, om zijn verkleumde ledematen een beetje te verwarmen. Ze leidde het jongetje naar binnen in het schip, waar ze dank zij Gods goedgunstigheid een behaaglijk houtvuur aantroffen. Zij liet hem bij het vuur zitten, en maakte het hem zo gerieflijk mogelijk, terwijl ze zelf bij hem plaatsnam.

Het kind keek voortdurend naar de dame, en verbaasde zich over haar buitengewone schoonheid. En zij vroeg hem: 'Wat

denk je, zou je mij wel als moeder willen hebben?’ Het jongetje antwoordde: ‘Ja zeker, mevrouw, als dat eens waar mocht zijn! Ik heb nog nooit zo'n mooie moeder gezien als U bent.’ Toen zei Onze Lieve Vrouw: ‘Voortaan zal ik jouw moeder zijn, en jij mijn kind. Maar dan moet je mij wel gehoorzamen en leven zoals je Verlosser dat wil.’ Het kind zei dat het alles wilde doen wat zij hem opdroeg. Zo bracht de maagd Maria de nacht bij de jongen door. 's Ochtends vroeg bracht zij hem aan land, en leidde hem naar het kartuizerklooster vlak bij de stad. Ze sprak: ‘Zoon, ga hier naar binnen; ik heb in dit klooster veel vrienden die je goed zullen ontvangen.’ Hierna nam ze innig en met lieve woorden afscheid van hem, en ging weg. Het kind ging het klooster binnen en vertelde de broeders wat hem was overkomen. De broeders stelden hem allerlei vragen, en begrepen toen terdege dat het Maria, Gods moeder was geweest. Ze namen de jongen in hun midden op, maakten hem vertrouwd met het christelijk geloof, en doopten hem. Kort daarna trad hij toe tot het klooster, en werd zeer deugdzaam en zelfs een vooraanstaand priester. En hij was in het bijzonder toegewijd aan de dienst van Onze Lieve Vrouw, indachtig de grote liefde die zij hem had betoond.

Jezus bij de bijen

Een vrouw bezat veel bijen. Van deze bijen gingen er echter meer dood, dan dat er bij kwamen. Toen de vrouw daarover om advies vroeg, vertelde men haar dat de plaag pas zou ophouden als ze het lichaam van Jezus onder de bijen zou neerleggen.

De vrouw ging daarop naar de kerk en veinsde het heilige sacrament te verlangen. Toen ze daarmee het lichaam van Jezus had ontvangen, ging ze onmiddellijk bij de priester vandaan, nam de hostie weer uit haar mond en legde deze in de bijenkorf. In de bijenkorf werd toen de verbazingwekkende

macht van God getoond. De bijtjes herkenden hun schepper en maakten voor hun allerdierbaarste gast van hun allerzoetste honing een kapel van wonderbaarlijke constructie. In de kapel vervaardigden ze van hetzelfde materiaal een altaar, waarop ze het heilige lichaam van Jezus legden. En God zegende het werk van de bijen.

Toen de vrouw een tijdje later de bijenkorf opende en de zojuist beschreven kapel zag, raakte zij zeer onder de indruk. Ze liep naar de priester en biechtte hem alles op wat ze had gedaan en gezien. De priester nam zijn parochianen mee naar de bijenkorf, waar de bijtjes rondvlogen en zongen tot lof van hun schepper. De mensen joegen de bijen opzij en keken vol verbazing naar de wanden, de vensters en het dak van de kapel; ze zagen er klokjes, een deurtje en het altaar. En ze droegen het lichaam van Onze Heer met lof en glorie naar de kerk.

Al toont God zich wonderbaarlijk in zijn heiligen, Hij toont zich nog veel wonderbaarder in de allernietigste schepselen!

Hoe de duivel ooit won

Een van de oudste broeders van het klooster Clarendaal, Willem geheten, lag eens ziek op de ziekenzaal. Op een nacht na de metten, toen de andere zieken rustten, was hij wakker en bad in zijn bed zoals zijn gewoonte was, want hij brandde van liefde tot God. Toen zag hij zonneklaar en met zijn eigen ogen de duivel door de deur van de ziekenzaal naar binnengaan, en wel in de gedaante van een publieke vrouw. Zij dwaalde rond alsof ze iemand zocht. In het midden van de zaal bevond zich een brandende lamp, waardoor de geile gebaren en bewegingen van de duivel goed te zien waren. ‘Ze’ liep rond en bezocht vrijwel elk bed, om erachter te komen wie er sliep en wie er wakker was, in de hoop iemand te kunnen vinden die zou luisteren of zou vallen voor vleierij en verleiding.

De vrouw ging aan de een snel voorbij, terwijl ze de ander lang aankeek. De ene onderwierp ze van verre aan een onderzoek, terwijl ze de ander zeer na kwam... Soms legde ze haar handen teder op de mond van degenen die daar sliepen. Geen bleef onaangeraakt of onbezocht. (Op deze wijze maakte de Heer voor de oude geestelijke zichtbaar, wat de duivel gewoon is onzichtbaar te doen, namelijk ons *inwendig* beroeren.)

Ten slotte vertoonde de vrouw zich bij degene die zij zo te zien zocht, en bleef staan voor een bepaald bed. Het was een jonge broeder, die eerst onlangs monnik geworden was. De duivelse vrouw raakte zijn hand aan en deed de deken een stukje van zijn hoofd. Zachtjes beroerde zij de slapende monnik en sprak met heldere stem: 'O, onzinnig mens, wat heb je hier te zoeken? Sta snel op en volg mij! En zeg ook aan je vriend, dat hij na jou moet vertrekken. Ik zal bij de deur op je wachten!' Toen dit gezegd was, spoedde de duivel zich door de deur waardoor hij gekomen was. De jonge monnik was wakker geworden, zat rechtop in bed, en krabde zich het voorhoofd. Hij keek om zich heen, omdat hij wilde weten wie hem gewekt had. Toen hij niemand zag, legde hij zijn hoofd weer neer en viel in slaap, maar niet in de Heer...

's Morgens informeerde de geestelijke die deze dingen had gezien, zijn abt Robert (zaliger nagedachtenis) over de dingen die waren gebeurd. Als een goede, bezorgde herder, die geen schaap dat aan hem toevertrouwd was wilde verliezen, vroeg de abt onder vier ogen de jonge monnik naar zijn gedachten. Hij vermaande hem streng en wees hem nauwkeurig op zijn plichten; doch hij ontving als antwoord dat de jonge broeder in het geheel niet werd beroerd door enigerlei lelijke of onreine gedachte, doch juist met vaste wil vorderde op de door hem ingeslagen weg. Maar hier deed de boze hem liegen! Want door toedoen van de duivel was zijn hart de toegang tot het geloof ontzegd, opdat de zalige vergiffenis niet binnen kon gaan via de poort van biecht en boetedoening. Toen de abt een en ander

had vernomen, vertelde hij de geestelijke het antwoord van de jonge monnik. Deze antwoordde daarop: ‘Wacht een poosje; uiteindelijk zult u ervaren dat het waar is wat ik gezegd heb.’

Wat zullen we er verder veel woorden aan vuil maken? Er gingen niet veel dagen voorbij of de jongen, door de drift der onzuiverheid gedreven, verbrak de band van zijn gelofte en trok de wereld in. Daar werd hij een arme, verlopen monnik. Aldus raakte via de oude monnik het bedrog van de duivel bekend, die zich had vertoond in de gedaante van een publieke vrouw. (De vriend, van wie de jongen bevolen was, dat hij hem mee naar buiten zou nemen, was met hem novice geweest en had - al was het dus vergeefs - met hem het heilige habijt ontvangen. Toen hij in een ander klooster vernam dat zijn vriend het juk van de orde had afgeworpen, verbrak ook hij zijn belofte en schrok er niet voor terug samen met zijn vriend een verlopen monnik te worden.)

Liefde maakt blind - en ziende

Er was eens een geestelijke die de Maagd Maria, de moeder Gods, met hart en ziel diende. En op het eind van zijn gebeden sprak hij altijd de diepe wens uit Maria te mogen zien. Toen hij op een keer in gebed verzonken lag, kwam zijn geliefde Maria naar hem toe en sprak tot hem. Hij schrok, want hij zag helemaal niemand in zijn omgeving. Toen hij vroeg wie daar dan toch was, antwoordde Maria: ‘Ik ben het, Maria de moeder Gods, die u zo graag wilt zien. Maar ik zeg u: als u mij werkelijk zou zien, dan zou u dadelijk blind worden door het stralende licht om mij heen.’ Daarop zei de geestelijke: ‘O heilige Maagd Maria, ik zal mijn ene oog bedekken en ik wil met alle liefde aan het andere oog blind worden, als ik u maar één keer zou mogen zien!’ En nadat hij Maria in haar hemelse glans had gezien, was hij aan dat ene oog blind. Maar onmiddellijk daarop bad hij

innig tot Maria, of hij haar met zijn andere oog nóg eens mocht zien; daarvoor wilde hij wel helemaal blind worden. En de heilige Maagd Maria vertoonde zich nogmaals aan hem, waarna hij aan beide ogen blind was. Toen Maria echter zag hoeveel liefde hij voor haar koesterde, gaf ze hem het licht in beide ogen weer terug. En hij dankte Maria oprecht en diende haar nog inniger dan voorheen.

Keizer in travestie

In sommige Latijnse geschiedverhalen wordt verteld over een koning op Sicilië, die de dochter van de keizer van Constantinopel, Katharina, tot vrouw had. De duivel kon het niet zetten dat deze vrouw zeer eerzaam was en fluisterde haar man in zijn slaap de vuige roddel in, dat zijn vrouw overspel pleegde met een jood. En toen de duivel dit bij herhaling had gedaan, riep de koning zijn raadgevers bijeen en wilde van hen horen, wat hij moest doen. Maar zijn raadgevers waren óók in dienst van de duivel, en ze waren tevens jaloers op de eerbare vrouw. Ze adviseerden dus dat zij samen met de jood die van de zonde werd verdacht, op een schip moest worden gezet zonder roer, zeil, eten of enig andere hulp, en naar zee moest worden gestuurd. Dan zou ze uiteindelijk wel door de vissen worden verslonden en zouden ook haar ouders niets over haar dood te weten komen. De koning volgde de raad op: zijn vrouw werd samen met de jood op een schip gezet. Toch verloor zij niet haar geloof in God, die zich altijd verheugt over eerzaamheid; ze vertrouwde op God als beschermer, op de gezegende Maagd Maria als helpster en op de heilige maagd St. Katharina (haar patrones) als pleitster. En hoewel de golven tekeergingen en het water aan alle kanten in het schip stroomde, kwamen ze toch door Gods leiding en door de bescherming van Maria en St. Katharina veilig en wel in Venetië aan.

Maar helaas, ook de jood was een werktuig van de duivel. Eenmaal aan wal vergat hij het wonder van de reis, bond de vrouw vast en zette haar als een slavin te koop. Een koopman uit Toulouse die haar schoonheid zag en merkte hoe ze behandeld werd, kocht haar voor veertig gulden en nam haar mee naar zijn herberg, tot groot verdriet en diepe wanhoop van de vrouw. Ze sliep niet, at niet en huilde onophoudelijk; ze gaf zich volledig over aan God, en bad tot Maria en St. Katharina om hulp. De koopman wilde graag weten waarom ze zo bedroefd was; hij begreep wel dat ze eigenlijk van adellijke afkomst was, maar hij wist niet van welke familie. Om haar te troosten beloofde hij haar alles te doen wat zij wilde, mits ze die diepe droefheid maar zou laten varen. ‘Dierbare vriend, ik heb drie wensen: ten eerste dat u mijn eer zult bewaren; ten tweede dat u mij niet in vrouwenkleren met u mee zal nemen maar in mannenkleren, opdat ik voor niemand een aanleiding tot zonde zal zijn; ten derde dat u me niet Katharina zult noemen, maar uw “vriend”.’ De koopman stemde toe en bevestigde het met een eed; zij trok mannenkleren aan en werd voortaan door hem ‘vriend’ genoemd.

Zo voeren ze van Venetië uit in een schip met koopmanswaar, en landden in de haven van Marseille, juist op het moment dat daar de bisschop van Lyon scheep zou gaan. De koopman had geen geld meer; toen hij dienaangaande zijn ‘vriend’ om raad vroeg, trok zij haar trouwring van haar vinger en gaf hem die om te verkopen. Omdat de koopman niet de bijzondere waarde van de ring kon taxeren, vroeg hij deskundigen om advies; hij vernam allerwegen dat niemand in de stad de ring met zijn edelstenen op juiste waarde zou kunnen schatten. Vele kooplieden kwamen erbij staan en toonden elkaar de ring. Maar de ring werd niet verkocht; in arren moede ging de koopman weer terug naar zijn ‘vriend’ (die bij de haven op de koopwaar zou letten) om met deze te overleggen. Tot zijn schrik vond hij daar zijn vriend niet; van mensen op de kade hoorde

hij dat de bisschop van Lyon met zijn gevolg aan boord was gegaan, vanwege de gunstige wind dadelijk was uitgevaren en dat zijn vriend per vergissing was meegegaan. Bij het horen van dit nieuws scheurde de koopman uit verdriet zijn kleren en viel hij luid wenend op de grond. Na een poosje stond hij weer op, liet zijn koopwaar onbeheerd achter en klom op een berg om te zien of hij vanuit de verte nog sporen van zijn vriend zou kunnen ontdekken. En omdat hij van droefheid niet ver kon roepen, stak hij zijn hand omhoog en gebaarde met de ring. Maar helaas, het was te laat.

Zijn vriend echter raakte in de nieuwe omgeving zozeer in de gunst dat hij een van de dienaren en metgezellen van de aartsbisschop van Lyon werd. Hij werd door hem opgeleid en bemind alsof hij zijn zoon was. En niemand wist dat hij eigenlijk een vrouw was; hij werd door iedereen als een hoveling beschouwd. Intussen keerde de koopman terug naar Marseille en verkocht daar zijn gehele bezit; hij ging mee op een kruisvaardersschip om zijn vriend te volgen. Maar de ene teleurstelling volgde op de andere: toen hij aan de overkant arriveerde waren de aartsbisschop en zijn vriend juist weer langs een andere route vertrokken. Toen de koopman aan land kwam, hoorde dat de bisschop was vertrokken en er geen schip bleek te zijn dat terug wilde varen, raakte hij in grote twijfel of hij zijn vriend ooit nog terug zou vinden. Hij werd ernstig ziek en belandde in diepe ellende en armoede. Vijf jaar bleef hij in deze voor hem vreemde stad, die Achon heette.

Inmiddels arriveerde de aartsbisschop in Constantinopel aan het hof van de keizer, de vader van de reeds zo vaak genoemde vrouw! Nog steeds als man door het leven gaand, diende de vrouw heel vlijtig als hoveling. Maar bloedverwantschap verloochent zich niet: de nieuwe hoveling viel zeer in de smaak bij de keizer, zodat deze aan de bisschop vroeg of hij hem bij zich mocht houden. De aartsbisschop echter had veel moeite met het keizerlijk verzoek, en na veel getouwtrek besloten ze om het

aan de hoveling zelf over te laten bij wie hij zou blijven. Deze koos voor de keizer, en dus verliet de bisschop het hof.

De hoveling werd de keizer zo dierbaar, dat deze zelfs bepaalde dat hij hem na zijn dood zou opvolgen. De hoveling wilde dit echter niet aannemen en vroeg niet meer dan een kasteel om in zijn levensonderhoud te voorzien. Daarop riep de keizer zijn vorsten en raadsheren bijeen en deelde hun zijn besluit mee. En zij waren het er allemaal van harte mee eens, want de hoveling was door zijn deugdzaamheid bij iedereen geliefd. Toen hij hun belofte had gekregen dat ze hem trouw zouden zijn, verklapte hij de keizer en diens paladijnen het geheim, dat hij de dochter van de keizer was; maar hij bond hen op het hart, dat ze nooit zonder 'zijn' toestemming mochten doorvertellen dat 'hij' een vrouw was. Ten slotte stierf de oude keizer, en zijn dochter werd als man tot keizer gekroond. De nieuwe keizer was zeer gul in het geven van aalmoezen en liet een zeer groot armenhuis bouwen ter ere van Maria en St. Katharina, en ook voor de ziel van zijn goede vriend, de koopman, die inmiddels wel dood zou zijn. En elke nacht riep een boodschapper om: 'Dit armenhuis heeft de keizer gesticht ter ere van Maria en St. Katharina, en voor de ziel van zijn goede vriend.'

Na jaren kwam de koopman, die bij het zoeken naar zijn vriend zijn hele bezit was kwijtgeraakt, over zee in Constantinopel aan, om te bedelen. Hij verbleef in het armenhuis en hoorde daar de boodschapper met zijn woorden. Hierdoor klaarde zijn treurig gemoed op; ook was hij zeer benieuwd naar het gezicht van de keizer. En ook al herkende hij zijn vriend niet terstond, toch kwam diens gezicht hem na verloop van tijd bekend voor; en toen hij hoorde op welke manier de keizer eertijds in dienst was gekomen van de oude keizer, die gestorven was, wist hij dat het de vrouw moest zijn die hij ooit had gekocht. Dadelijk ging hij naar een hofdame van de keizer en zei dat hij, als ze hem naar de keizer wilde brengen, deze een

ring zou laten zien, die nauwelijks op waarde viel te schatten. Vanwege zijn armoedige kleding werd hij uitgelachen, maar toch hield hij aan, net zolang tot het aan de keizer werd verteld. Toen deze over de ring hoorde, herinnerde zij zich dankbaar de goedheid en de trouw van de koopman. Ze ontmoetten elkaar, omhelsden elkaar en huilden van blijdschap. De koopman werd gebaad en geschoren en kreeg koninklijke kleren aan; hij kwam er weer helemaal bovenop!

Intussen riep de keizer zijn getrouwen bijeen, kondigde een groot feest aan en liet dit overal bekend maken. En toen iedereen aanwezig was, werd de koopman ten overstaan van het gehele volk tot ridder geslagen en op een voorname zetel geplaatst. De keizer was persoonlijk tegenwoordig samen met zijn vorsten en raadsheren, die al wisten dat de keizer geen man was, maar de dochter van de vorige keizer. Toen werd haar levensverhaal in het openbaar bekend gemaakt. De vrouwelijke keizer vertelde over haar ellendige omstandigheden en over de grote trouw van de koopman; aan het slot van haar verhaal bood ze hem als teken van liefde en als beloning voor zijn moeite het keizerrijk aan. Ze trouwde met hem, zodat zij keizerin werd en de voormalige koopman uit Toulouse werd tot keizer van Constantinopel gekroond. Prijs God!

Weerman Socrates

Over Socrates wordt verteld dat hij twee vrouwen had, die hem dikwijls uitscholden, omdat hij een filosoof was en dientengevolge meer liefde koesterde voor de wetenschap dan voor vrouwen. Op een keer ging hij, om hun zoveelste woedeuitbarsting te ontlopen, beneden voor zijn huis staan. Toen vervolgens een van de vrouwen van bovenaf de pispot over zijn hoofd leegkiepte, reageerde hij laconiek: 'Ik had wel verwacht dat er na zo'n hevige donderslag een flinke plensbui zou vallen!'

Het duivelsklooster

Een oude monnik in een klooster vereerde Maria, de moeder van God, op zeer vrome wijze. Want wat hij ook deed, altijd was Maria in zijn gedachten. Deze monnik werd er door zijn abt op uitgestuurd voor een bijzondere missie. En omdat hij oud was, gaf men hem als gezelschap een jonge monnik mee, die hem onderweg behulpzaam kon zijn.

Eenmaal op weg moesten de twee monniken door een uitgestrekt bos vol wilde dieren. En ze verdwaalden van het juiste pad, zodat ze in het bos moesten overnachten. Toen de avond viel en het donker werd, bekreep hen de vrees door wilde dieren te worden verscheurd. Ze bespraken samen wat ze het beste zouden kunnen doen. 'Laten we Maria, de moeder Gods, aanroepen en haar verzoeken ons te helpen,' zei de oude vader. Ze vielen op hun knieën en riepen Maria als redster in nood aan. Toen ze hun gebed hadden gedaan, werden ze van binnen gesterkt; ze hoopten dat Maria hen zou helpen. Toen vroeg de oude vader de jonge monnik in een boom te klimmen om te kijken of hij in de omtrek toch wellicht huizen zag staan waar ze die nacht zouden kunnen verblijven. De jonge monnik klom in een boom en keek in het rond. Niet ver vandaar zag hij een prachtig klooster staan! 'O, lieve vader, ik zie hier dichtbij een mooi klooster, daar kunnen we wel naar binnen gaan,' zei hij tot de oude vader. 'Weet je hoe we er moeten komen?' vroeg deze. 'Ja zeker, er loopt een fraaie brede weg tot aan het klooster,' antwoordde de jongen.

De twee broeders gingen op pad en kwamen bij het klooster aan. Voor het klooster troffen ze de abt en zijn monniken, die daar stonden om de broeders op beminnelijke wijze te ontvangen. De abt nam hen bij de hand en leidde hen vriendelijk naar de kerk, waar ze hun gebed konden doen. Vervolgens bracht hij hen naar het gastenverblijf, waar de tafel gedekt was en het voedsel bereid. Ze gingen bij het vuur zitten en men voorzag

hen van al het nodige. Door de vele blijken van vriendschap die hen daar te beurt vielen, vergaten ze alle vrees en angst die ze hadden geleden. Daarna gingen ze naar de slaapzaal.

Omstreeks middernacht stond de oude vader op om zijn gebeden te doen. Op dat moment hoorde hij de metten luiden. Het geluid van de klok was zo angstaanjagend om te horen, dat de oude vader erg bevreesd raakte. Maar gesterkt door zijn geloof in God en diens lieve moeder Maria ging hij naar de kerk om de monniken te horen zingen. Toen de monniken met de metten aanvingen, zongen zij nog veel angstaanjagender dan dat de klok geluid had: ze vervloekten God en lieten zich in lasterlijke bewoordingen over Hem uit...

Toen de oude vader dit hoorde, scheen het hem toe dat de monniken tot wanhoop en verderf waren vervallen. Hij bedacht dat hij 's morgens zou kunnen preken over de barmhartigheid Gods. Maar de abt verzette zich hiertegen en wilde het hem niet toestaan. De oude vader gebood de abt daarop uit naam van God dat hij het hem toch zou toestaan en dat hij zijn monniken bijeen zou brengen in het kapittelhuis om naar het woord Gods te luisteren. De abt kon het hem toen niet meer weigeren en riep zijn monniken bijeen. Maar op het moment dat de oude vader met zijn preek begon, liepen de monniken, de een na de ander, het kapittelhuis uit, zodat alleen de abt achterbleef.

De oude vader vroeg hem wat het te betekenen had, dat zijn monniken naar het woord van God konden noch wilden luisteren. De abt antwoordde: 'U kunt lang prediken voordat u ze tot deugden brengt, want het zijn geen mensen maar duivels!' De oude vader werd door vrees overvallen. Maar de abt zei: 'Wees niet bang, u zal niets gebeuren; want Maria, de moeder van God, heeft ons opgedragen een klooster te stichten waarin haar getrouwen kunnen rusten. Heb geen vrees, ga het klooster uit en als u buiten bent, kijk dan om en zie wat hier overblijft.'

De twee gasten maakten dat ze wegkwamen, en toen ze bui-

ten het klooster waren, hoorden ze een vreselijk lawaai, alsof de wereld verging. Waar het klooster had gestaan, was niets overgebleven dan een troebel en smerig moeras. De monniken dankten en prezen daarop God en zijn gezegende moeder Maria, die haar dienaren in nood te hulp komt.

De kuisse herdersdochter

In een dorp woonde eens een herder met zijn dochter: een vroom, kuis meisje. Zij hielp haar vader bij het hoeden van de dieren in het veld, waarop ook een bouwvallige kerk stond. Het meisje liep vaak de kerk binnen en bad dan voor het beeld van Onze Lieve Vrouwe Maria te wier ere de kerk destijds was gesticht. Er stond nog altijd een prachtig beeld van Maria met haar kindje op haar schoot; maar omdat de kerk vervallen was en door de mensen werd verwaarloosd, werd ook dat beeld niet erg vereerd. Het beeld was op armoedige wijze versierd, hetgeen men kan verwachten in zo'n vervallen kerk. Uiteindelijk kreeg het meisje, dat vaak voor het Mariabeeld bad, medelijden met het beeld, omdat het er zo armoedig uitzag. Klagend zei ze: 'O hemelse Koningin en gezegende Maagd Maria, moeder van mijn Heer Jezus Christus, u bent niet mooi getooid; maar ik heb helaas niets, waarmee ik u zo mooi zou kunnen maken als ik graag zou willen. Maar ik zal u tooien met mijn gebeden, zo innig en liefdevol mogelijk.' Zo diende dit meisje jarenlang Maria; en toen het moment kwam dat Maria haar dienaars wilde belonen, was het meisje ziek en lag ze op bed.

In die tijd wilden twee broeders door een bos trekken waarin zich moordenaars ophielden. En toen de broeders in het bos waren, kreeg één van hen hevige slaap. Hij zei tot zijn metgezel: 'Ik krijg opeens zo'n slaap.' Maar de ander zei: 'Als we hier gaan slapen, zullen er vast en zeker moordenaars komen die ons doden.' 'Dat kan me niet schelen,' zei de eerste weer, 'ik ga toch

een dutje doen.' Daarop ging hij liggen slapen en de andere broeder ging bij hem zitten, sloeg zijn Bijbel open en begon te lezen en te bidden. Terwijl hij zo in gebed was, zag hij een grote groep meisjes komen, die allen gestreepte kleren droegen. De broeder stond voor hen op en boog met eerbied in hun richting; de meisjes bogen daarop terug naar hem en gingen voorbij zonder iets te zeggen. En meteen daarop kwam een volgende groep, die nog mooier was: deze meisjes hadden allemaal witte kleren aan. De broeder boog ten tweeden male, en zij naar hem, en ook zij passeerden zwijgend. Toen kwam een derde groep; zij waren nog veel mooier en hadden kleren aan die helemaal rood waren. Onmiddellijk daarna volgde een schitterende dame: zij was de meest liefvallige om te zien; ze was het mooist gekleed van allemaal, met witte en rode rozen, en ze had een fraaie krans van rozen op haar hoofd. De broeder stond ook voor haar op en boog met grote eerbied en deemoed; hij wilde graag weten, wie die beeldschone dame wel mocht zijn. Toen de mooie dame merkte dat hij dat wilde weten, boog ze welwillend naar hem toe en zei: 'Ik ben Maria, de moeder Gods, die geen enkele zondaar die mij aanroept, verstoort.' En omdat de broeder ook graag wilde horen wie toch die schone meisjes waren die daar voor haar uitgingen, antwoordde de liefvallige Maagd Maria: 'De eerste groep met de gestreepte kleren bestond uit meisjes voor wie het in hun leven nauwelijks uitmaakte, of ze zouden trouwen of niet. Maar ze zijn in kuisheid gestorven en daarom hebben ze gestreepte kleren aan; hun zaligheid is zeer groot. De volgende groep die u zag, die met de witte kleren, was nog mooier. Dat zijn de meisjes die in hun leven trouw hebben gezworen aan de kuisheid en met die belofte gestorven zijn. Daarom is hun vreugde nog groter dan die van de anderen. De derde groep die u zag, met de rode kleren, bestaat uit meisjes die kuisheid hebben beloofd en daarvoor zelfs martelares zijn geworden, omdat ze hun bloed ervoor hebben vergoten; dat alles uit liefde voor hun beminde bruide-

gom, mijn geliefde kind. Zij hebben de allergrootste lof en vreugde.'

Nadat Maria de broeder zo vriendelijk antwoord had gegeven op zijn vragen, wilde hij ook nog weten, waar ze zo genadig naar toe wilde gaan met al die schone meisjes. 'Wij willen hier naar het dorp gaan,' antwoordde zij, 'naar een meisje dat nu op haar sterfbed ligt. Wij willen haar opnemen in onze groep, omdat ze mij vroom heeft gediend en mij aldus heeft getooid met haar gebeden.' Toen zei de broeder: 'Wij willen graag meegaan en dat meisje bezoeken.' En nadat Maria van hem was weggegaan, maakte hij zijn metgezel wakker; deze stond verheugd op en zei: 'Ik heb zalig geslapen, en ik heb in mijn slaap gezien, wat jij al wakende hebt gezien. Laten we meegaan om te zien hoe het meisje zal sterven.' Zo gingen ze naar het dorp en vroegen daar naarstig naar een ziek meisje. Maar alle mensen zeiden dat ze niets van een zieke afwisten. Teleurgesteld wilden de broeders weer weggaan uit het dorp, tot iemand wist te vertellen, dat er aan de rand van het dorp een meisje, een herdersdochter, ziek lag. De broeders gingen er verheugd heen en ze vonden het meisje, liggend op stro. Maar ze zagen niemand in haar nabijheid. Ze begroetten het meisje en spraken met haar. 'Broeders,' zei ze toen, 'doe uw kappen af en vraag God of Hij u het schitterende gezelschap wil laten zien, dat hier bijeengekomen is.' Toen lieten de broeders zich op hun knieën vallen, deden hun kappen af en zagen alle schone meisjes, die hen onderweg gepasseerd waren, en talrijke engelen daarbij. En ze zagen ook Maria, die de mooiste was van allemaal en een krans in haar hand had. Ze begonnen allen prachtig te zingen, en daarna namen ze de ziel van het meisje in hun groep op. Maria zette haar de krans op het hoofd, en zo voerden ze haar met liefelijk gezang naar de eeuwige vreugde.

Hoogmoed komt voor de val

In een van de vele spelonken van een woestijn leefde eens een monnik. Het was een man die een heel deugdzaam leven leidde: hij leefde in zeer strenge onthouding. Zijn dagelijkse, schrale kost vergaarde hij door zijn handen flink uit de mouwen te steken; en bijna altijd was hij aan het bidden, zowel overdag als 's nachts. Kortom, hij vloeyde bijna over van deugden. In het bewandelen van de goede levensweg vorderde hij met succes - zozeer zelfs, dat hij er zelfvertrouwen aan begon te ontleen.

Langzamerhand raakte hij ervan overtuigd, dat hij zijn vorderingen niet alleen aan God, maar zeker ook aan zichzelf te danken had. Toen de duivel deze hoogmoedigheid bij de monnik opmerkte, ging hij onmiddellijk aan het werk en zon op een list, waarmee hij de monnik in zijn strikken kon lokken.

En zo kwam het, dat op een avond de duivel naar de spelonk kwam in de gedaante van een mooie vrouw, die was verdwaald in de woestijn. Uitgeput van vermoeidheid viel ze bij de monnik binnen. Ze kroop naar hem toe en smeekte hem zich over haar te ontfermen. 'Ik ben een verschoppeling,' zei ze, 'die zich verborgen moet houden in deze wildernis. Ik ben echter overvallen door de donkere nacht. Zeg me alstublieft dat ik mag rusten in de hoek van uw cel. Ik ben buiten zo bang, want ik zou zo'n gemakkelijke prooi voor de roofdieren zijn!' De monnik zei dat ze mocht blijven, omdat hij aan zijn plicht van barmhartigheid wilde voldoen. En hij vroeg haar waarom ze naar de woestijn was gevlucht. Ze legde de zaak in hoofse bewoordingen uit, maar ze liet doorschemeren dat een en ander verband hield met seksuele uitspattingen, waarvoor ze hem om vergeving vroeg. Onderwijl doorspekte ze haar woorden met vleiende complimentjes, die als gif op hem inwerkten. Nu eens deed ze zich voor als iemand, over wie men zich wel moest ontfermen, dan weer als iemand, die het niet waard was om beschermd te worden. Met haar schoonheid en haar zoete woorden bracht ze de

monnik het hoofd op hol. O, wat verlangde hij naar haar!

De stemming steeg, het peil daalde. Ze maakten grapjes, lachten samen en fluisterden elkaar lieve woordjes toe. Verliefd stak de vrouw haar hand uit en beroerde zijn kin en baard. Ze deed alsof ze verrukt was van zijn uiterlijk. Zachtjes begon ze zijn nek te kietelen, streelde ze zijn hals en wat al meer. Ten slotte had ze de ridder Gods in haar ban, want hij verloor allengs zijn bezinning, terwijl zijn bloed bijna kookte van wellust. Zijn vroegere werkzaamheden was hij vergeten, hij dacht niet meer aan zijn levensdoel, noch aan zijn kloostergelofte. In gedachten bedreef hij al de liefde met haar! In de ban van de hartstocht was hij, totaal van zijn verstand beroofd. En dit niet alleen in gedachten: hij wilde echt met haar naar bed. Hij probeerde haar te omhelzen; maar op het moment dat hij dat deed, stootte ze een ijselijke kreet uit. Ze loste op tot een schim, en glipte hem door de vingers. Een kwaadaardig, duivels gelach weerklonk; ze liet hem in vernedering achter.

Toen was daar ineens een duivelse legerschaar die samendromde om de overwinning van de duivel te vieren. Gillend bespotten deze duivels de monnik; ze lieten een waanzinnig gelach horen. Ze schreeuwden bestraffend: 'O, monnik, jij die jezelf al een plaatsje in de hemel had toebedeeld, je bent nu gezonken tot in de hel! Wie zichzelf verheft, zal vernederd worden!' De monnik was verbijsterd; even leek het erop dat hij krankzinnig zou worden. De schaamte die zijn misleiding bij hem teweeg bracht, kon hij niet verdragen.

Toch werd hij uiteindelijk erger door zichzelf dan door de boze geest bedrogen. Hij had zichzelf kunnen genezen, en hij had opnieuw de strijd tegen het kwade kunnen aanbinden. Hij had zijn misstap kunnen bewenen en zijn hoogmoed voor ootmoed kunnen verruilen. Maar dat deed de onzalige niet! Hij had voor zichzelf geen hoop meer en hij gaf zich - zoals de apostel zegt - volkomen over aan de wellust en slechtheid van de wereld. In die wereld keerde hij terug, daarmee tot prooi van

de duivel wordend. Hij spoedde zich weg van alles wat heilig was, omdat hij niemand de kans wilde geven hem met vrome vermaningen op het rechte pad terug te brengen. Want zoveel is zeker: dat God hem zijn schat zou hebben teruggegeven en hem genadig zou zijn geweest, als hij maar tot inkeer had willen komen, en weer was gaan leven als een kluizenaar.

Het schilderij

In Vlaanderen leefde een schilder die steeds opnieuw, en zo mooi als hij kon, afbeeldingen van Onze Lieve Vrouwe placht te schilderen. Op een keer gebeurde het dat hij een zeer mooi en sierlijk schilderij van haar had gemaakt, hoog op een muur. Onder Maria's voeten had hij een gruwelijke afbeelding van de duivel geschilderd. Daar werd de duivel zo boos om, dat hij de steiger waar de schilder op stond, deed instorten. Toen de schilder merkte dat hij viel, riep hij uit: 'O, jonkvrouw Maria, help mij!' Onmiddellijk stak het schilderij van Maria haar hand uit en greep de schilder bij de arm. Ze hield hem vast tot er mensen kwamen die een ladder brachten; en toen de schilder stevig op de ladder stond, trok het schilderij Maria's arm terug.

Het wondere leven van Herman-Jozef

Herman kwam ter wereld als kind van eerbare, rijke ouders in de stad Keulen. Bij zijn doop werd hij Herman genoemd; hoe hij later aan de naam Jozef kwam zal hier worden verteld. Kort na Hermans geboorte werden zijn ouders nooddruchtig; het kind groeide dus niet op in weelde, maar in hevige armoede. Maar God had hem uitverkoren, en had hem begiftigd met een vrome geest; en toen het kind iets ouder was geworden en het wat meer verstand kreeg, legde hij zich toe op deugdzaamheid.

Hij was gehoorzaam aan zijn ouders, gaf zich niet over aan een wellustig leven en richtte zijn aandacht niet op wereldse genoegens. Bovendien had hij een vrolijk, vriendelijk voorkomen en ging hij vriendschappelijk om met andere kinderen. En omdat hij nooit kwaadaardig was, werd hij met recht Herman genoemd, wat in goed Nederlands ‘man van eer’ betekent; want God had hem allerlei aangeboren gaven meegegeven in zijn leven. In de hemel wordt zijn ziel nu geëerd met roem en op aarde wordt zijn lichaam vereerd, want bij zijn graf gebeuren veel wonderen, die veel zieke mensen weer gezond maken.

Op zevenjarige leeftijd ging de kleine Herman naar school, alwaar hij zeer vlijtig leerde. En geïnspireerd door de Heilige Geest gaf hij zich in buitengewone vroomheid volledig over aan God en aan diens lieve moeder Maria. Hij was altijd bezig met vrome, godvruchtige dingen. Terwijl zijn medescholieren op een heiligedag liepen te spelen, stond Herman in de kerk voor het beeld van Maria, die haar kind in haar armen had. Soms sprak hij tegen het beeld; soms ook, als hij een stukje brood of een appeltje of iets dergelijks in zijn handen had, bood hij dat Maria of haar kindje Jezus aan. Op een keer stond hij voor het beeld van Maria en bood haar met innige aandrang een appel aan; het beeld stak toen de hand uit en nam de appel van het kind aan, ten einde hem daarmee te tonen, hoezeer zijn intense vroomheid haar beviel.

Eens op een heiligedag, toen de andere schoolkinderen buiten speelden, liep Herman zoals altijd de kerk binnen, op weg naar Onze Lieve Vrouw. Maar toen hij in de kerk kwam, zag hij midden in het koor Maria in de gedaante van een levende vrouw, en bij haar was Sint Johannes de evangelist. En Herman zag hoe het kindje Jezus en Sint Johannes samen speelden bij Maria. Terwijl Herman daar met grote vreugde Jezus en Maria gadesloeg, riep onze Vrouwe hem toe: ‘Herman, klim over het hek en kom bij ons.’ ‘O Roos,’ zei Herman, ‘hoe kan ik bij U komen? Ik heb geen ladder bij me om omhoog te klimmen.’

Maria antwoordde: 'Probeer maar of je omhoog kunt komen; ik zal je wel helpen.' Herman begon gehoorzaam te klimmen en Maria reikte hem de hand en hielp hem zo met haar kracht over het hekwerk heen; en toen hij eroverheen was gaf zij hem toestemming om met Jezus te spelen voor haar gezegend aangezicht. Nadat hij zich zo een poosje met grote vreugde had vermaakt, was het bijna vespertijd. Toen hielp Maria hem weer over het hek heen; maar daarbij raakte Herman gewond bij de hartstreek door een pin boven op het hek. Herman hield deze verwonding gedurende zijn gehele leven, ter herinnering aan het plezier dat hij met Jezus had gedeeld, en ook opdat hij zich de wonden zou herinneren, die Jezus in Zijn lichaam had ontvangen. Hij vertelde dit alles later aan zijn meest vertrouwde vrienden.

In een winter was Herman eens blootsvoets naar het Maria-beeld in de kerk gegaan. En toen Maria zag dat het kind zelfs in die barre omstandigheden zo innig vroom bleef, kreeg zij, de Moeder der barmhartigheid, diep mededogen met hem. Zij riep Herman bij zich en zei: 'Herman, kind, waarom ga je blootsvoets door deze felle kou?' Het kind antwoordde: 'O lieve Roos, ik heb geen schoenen.' Maria wist dat zijn ouders arm waren; ze wees met haar vinger naar een steen en zei: 'Ga naar die steen; daaronder zul je vier muntstukken vinden.' En hij ging erheen, vond het geld en kwam ermee terug om het aan Maria te laten zien. Daarop zei Maria tot Herman: 'Wanneer je ook maar iets nodig hebt, hetzij schoenen of wastafeltjes, griffels of andere dingen, loop dan naar die steen en je zult daaronder geldstukken vinden, waarmee je steeds zult kunnen kopen wat je nodig hebt; zo hoef je minder armoede te lijden.' Wie zou zulke dingen durven vertellen of neerschrijven als Herman ze niet zelf enige tijd voor zijn dood had verteld? De steen die Maria had aangewezen, bleef uiteraard niet verborgen voor andere kinderen. Zij zagen dat Herman vaak geld onder de steen vond, en daarmee kon kopen wat hij nodig had; daarom

gingen zij ook naar de steen, maar tevergeefs: zij vonden daaronder geen geld.

Toen Herman twaalf jaar oud was, liet hij de brede weg die ter helle voert links liggen en spande hij zich in om op de smalle weg te komen die naar het eeuwige leven voert. Hij trad toe tot een klooster in het bisdom Keulen, dat Steenveld heette. In dat klooster moest hij dienen samen met een andere broeder en hij vervulde deze dienst op vrome wijze. Maar het bedroefde hem dat hij zich niet kon wijden aan zijn gebruikelijke gebeden, waarin hij Maria altijd groette, en ook niet aan zijn vaste godsdienstige oefeningen en overpeinzingen. Toen Maria zag dat Herman zo bedroefd was, vertoonde ze zich aan hem en sprak hem troostend toe. Ze vroeg hem hoe het met hem ging in het klooster en Herman antwoordde dat het redelijk goed ging; maar hij beklaagde zich erover dat hij door de dagelijkse arbeid, die zijn overste hem bevolen had te doen, zich niet volledig kon toeleggen op zijn gebruikelijke gebeden naast de gebeden die hij moest doen vanwege de kloosterorde en de kloosterregels. Nadat de barmhartige moeder Gods zijn diepe liefde en verering voor haar had bemerkt, en had gehoord waarover hij zo bedroefd was, leerde ze hem dat hij aan haar geen andere schuld hoefde af te lossen dan in liefde en om godswil zijn medebroeders en zijn overste dienstbaar te zijn in deugdzaamheid. Door deze wijze les van Maria verdween Hermans droefheid, en hij diende zijn broeders liefdevol en nederig.

Het is wonderlijk om te spreken over deze Herman, omdat men zoiets niet vaak hoort. Onze Lieve Vrouwe was hem zeer vertrouwd, en vertoonde zich ontelbare malen aan hem. Er was tussen hen beiden een zeer grote vrijmoedigheid en vertrouwelijkheid; men heeft zelden gehoord van twee personen, bij wie de liefde zo groot was als de liefde tussen de heilige moeder Gods en deze Herman. Iedereen die hem kende wist voorzeker dat hij een uitverkoren gunsteling was van Maria, want dat merkten de broeders vaak genoeg als hij in de kerk in gebed

was, of in vrome overpeinzing. Dan hoorden ze hoe aan gene zijde van het koor de stem van zijn vriendin, de Maagd Maria, tot hem sprak. En als de vertrouwde stem hem riep, ging Herman naar haar toe, en gingen ze samen apart zitten. Hij vroeg haar alles wat hij wilde weten en zij vroeg hem naar zijn levenswijze; dan antwoordde hij op al haar vragen. Met zulke gesprekken brachten ze vaak de hele nacht door en Herman laafde zich dikwijls aan Maria's moederborst vol troostrijke woorden. Eens gebeurde het dat Herman naar een vrouwenklooster moest reizen, dat bij het klooster Steenveld hoorde. Toen openbaarde de Moeder der genade aan een zuster die aldaar een vroom leven leidde, dat haar dienaar in aantocht was. Ze zei tot de zuster: 'Mijn trouwe kapelaan zal bij u komen. Zie erop toe dat u hem eervol en vriendelijk ontvangt.' De zuster geloofde de openbaring en vertelde erover aan haar medezusters, voordat Herman was aangekomen; en toen hij arriveerde, ontvingen ze hem met veel achting. Maria had dit gedaan, omdat ze de bescheidenheid van haar dienaar kende. En hij was zeer genegen en innemend jegens de vrouwen, die deemoedig en vroom waren tegenover God en Maria.

Op een andere keer had men Herman adergelaten, en ging hij liggen om een poosje te rusten. Hij viel in slaap en lag daarbij op zijn gewonde arm, waardoor zijn gezondheid in gevaar kwam. Maar Maria kwam naar hem toe, maakte hem wakker en zei: 'Let goed op jezelf, neem jezelf in acht, want je legt je gewonde arm onvoorzichtig onder je.' En Maria nam met haar heilige handen Hermans gewonde arm en wees hem daarna hoe hij zijn arm en zijn lichaam moest leggen na een aderlating om te voorkomen dat hij er enig letsel aan zou overhouden.

Daarna gebeurde het eens dat de broeders van het klooster hem Jozef noemden vanwege zijn eenvoud, maar dat nam hij hoog op, want hij vond dat hij zo'n verheven naam niet verdiende. Immers, twee heilige mannen heetten zo: Jozef, de

zoon van aartsvader Jacob, en Jozef, de bruidegom van Maria, die om zijn vroomheid uit alle mensen door God werd uitverkoren om te trouwen met Maria, de moeder van onze Heer. En omdat Herman wist dat hij in geen enkele deugd gelijkwaardig aan deze twee was, vond hij het ongepast dat men hem die heilige naam wilde geven. Het leek hem goed om de volgende dag de broeders daarover te berispen en hen te kapittelen over deze wandaad. Maar toen hij rond middernacht in gebed verzonken lag, vertoonde zich een buitengewoon mooie jonkvrouw aan hem, die versierd was met koninklijke sieraden. Aan haar linker- en rechterzijde stonden twee schone jongelingen, die op engelen leken. Herman vermoedde dat deze twee jongelingen dienaren van de jonkvrouw waren. Terwijl hij dit alles met vreugde en verwondering bekeek, hoorde hij de ene jongeling tot de andere zeggen: 'Aan wie zullen we deze mooie jonkvrouw als bruid geven?' En de ander zei: 'Aan wie zouden we haar beter kunnen geven dan aan onze broeder, die hier voor ons ligt?' Daarop zei de eerste: 'Laat hem dan hier komen.' Ze riepen broeder Herman en hij kwam heel nederig naderbij. 'U moet dit meisje tot vrouw nemen,' zei de ene jongeling tot hem. Maar de deemoedige broeder schrok en werd verlegen; hij zei dat hij dat niet verdiende en dat het ook ongepast was. Maar terwijl hij zijn weigering uitsprak, nam de ene engel zijn rechterhand en legde die in de hand van de jonkvrouw, en hij verbond hen in de echt met de volgende belofte: 'Zie deze jonkvrouw geef ik u tot vrouw en ik geef u haar zoals Jozef de maagd Maria tot vrouw kreeg, opdat ook u, mét dit meisje, de naam Jozef ontvangt. Voortaan zult u Jozef heten.' En vanaf dat moment heette hij dus Jozef en deze naam, die de engel hem gaf, hield hij gedurende zijn gehele leven.

In het land woedde eens een heftig oproer, waarbij kloosters met de grond gelijk werden gemaakt, kerken in brand werden gestoken en leeggeroofd en de kostbaarheden werden meegenomen. En omdat de vrome Jozef ervoor moest zorgen dat zijn

klooster (dat hij moest beschermen) voor zo'n ramp gespaard bleef, kon hij zich niet wijden aan zijn gebeden en de dienst tot Maria; hij moest immers de poort van het klooster bewaken. Maar Maria keurde het niet goed, dat haar trouwe dienaar zich niet langer bezig hield met verering en gebeden tot haar. Ze vertoonde zich toen aan hem in de gedaante van een oude vrouw met veel rimpels in haar gezicht, en door ouderdom misvormd. Toen Jozef deze oude vrouw zag en haar niet herkende, werd hij bang omdat het middernacht was: zou het een boze verschijning zijn? 'Wie bent u?' vroeg hij. Maria zei: 'Ik ben de beschermster van dit klooster.' En Jozef antwoordde: 'O Roos, bent u het?' Want hij noemde haar altijd zo. Ook al kende hij het oude gezicht niet, hij herkende haar stem heel goed. 'Ja, ik ben het,' zei Maria. 'Maar waarom komt u in de gedaante van een oude vrouw?' 'Ik laat me nu zien zoals jij me in je hart draagt,' sprak Maria, 'want in jouw hart ben ik al oud en koud geworden. Waar zijn nu al je overpeinzingen over mijn gunsten, de hemelse begroetingen, de vrome gedachten, de vurige toewijding en andere godsdienstige oefeningen, die je gewoonlijk voor me verrichtte en die ons jeugdig maakten? Ik wil niet dat je je onttrekt aan je dienst jegens mij ter wille van de bescherming van het klooster. Bovendien zal dit klooster beter beschermd worden onder mijn hoede dan door jouw bemoeienissen en zorg.' Met die woorden werd Jozef weer aangespoord tot vurige toewijding. Hij liet de zorg voor het klooster over aan Maria en wijdde zich weer aan zijn gebruikelijke gebeden en godsdienstige oefeningen.

Op een keer liep de vrome Jozef zo onvoorzichtig dat hij struikelde en op zijn gezicht viel. Twee tanden vlogen uit zijn mond; hij raapte ze op en ging naar een beekje om het bloed uit zijn mond te spoelen. Weinig kans dat hij die tanden ooit nog terug zou krijgen in zijn mond! Toen Maria, moeder der genade, dat zag kreeg ze medelijden met haar dienaar; ze kwam naar hem toe met troostende woorden en vroeg wat er aan de

hand was. Hij zei, zo goed en zo kwaad als dat ging: 'Ik heb twee tanden verloren en daar heb ik veel last van.' Maria zei: 'Geef me de tanden, die je kwijt bent.' Vervolgens zette Maria ze terug op hun plaats in zijn mond; ze verdreef alle pijn en ongemak en genas de tanden volkomen.

Op een andere keer was de vrome Jozef ziek geworden; hij riep veel heiligen aan om hem weer gezond te maken. Maar niets hielp. Daarna kwam hij in de kerk en zag daar een vrouw voor het hoogaltaar staan. En omdat hij haar niet kende werd hij toornig op de vrouw. Toen Maria dit zag verscheen ze opnieuw aan hem; ze riep Jozef en zei: 'Waarom heb je mij niet geroepen zoals je de andere heiligen aanriep? Als je mij had geroepen om je beter te maken, dan was dat ook gebeurd. Ik had je genezen van je ziekte.' Jozef herkende Maria, viel op zijn knieën en vroeg haar om hulp. En na dat gesprek met Maria was hij helemaal genezen van zijn ziekte en al zijn kwalen. Hij hield alleen nog de verwonding over die hij had opgelopen door de pin op hek, opdat hij daardoor zou volharden in de ootmoed, die hem niet zou ontvallen zolang hij leefde.

Deze Jozef vereerde ook in hoge mate de Maagd Ursula en haar gezellinnen. Ze waren zo vertrouwelijk met elkaar dat hij veel geheime dingen over haar wist. Sommige maagden vertelden hem hun naam en ze steunden hem vaak in zijn moeilijkheden. Omdat hij openlijk de liefde wilde tonen die hij in zijn hart voor de elfduizend maagden voelde, besloot hij eigenhandig een nieuw lied en een verhaal te maken tot hun eer. Toen hij daar net aan begonnen was en de pen ter hand had genomen, stond plotseling een van de maagden voor hem en citeerde hem vriendelijk wat hij moest schrijven. En een mooie witte duif kwam op zijn schouders zitten en stak haar snavel in zijn oor en hij begreep dat deze duif de Heilige Geest was. Door inblazing van de Heilige Geest noemde hij alle elfduizend maagden bij hun naam en hij noemde ook de namen van andere vrome maagden. Toen hij klaar was met het verhaal en wilde beginnen

aan het dichten van een lied daarbij, hoorde hij boven zich in de lucht een grote groep maagden zingen met hemelse stemmen; en dat gezang paste precies bij de geschreven tekst. Ook als hij ging slapen, lag hij nog te piekeren hoe hij het lied bij het verhaal zou dichten; en dan verzamelden zich een heleboel maagden boven hem en zongen hem eenmaal, tweemaal, soms zelfs driemaal woordelijk het lied voor dat hij moest schrijven; net zolang totdat hij de noten goed onthield. En als hij sommige noten uit het hoofd opschreef die niet harmonisch samenklonken, dan kwamen de maagden de noten net zolang voorzingen, totdat hij ze perfect opschreef; en op die manier haalde hij de valse noten eruit. Vaak ook zong hij zijn broeders het lied voor dat bij het verhaal hoorde en hij zei dan dat de elfduizend heilige maagden hem dat lied hadden geleerd.

Dit nu zijn enige gebeurtenissen uit het leven van de vrome Jozef; ze laten zien hoe dikwijls Maria zich aan hem vertoonde en ter wille van hem menig wonder van liefde liet geschieden. God zij hiervoor geloofd en geprezen evenals Onze Lieve Vrouw Maria, de hemelse Koningin, tot in eeuwigheid. Amen.

De duivel en het kosterduo

Twee kloosters van de orde van Sint Bernardus stonden niet ver van elkaar vandaan. Het ene klooster was voor vrouwen, het andere voor mannen. Iedereen in de kloosters leefde op vrome wijze naar de regels van de kloosterorde. In elk van de kloosters was er iemand die het ambt van koster uitoefende. Koster en kosteres waren erg devoot en leidden een godvruchtig leven. Door hun wederzijdse deugdzaamheid hadden ze elkaar lief in onze heer Jezus Christus. Wanneer een van hen iets nodig had voor de sacristie van het klooster, dan hielpen zij elkaar zoveel zij konden. Ze leidden evenwel een zodanig beschermd leven, dat ze nooit bij elkaar kwamen, en elkaar zagen noch spraken.

Allebei waren ze erg vroom in hun dienst tot God en Zijn lieve moeder Maria. De koster van het mannenklooster koesterde in het bijzonder veel devotie voor Maria, de moeder van God, en wel op zodanige wijze dat hij tot eer en waardigheid van Maria een beeld van haar liet vervaardigen, zo mooi als mogelijk was. Hij liet het beeld fraai versieren en onder Maria's voeten liet hij de duivel afbeelden, zo lelijk als mogelijk was.

De duivel kon dit alles niet velen, het beeld al evenmin als de vroomheid van de koster. Op een nacht, toen de koster de metten luidde, verscheen de duivel voor hem in de gedaante zoals de koster hem onder het beeld van Maria had laten afbeelden. De duivel sprak de koster honend aan en vroeg hem waarom hij hem op zo'n afzichtelijke manier had laten afbeelden onder het juist zo fraaie beeld van Maria, waardoor hij extra lelijk uitkwam. 'Als je me daar niet weghaalt, dan zal ik je zo te schande maken, dat het je nog zal berouwen dat je me zo hebt vertoornd!' De koster hoorde en zag dit, en antwoordde toen hij van de eerste schrik was gekomen: 'Scheer je weg, duivel. Ik heb niet om je dreigementen gevraagd. Maria, de moeder van God, die ik dien, die zal mij wel uit jouw handen houden!' En onmiddellijk was de koster van de duivel verlost.

Tien jaar later, toen de koster deze gebeurtenissen alweer vergeten was, verscheen op een nacht de duivel tijdens de eerste slaap vóór de metten. Hij wilde zich op de koster wreken en hem te schande maken, zoals hij had gedreigd. Hij verscheen in de gedaante van de kosteres en klopte op de celdeur van de koster. De koster, die zulk nachtelijk rumoer niet gewend was, stond op en ontgrendelde de deur. Hij vroeg wie daar was. De duivel zei: 'Ik ben de kosteres van het vrouwenklooster, uw vriendin. Ik ben u lang trouw geweest en word door liefde voor u gekweld. Ik kan mij niet langer beheersen, daarom ben ik, door grote liefde gedreven, het klooster uitgegaan naar u toe. En ik heb de allermooiste juwelen en kostbaarheden van het klooster meegenomen, daar kunnen we lang op teren. Kom nu

vlug, zonder dralen en neem zoveel mee als u kunt bemachtigen en kunt dragen. Laten we samen het land verlaten.'

En zoals de duivel de koster van buiten toesprak, zo verleidde hij hem van binnen. Het gevolg was dat de koster geen weerstand kon bieden, maar werd overgehaald en in de waan verkeerde dat het allemaal waar was. Hij verzamelde al het zilverwerk van het klooster en de juwelen die hij te pakken kon krijgen en stopte alles in een zak. En hij vertrok uit het klooster met de duivel, van wie hij dacht dat het de kosteres was. Toen ze een eindje op weg waren, begon de duivel te jammeren en zei: 'Och, ik heb in uw klooster de grootste kostbaarheid laten liggen die ik had. Blijf hier even zitten en wacht op mij. Ik zal snel lopen en gauw terugkomen!' De koster geloofde haar en bleef in het veld zitten, met zijn zak vol kostbaarheden. De duivel ging in het klooster naar de slaapzaal en riep luid: 'Opstaan, opstaan! Ga de koster, de dief, achterna! Want hij heeft alle juwelen van het klooster gestolen en is ermee vandoor gegaan!'

De abt en alle broeders stonden op. Ze vonden de sloten opengebroken: alle juwelen waren verdwenen. Ze liepen het klooster uit, de koster achterna, en niet ver vandaar vonden ze hem met de goederen die hij gestolen had. Ze namen hem gevangen, maar wat ze ook vroegen, hij wist niets te zeggen. Want hij was bang en beschaamd en begreep niet hoe hij in deze moeilijkheden terecht was gekomen. Men bracht hem terug naar het klooster, wierp hem in de kerker en sloot hem met beide voeten in het blok. De abt beval een van de andere monniken om, wanneer het tijd was, de metten te luiden. En ze keerden allen terug naar bed.

In de kerker werd de verguisde koster gekweld door grote angst. Hij begon op jammerlijke toon te huilen, omdat hij zo snel voor de verleiding was gezwicht. Nergens kon hij troost of raad vinden. Toen gaf hij zich vol devotie over aan Maria, de moeder van God, die een troosteres van alle bedroefde mensen

is. 'O, Maria, maagd en moeder Gods, lieve barmhartige vrouwe voor de zondaars, U weet dat ik U met een vroom hart heb gediend. Daarom smee ik U om Uw grote barmhartigheid, sta mij bij in de nood waarin ik gekomen ben!'

Toen de koster aldus in gebed was en al zijn hoop richtte op Maria, de moeder van God, bemerkte hij dat de duivel naar hem toe kwam in de gedaante zoals hij hem had laten afbeelden onder het beeld van Maria. En de duivel begon met de koster de spot te drijven. 'Hoe heb ik u nu behandeld? Ik beloofde u dat ik u de schande zou terugbetalen die u met uw afbeelding hebt teweeggebracht. Nu heb ik het u grondig betaald gezet!' De koster zat er bedrukt en beschaamd bij, hij wist niets te antwoorden en zweeg. Daarop zei de duivel: 'Ach, nu heb ik mij wel op u gewroken; maar nu heeft Maria, die door u zo geëerd wordt, zo'n medelijden met u gekregen dat zij mij krachtens haar gezag iets heeft opgedragen dat ik liever niet zou doen.' Daarop tilde de duivel het blok op en verloste de koster eruit. Hij zei hem dat hij weg moest gaan en ging zelf in de gedaante van de koster in het blok zitten.

De koster ging heimelijk terug naar zijn cel. Daar eenmaal teruggekeerd, was hij maar wat blij. Hij dankte en prees God en Maria, zijn lieve vriendin, omdat zij hem zo welwillend had geholpen. Hij wachtte tot het tijd was en ging toen de metten luiden. De monnik aan wie door de abt het toezicht over de kosterij was opgedragen, hoorde dit en vroeg zich af wie dat zou kunnen zijn. Hij betrad snel de kerk en vond daar de koster die stond te luiden. Het beangstigde hem, want hij had immers gezien dat de koster in het blok was gesloten. Hij ging naar de abt en de broeders en vertelde hun dat de koster zich uit het blok had bevrijd.

De abt en de broeders stonden op en gingen naar de kerker. Daar vonden ze de deur gesloten. Ze maakten de deur open en zagen de koster in het blok zitten. Vervolgens gingen ze naar de kerk en zagen daar de koster staan luiden. Daarop zei de abt tot

de broeders: ‘Deze hele nacht heeft de duivel de spot met ons gedreven.’ De abt nam een kwast met wijwater en besprenkelde de koster daarmee. De koster onderging het nederig. Daarna ging de abt met de broeders naar de kerker, waar hij meende dat hij de koster zag zitten. En hij besprenkelde ook hem met gewijd water. Maar deze ‘koster’ vluchtte daarop weg, een grote stank achterlatend. Toen zagen ze in dat het de duivel was die alle opschudding had veroorzaakt en ze waren wederom erg met hun koster ingenomen.

Met de hulp van Onze Lieve Vrouwe Maria bleef de koster deugdzaam verder leven en hij diende de Maagd Maria, de moeder van God, de rest van zijn leven op zeer vrome wijze. Hij stuurde een geheime bode naar het vrouwenklooster om te onderzoeken of de kosteres ooit uit het klooster was geweest en of daar iemand wist wat er zich die nacht in het mannenklooster had afgespeeld. Toen niemand ergens iets van af bleek te weten, biechtte de koster alles op aan zijn abt. Na de dood van de koster openbaarde de abt dit bij wijze van een exempel voor al degenen die de Maagd Maria, de moeder van God, dienen: het verhaal bewijst dat zij hen niet in nood achterlaat, maar hen juist helpt.

Een kind per sacrament

Er was eens een echtpaar dat zeer eenvoudig en simpel was. Deze man en vrouw hadden een grote kinderschaar, waardoor ze niet allebei tegelijk van huis konden zijn. Toen Pasen naderbij kwam, wilden ze het heilige sacrament gaan ontvangen. Het vrouwtje zei toen tegen haar man, dat hij de pastoor moest vragen hem een Heer voor haar mee te geven, als hij zelf onze Heer ontvangen zou hebben, zodat hij Hem naar haar kon brengen; zij kon immers de kinderen niet in de steek laten.

De brave man deed zoals zijn vrouw hem gevraagd had.

Toen hij het heilige lichaam van onze Heer had ontvangen, vroeg hij er ook een voor zijn vrouw. De priester gaf hem een ongewijde hostie, die de man in zijn mouw stak en naar zijn vrouw bracht. Toen hij thuiskwam, zei hij: 'Ik breng u het lichaam van onze Heer.' Hij stak zijn hand in zijn mouw... en trok er een pasgeboren kind uit! De man werd daardoor zeer in verlegenheid gebracht, want hij had niet om een kind gevraagd; hij had er al genoeg.

Alle kinderen van de man kwamen om met het mooie kind te spelen. Maar toen de vrouw het kind zag, was zij zeer verdrietig en schold ze haar man uit, omdat hij voor haar een kind had meegebracht. 'Hebben we niet genoeg kinderen? Je moet niet nóg een kind thuis brengen! Ik wil het niet hebben en zal het niet houden. Breng het maar weer terug naar de pastoor, die het je gegeven heeft.' De goede man ging weer terug naar de pastoor en zei: 'Lieve vader, toen ik het sacrament dat ik van u ontving, aan mijn vrouw wilde geven, trok ik een pasgeboren kind uit mijn mouw. Mijn kinderen gingen er meteen mee spelen, maar mijn vrouw is ontevreden en heeft mij erom uitgescholden. Zij wil het niet houden, omdat ze al genoeg kinderen heeft.'

Toen de priester dit hoorde, begreep hij dat het hier Gods werk betrof. Hij zei de man naar huis terug te gaan; hij zou hem weldra volgen. De priester volgde de goede man met een processie, haalde het beminde kindje op en gaf de vrouw het heilige sacrament. Daarna ging hij in processie terug naar de kerk.

Jezus als kwajongen

Een vroom meisje zat met Kerstmis tijdens de hoogmis in de kerk, en nam met grote vreugde deel aan de dienst Gods. En omdat ze in haar innige liefde zeer graag Jezus wilde zien kwam Hij daar voor haar staan in de gedaante van een zeer mooi kind,

maar maakte daarbij een hoop kabaal. Het meisje ergerde zich eraan, doch in feite hoorde niemand anders het dan zij. ‘Ventje, maak hier toch niet zoveel lawaai,’ zei ze, ‘ga liever op straat spelen met de andere kinderen!’ En Jezus vroeg: ‘Sta ik soms op jouw plaats?’ ‘Nee, kereltje, maar brave kinderen zijn gewoonlijk niet zo rumoerig, en jij bent veel te luidruchtig. Ga daarom maar ergens anders spelen.’ ‘Ik ga hier niet weg,’ zei Jezus, ‘bovendien zult u er spijt van krijgen als ik weg ben.’ ‘Helemaal niet,’ antwoordde ze, ‘want ik schaam me nu voor de andere mensen en je stoort me.’ Daarop vroeg Jezus: ‘Kent u het Ave Maria goed?’ ‘Wat gaat jou dat aan of ik het goed ken of niet?’ ‘Ik ga hier niet weg,’ zei Jezus, ‘voordat u uw Ave Maria hebt opgezegd.’ Dus zei ze om hem kwijt te raken het Ave Maria op. En toen ze eindigde met ‘... Jezus Christus, amen’, zei de jongen: ‘Dat ben ik!’ En meteen was Hij uit haar gezichtsveld verdwenen. En zij bleef bedroefd achter, omdat ze Jezus had bevolen weg te gaan.

Nawoord

Het exempel is misschien wel de meest karakteristieke vertelvorm die de Europese middeleeuwen hebben voortgebracht. Toch is het - zoals zoveel cultuurgoed uit dit tijdvak - geen oorspronkelijk middeleeuwse ‘uitvinding’, maar een erfstuk uit de oudheid. In de antieke retorica was het *exemplum* (van het Latijnse werkwoord *ex-imere*, ‘uit-nemen’) een middel waarmee in een politieke of juridische redevoering de juistheid van een bepaalde these kon worden gedemonstreerd, en wel aan de hand van een ‘exemplarisch’ voorbeeld uit het verleden. Met zulke *exempla*, korte verhaaltjes over precedenten, poogden redenaars via het verleden richting te geven aan de toekomst: het gedrag (goed of slecht, en met navenante gevolgen) van mensen van vroeger kon dienen als leidraad voor nu. Naast hun bewijskrachtige functie hadden exempelen ook een meer verstrooiend doel: als illustratieve verhalen bevorderden ze tevens de levendigheid (en dus uiteindelijk ook het effect) van een anders al gauw gortdroog betoog.

Toen na de ondergang van de Romeinse beschaving het christendom de dominante cultuurvorm werd, zette de kerk de verworvenheden van het klassieke (heidense) denken niet radicaal overboord, doch besloot ze, waar mogelijk, dienstbaar te maken aan de eigen zaak. Zo verging het ook het exempel. Als verstrooiend medium behield het, uiteraard, zijn universele waarde; als bewijsmiddel onderging het een gedaanteverandering. De te verdedigen these was voortaan de christelijke waarheid, en de redevoering de christelijke preek. Daarmee was de levenskracht van het exempel weer voor eeuwen gewaarborgd hoe.

In de vroege middeleeuwen was het domein van het exempel eerst en vooral de in het Latijn gestelde preek voor geestelijken. Hun moreel moest worden geschraagd, opdat zij mochten vol-

harden in het veeleisende kloosterleven met zijn zo hoge taakstelling. Wat kon daarbij beter tot inspiratie dienen dan historische voorbeelden van modelmonniken? Zo putten de vroege *exempla* vooral uit het indrukwekkende leven van de kerkvaders, en vooral van hen die in afzondering van de wereld de ontberingen van de woestijn trotseerden voor christelijke deugden als eenvoud en zelfopoffering. Goed voorbeeld doet goed volgen! Of in deze zelfde vroege tijd ook al exempelen circuleerden buiten het Latijnse kloostercircuit - dat wil zeggen in de volkstaal, voor een ander publiek en wellicht dus ook met aangepaste inhoud en moraal - laat zich bij gebrek aan bronnen slecht bepalen, al lijkt het wel waarschijnlijk. Feit is in elk geval dat vanaf de tijd dat teksten in de volkstaal in neergeschreven vorm bekend zijn - vanaf de twaalfde eeuw - het exempel al spoedig van de partij is. Doch de glorie van het exempelgenre moest nog komen: in de dertiende, en meer nog in veertiende en vijftiende eeuw. Steeds sterker bleek het exempel, de concrete, boeiende anekdote, het aangewezen middel om, juist voor de theologisch minder onderlegden, abstracte geloofswaarheden te veraanschouwelijken.

De 'exemplenhonger' der gelovigen bleek onverzadigbaar, en de fantasie der predikers onuitputtelijk. En als het eenvoudige voorbeeld niet genoeg was, werd het meer spectaculaire zelden geschuwd. Ofschoon de neergeschreven teksten slechts een beperkt zicht bieden op de theatrale predikingspraktijk van de ware kanseltijgers, laten de exempelen ook in deze vorm genoeg doorschemeren aan effectbejag: met een goed exempel kon men het gehoor naar geloven doen lachen, huilen of sidderen. Met dit alles verschoof in de twee-eenheid van lering en vermaak het zwaartepunt steeds meer in laatstgenoemde richting, om bij tijd en wijle zelfs te ontaarden in bedenkelijke standwerkerij. Reeds Dante beklagt zich over deze ontwikkeling, terwijl het exempel ook bij de Hervorming een voorname steen des aanstoots was. Ook binnen de katholieke kerk wenste men paal en

perk te stellen: in 1528 verbiedt het concilie van Sens de predikers bakerpraatjes (*aniles fabulae*) te vertellen. Maar inmiddels had zich het exempelgenre als een snelgroeïende bodembedekker door de middeleeuwse boekenwereld verspreid. In talloze prekencollecties waren exempelen opgenomen, en ook waren ze vaak als afzonderlijk genre bijeengebracht, om hetzij te dienen als repertoire voor weer nieuwe preken, hetzij als zelfstandige lectuursoort, ter lering en ook wel vermaak. Het is dank zij deze schriftelijke fixatie dat wij de middeleeuwse exempelen kunnen leren kennen - in de zekerheid dat het slechts de beperkte neerslag is van een nog veel rijkere traditie.

Dit boekje biedt een summiere, vertaalde bloemlezing van exempelen die in het Middelnederlands bewaard zijn gebleven. Hoeveel Middelnederlandse exempelen er zijn, weet niemand. Zo'n telling is sterk afhankelijk van de definities die men wenst te hanteren - bij voorbeeld: rekt men ook verhalen *in verzen* met vergelijkbare inhoud en functie tot de exempelen? - en wordt bovenal bemoeilijkt door het ontbreken van een systematische inventarisatie. Stellig zijn het er echter meer dan duizend. De beste gids in dit oerwoud van bronnen is een boek uit 1926 (herdrukt in 1974): de herziene uitgave van het proefschrift - maar tevens meesterwerk - van de grote neerlandicus C.G.N. de Vooyo. Hij verzamelde voor zijn *Middelnederlandse legenden en exempelen* talloze bronnen waarvan er toen (en nu nog) vele onuitgegeven waren, kamde ze uit op exempelen, groepeerde deze naar inhoud en schreef op basis hiervan een uitvoerige studie over het genre in de middeleeuwse Lage Landen. En hoewel sindsdien het materiaal met nieuwe vondsten is uitgebreid, De Vooyo op allerlei detailpunten kan worden gecorrigeerd en ook zijn meer diepgaande visies voor tegenspraak vatbaar zijn (zoals zijn overtuiging dat de exempelen typische *volkse* vertelkunst vormen), is zijn boek nog altijd het absolute standaardwerk voor deze materie. Zonder zijn boek had dit boekje niet kunnen ontstaan.

Waar in dit boekje zo weinig is geput uit zo veel, kan representativiteit onmogelijk worden gepretendeerd. Eerlijk gezegd is die representativiteit ook nooit beoogd, want steeds stond voorop de meer aantrekkelijke exempelen naar voren te halen. Het voor de moderne smaak soms vervelende maakwerk werd terzijde gelaten, ter wille van meer aansprekende vertegenwoordigers van het genre. Bij de keuze domineerde aantrekkelijkheid boven diepzinnigheid, en werd meer gelet op verhaal dan moraal. In het gunstigste geval kan dit boekje dan ook smaken naar meer; het kan dit meer in genen dele representeren, laat staan vervangen. Gelukkig leidde het welbewust ahistorische en onwetenschappelijke selectieprincipe in de praktijk tot vrij grote variatie aan exempelen van exempelen. Het is deze variatie waaraan hier nu aandacht moet worden besteed, alvorens de blik te richten op enkele dieper liggende constanten.

Elk voor zich vallen de exempelen nauwelijks te dateren, maar sommige vertegenwoordigers in deze kleine verzameling hebben mogelijk oeroude wortels. Zo is ‘Geen ruzie’ qua sfeer in het milieu van vroege woestijnvaders gesitueerd. Uiteraard is daarmee niet gezegd dat een exemplaar stevast de onmiddellijke identificatie tussen publiek en personages vereist, of zelfs maar dat de gepropageerde moraal in volle consequentie toepasbaar moet zijn in de werkelijkheid van lezers of luisteraars. Soms kan er duidelijk sprake zijn van strategisch majoreren: het exemplaar verbeeldt dan het ideaal, opdat de lezer zich hierdoor gestimuleerd voelt op zijn minst *beter* te leven. Dit geldt bij voorbeeld voor de exempelen die doen uitkomen dat in Gods ogen de absolute kuisheid hoger staat dan geslachtelijk verkeer (‘Maagd boven vrouw’, ‘Het meisje met de Jezuspop’, ‘De kuis herdersdochter’). Zulke exempelen kunnen natuurlijk een kloostergemeenschap bevestigen in haar zelfrespect, maar zijn evenzeer bruikbaar in de wereld als ‘pressiemiddel’.

In het algemeen geldt voor exemplen dat ze vrij gemakkelijk transportabel zijn, en kunnen functioneren in zeer verschillende kaders van tijd, plaats en publiek. Soms lijkt het zichtbaar dat de tekst hiertoe is aangepast: zo doen de slotwoorden van ‘Bisschop naast Satan’ vermoeden dat hier met behulp van een tussenzin het oorspronkelijk beoogde geestelijkenpubliek is uitgebreid tot eenieder. Anderzijds houden specifieke elementen in de teksten soms ook lang stand, zoals het kleine staaltje kartuizerpropaganda in ‘Het joodse jongetje’. Ook de mate waarin de overgeleverde tekstvorm de oorspronkelijke ‘communicatie-situatie’ heeft bewaard, loopt uiteen: zo heeft ‘De dode en de levende ridder’ nog een authentiek ogende slotformule, eindigen enkele andere op een expliciet gebed, terwijl vele ontdaan zijn van zulke nadrukkelijke contextformules. Ook in andere opzichten loopt de vormgeving der exemplen ruimschoots uiteen: het meest opvallend in lengte, maar evenzo in sfeer en stijl. Daarbij varieert de toon van verheven (‘De kuise herdersdochter’) tot rijkelijk alledaags (‘Schelden doet pijn’), van zoetelijk (‘De twee monnikjes’) tot cru (‘De paus die zichzelf strafte’) en van sobere momentopname (‘Het schilderij’) tot breed uitgesponnen novelle (‘De dode en de levende ridder’). Daarbij zijn er nog extra opvallende uitschieters, zoals het mop-achtige ‘Weerman Socrates’, het barokke ‘Bisschop naast Satan’ en de operette van ‘Keizer in travestie’. Dat bij al deze variatie ook het gewicht van de in het exemplen geïllustreerde les nogal varieert, spreekt vanzelf: soms lijkt het exemplen primair ter veraanschouwelijking van een abstracte les bedacht, maar minstens zo vaak staat het verhaal voorop, met als meest extreme voorbeeld in deze verzameling de anekdotische geschiedenis van ‘Herman-Jozef’, een soort vrome Uilenspiegel.

Maar bij alle verschillen tussen het hier verzamelde veertigtal mogen de vele overeenkomsten evenzeer worden onderstreept. Zo valt op dat veel exemplen het opnemen voor de

zwakken: voor het kind ('Augustinus en het kind', 'Twee kleine monnikjes'), de vrouw ('De duivel als geldschietter'), de arme ('Is Jezus dood?', 'Een kind per sacrament'). Deze solidariteit met de kansarmen is uiteraard primair een blijk van christelijke naastenliefde - die van het exempel doel én oorzaak is - doch geeft het exempel als verhaal dikwijls ook een eigen frappe. Exempelen spelen met het onverwachte, en ontlene bijzondere charme aan de wijze waarop ze soms een minder vanzelfsprekende kant kiezen. Het verhaal moge steeds voorbeeld zijn, doorsnee is het nooit. Het genre leeft bij de gratie van het buitenissige, het uitzonderlijke en het wonderbaarlijke. Het wonder is in exempelen allesbehalve de wereld uit, integendeel - en ook dit heeft naast een religieuze (waarover aanstonds) ook een esthetische kant. (Zie ook de epiloog van 'De dode en de levende ridder': 'Dit mooie wonder...')

Maar hoe verbazingwekkend en ten naaste bij ongeloofwaardig ook, essentieel voor het exempel is dat het als waar gebeurd kan gelden. Zou het immers voor het goede doel zijn verzonnen, dan zou het de kracht van bewijs-per-precedent verliezen. In alle exempelen is deze waarheidsgetrouwheid op zijn minst als impliciete pretentie aanwezig, en dikwijls doen de teksten moeite deze aanspraak expliciet te legitimeren. Zo vermelden 'Het joodse jongetje' en 'Keizer in travestie' een bronopgave, noemen 'Hoe erg is de hel?' en 'De duivel en het kosterduo' een zegsman, verwijst 'Een Maria-koekje' naar een relikwie en vermelden 'Het schilderij' en 'Bisschop naast Satan' een authenticerende plaats- en/of tijdsbepaling. Zulke authenticatie is voor het exempel, als gezegd, essentieel; vandaar ook dat de interne verhaallogica soms met - voor de moderne lezer - overdreven zorg wordt bewaakt. Een rationaliserende tendens is in veel exempelen dominant, en soms ogen zulke rationalisaties zelfs secundair, zoals in het moeizame slot van 'Hoe de duivel ooit won'.

Geloofwaardigheid is de spil waarom het exempelgenre

draait, wil het zijn opbouwende precedentwerking kunnen vervullen. En om die opbouwende functie is het altijd begonnen. Het exempel stelt ons een voorbeeld: desnoods van hoe het niet, veel vaker van hoe het wel moet. Steevast krijgt in exempelen het recht zijn loop, zelfs in de hoogst zeldzame gevallen ('Hoe de duivel ooit won', 'Hoogmoed komt voor de val', 'Verloren onschuld') dat het verhaal slecht afloopt. Voor de overgrote meerderheid geldt het eind goed, al goed - zoal niet op aarde, dan toch hierna. De rotsvaste overtuiging dat uiteindelijk God in Zijn almacht aan de kant staat van het Goed, maakt exempelen voor de moderne verhaalsmaak tot een rijkelijk braaf genre.

Men make niet de vergissing een en ander te herleiden tot de veronderstelde braafheid van 'de middeleeuwse mentaliteit' (wat zo iets ook moge zijn). De middeleeuwen waren bepaald niet zo braaf: al helemaal niet in de praktijk des levens, en eigenlijk ook niet zozeer in geschrifte (al gold de systematische ontkenning van waarden toentertijd zeker minder als compliment voor de kunstenaar). Het is, als men per se wil, de braafheid van het exempelgenre die men in dit boekje aantreft, en niet die van de tijd waarin het genre bloeide. Exempelen zijn nu eenmaal een *positief* genre. Ze spruiten voort uit de behoefte (bij producent en consument) aan constructieve, opbouwende verhalen, die de mens een weg door dit leven wijzen, of op zijn minst bijdragen tot versteviging van diens morele houvast. Wie (soms) anders wilde, las of schreef geen exempelen; vandaar dat het genre een karakteristieke, maar tevens beperkte blik geeft op de middeleeuwse geest.

Doch velen schreven of (vaker nog) lazen wél exempelen, omdat men gaarne een zoveelste bevestiging kreeg van fundamentele waarden. Het verrassende van exempelen school dan ook niet in hun lessen, die door veelvuldig herhalen voor het middeleeuwse publiek uiteraard eens zo bekend waren als voor wie enkel dit boekje uitleest. Eerder was de 'spanning' van het

genre gelegen in de wijze waarop, steeds weer langs andere weg, de bekende leerstukken werden gedemonstreerd - waarmee de populariteit van het genre ook toen primair lijkt te hebben gelegen in het verhaal en niet zozeer in de moraal. Niet dát, maar hóe het recht nu weer zijn loop zou krijgen, hield het publiek bezig, en daarin toont het genre onuitputtelijke originaliteit. Binnen het verwachtingspatroon bevinden zich ontelbare realisatiemogelijkheden: nu eens toont het verhaal een ontwikkeling van slecht naar goed ('Spugen om de waarheid', 'De vette abt') of omgekeerd ('Verloren onschuld', 'Hoogmoed komt voor de val'), dan wel een meer complex handelingsproces ('De edele moordenaar', 'De dode en de levende ridder', 'Keizer in travestie'); dan weer is het verhaal stationair, met volharding in het goede ('Is Jezus dood?') of ook wel in het kwaad ('Hoogmoed komt voor de val'). Hier de ontmoeting - gewenst, onverwacht of miskend - met Maria; daar een spiegelbeeldige confrontatie met de duivel, en dit alles voor de meest verschillende personages, soms geholpen door een priester of tegengewerkt door een jood. Enzovoort, etcetera. Voor exempelen geldt wel bij uitstek het grondbeginsel van middeleeuwse esthetica, dat in schier eindeloze variatie op bekende schema's de ware schoonheid schuilt.

Al valt dus een esthetische dimensie de exempelen allerminst te ontzeggen, hun grondslag is uiteraard religieus. Tussen goddelijke voorzienigheid en duivelse verzoeking woekert de zwakke, individuele mens met zijn vrije wil. Kiest hij voor Goed of Kwaad? Exempelen kunnen hem steunen in de keuze voor het Goed, al is het maar door middel van het besef dat het nooit te laat is om een verkeerde keuze te herroepen, en dat Maria daarbij steeds zal helpen. Als voedingsbodem voor de laatmiddeleeuwse Mariadevotie wordt dikwijls gewezen op de gestegen behoefte, een middelaar te weten in de oneindige afstand tussen mens en God. In zekere zin zijn ook exempelen zo'n

intermediair, en lijken ze in eenzelfde behoefte geworteld: in het verlangen namelijk om het bovennatuurlijke toegankelijk te maken voor de menselijke maat. Exempelen leren hoezeer het transcendente al van deze wereld is: ze tonen de alomtegenwoordigheid van het onzichtbare. Ze slaan een brug tussen abstract en concreet, en confronteren de mens met de reële gedaanten van goed en kwaad. Helaas zijn die van het kwaad in dit leven vaak zichtbaarder dan het goed: dat de duivel op ons loert is voor zondaren evidentier dan dat God en Maria over ons waken.

Maar talloze exempelen bewijzen gelukkig het laatste. Vaak is een wonder nodig om de manifestaties van het goed zichtbaar te maken: een verschijning in realiteit of visioen, of een gebeurtenis waarachter de Voorzienigheid of de Genade kan worden vermoed. Om de mens de goddelijke presentie te doen beseffen, schiet deze soms de zintuigen te hulp, met licht ('Bisschop naast Satan'), geluid ('Eeuwig is als ogenblik') of zoete geur ('De non en het altaarboek'). Uiteraard gaat de duivelse aanwezigheid met tegengestelde effecten gepaard: duisternis ('De paus die zichzelf strafte'), lawaai ('De duivel als geldschietter') of stank ('De duivel en het kostersduo'). De exempelen laten weinig onbepoefd om de gelovigen te doordringen van de doorgaans onzichtbare realiteit van het bovenmenselijke - een kernprobleem voor vrijwel elke godsdienst (zie bij voorbeeld ook 'Liefde maakt blind - en ziende'). Een keten komt tot stand: van God naar Zijn Zoon, van de Zoon naar Maria, van Maria naar haar beeld en van haar beeld naar een tot leven gewekt beeld. Soms gaat het toenaderingsproces zo ver, dat het heilige (en ook wel het boze) wordt gereduceerd tot al te menselijke proporties, en zelfs wordt geïroniseerd ('Getrouwd met Maria', 'De notulen van de duivel'). Dit relativeren heeft echter nooit tot doel om het verhevene ook maar in enig opzicht te ontwijden; enkel om het beter te kunnen bevatten, begrijpen en bereiken. Het voornaamste medium daarbij is steeds weer de

tekst, die wie (nog) niet zelf heeft gezien, kan laten delen in de ervaring van hen die ooit wel zo gelukkig waren. Op de volheid van het directe schouwen mag in dit leven niemand hopen; over de mogelijkheid tot lezen of luisteren beschikt in beginsel iedereen. Dit is de ultieme kracht van het exempel. Het woord is woord geworden.

Literatuur

De voornaamste publikaties over Middelnederlandse exempelen zijn, als vermeld, van C.G.N. de Vooy: in de eerste plaats zijn proefschrift *Middelnederlandse legenden en exempelen. Bijdrage tot de kennis van de prozalitteratuur en het volksgeloof der Middeleeuwen* (herz. en verm. uitg. Groningen, 1926; herdr. 1974); verder zijn editie van *Middelnederlandse Marialegenden* (2 dln. Leiden, z.j.); zie ook zijn artikel ‘Merkwaardige middeleeuwse exempelen van “onnoselheit”’ in *Volkskunde* 1913, p. 18-26 en 55-61. Van belang is verder W.A. van der Vet: *Het Biënboec van Thomas van Cantimpré en zijn exempelen* (Leiden, 1902).

Over de exempelen in belangrijke buitenlandse middeleeuwse literaturen is uiteraard zeer veel literatuur. Als inleiding-op-niveau is bruikbaar C. Bremond, J. Le Goff en J.-C. Schmitt: *L'exemplum* (Turnhout, 1982).

Verantwoording

Overeenkomstig de principes van de Griffioen-reeks zijn de middeleeuwse teksten in dit boekje vertaald, en wel primair met de bedoeling een leesbare tekst in modern Nederlands te kunnen bieden. De vertaling is dus enigszins vrijmoedig, en zeker niet altijd strikt woordgetrouw; wel is steeds gepoogd de geest van het origineel getrouw te blijven. Dit geldt echter niet voor de titels boven de exempelen, waarvan het aanbrengen ter wille van de moderne tekstpresentatie gewenst leek en die zonder uitzondering van eigen (en onwetenschappelijke) makelij zijn.

De keuze en vertaling van de in dit boekje bijeengebrachte exempelen is, onder eindverantwoordelijkheid van de samensteller, verricht in een werkgroep waarvan verder deel uitmaakten: Hetty van der Marel, Annemarie Meesen, Lizette Ploeg, Marie-Christine Witteman en Els ten Wolde. Aan hen is de samensteller veel dank verschuldigd, evenals aan mevrouw Loes van Westrienen.